

Çizgi

Sevgili Okur,

Sarı-sıcak günlerdeyiz... Temmuz sığağı kavuruyor her yanı... Bu sıcak günlerden, 36. sayımızla merhaba diyoruz sizlere... Yoğun geçen bir baharı ardımızda bıraktık.

Kültüre, sanata, doğaya, bilime, insana düşman bir sistemin artarda gelen saldırılarıyla geçti bugünler. Saldırlara karşı sessiz kalmadık. Teslim almaya çalıştılar tüm bir toplumu teslim olmadık. Kolumuzu kanadımızı kırmak istediler, televizyonlarımızı, derneklerimizi, gazetelerimizi kapattılar. Bizler yeni yollar bulduk, yeni dernekler açtık, yeni gazeteler çıkardık. Mücadelenin alanı olan sokaklar bizim dedik ve hiç terketmedik sokağı. KHK'larla binlerce insanı işlerinden attılar, açlıkla terbiye etmeye kalktılar. Açlık mı bizi korkutacak diyenler meydanlardan seslerini yükselttiler, bedenlerini açlığa yatırdılar "işimi geri istiyorum" diyerek.

100. yılında bir kez daha Ekim Devrimi ve Sanat başlıklı dosyamızı bulacaksınız yeni sayımızda. Ekim'in ışığı bugünümüzü ve geleceğimizi aydınlatması dileğiyle...

Genç Karl Marx filmi üzerine yazılar okuyacaksınız... Faşizme karşı savaşıyan Sovyet afişleri çıkacak karşınıza... Denizleri, İboları bulacaksınız öykülerde, şiirlerde... LMK güldürmek için Gezinin Çapulcu Delisi ile bekliyor olacak sizi... Çizgi roman Daima'yı yeni bölümü ile her zamanki yerinde bulacaksınız.

Kısacası, 36. sayımız, yaşamın ve kavganın soluğunu ulaştırmak için şiirler, öyküler, çizgi romanlar, karikatürlerle sizlerle...

İyi okumalar...

Önsöz Kitap Dizisi
Sayı: 36 / Temmuz - Eylül 2017

kültür / sanat / edebiyat

ISBN: 978-605-66545-5-8

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel / Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım / Kemal Oruç

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul:

Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad.
Hasat Sok. Sebül Apt. No: 9 K: 4 Sisli-İstanbul
+905412231917

Ankara:

Mithatpaşa Cad. 34/20 Kızılay
0543 476 1357

Taksim: Mephisto / Pandora

Kadıköy: Seyhan / İmge Kitapevi / Mephisto

Ankara: İmge Kitapevi / İlhan İlhan Kitapevi

Bursa: Ezgi Kitapevleri

Diyarbakır: Aram Kitapevi

Mardin: Leylan Cafe Kitap

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Grafik Tasarım: Yusuf Alkim

Baskı: Yön Basım Yayın: Davutpaşa Cad.
Güven Sanayi Sitesi B Blok 1. Kat No: 366
Topkapı - Zeytinburnu - İstanbul

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Yeni Dönem Yayıncılık Basın Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.
Adres: Sofular Mah. Sofular Cad. No: 8/3 Fatih
- İSTANBUL / Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

>> 04
Ruhan Mavruk
Ayaz

>> 05-08
Temade Çınar
ARAF

>> 08
RenasToprak
Çiçek/Papaz/Dilenci

>> 09-13
Sıla Erciyes
Trierli Esmem Oğlan

>> 14-17
Genker Ekemen
Genç Marx'a Dair

>> 16-17
A. Asya
Genç Karl Marx Üzerine Birkaç Söz

>> 17
Okur - Sinan Hüseyin
açık kalsın gözlerin

>> 18-21
Elif Can
Ulucanlarda Bir Ağaç

>> 22-24
Röportaj: Ekin Su
Lakin İyi Yaşadık

>> 25-30
Mikhail Guerman
Önsöz Çeviri Grubu
Büyük Vatansever Savaş
1941-1945

>> 31-41

A. Asya

Sovyet Edebiyatı Üzerine

>> 41

Antakya Ayışığı

>> 42-46

Argeş Soran

Durgun Don

>> 47-51

**Derleme: Sıla Erciyes - Şostakoviç'in
Hayatı ve Eserleri (Gelenek Yayınları)**

Kavganın ve Yaklaşan Zaferin Destanı:
7. Senfoni

>> 52-53

**Faşizme Karşı Savaşan
Sovyet Afişleri Sergisi**

>> 54-57

Leninist Mizah Kolektifi

Gezinin Çapulcu Delisi

>> 58

**Antakya Ayışığı Şiir Atölyesi
Metin Altıok Çalışması Sonucu**

Şiirlerinde saf acıyı işleyen şair
Metin Altıok...

>> 59-71

Ergül Çiçekler

İki Irmağın Öyküsü

>> 72-74

Kemal Oruç

Yeni Başlayanlar İçin Tiyatro Kitabı
Okuma Rehberi

>> 75-76

Gülares

"Her Genç Kızın Rüyası"

>> 76

Okur- Onur Abalı

Şiirler

>> 77-78

Hülya Hoşgit

İşe Gidiş

>> 78

Selah Özakın

eylemsizlik

>> 79-80

Avaşın

Haziran Hal'leri...

>> 80

Okur- tan doğan

katlanmanın tarihi

>> 81-82

Gökçe Şahin

Bizim Büyük Ütopyamız

>> 82

Okur- Güneş Helvacı

Zozan

>> 83-86

Atila Oğuz

Selamın Yerde Kalmadı

>> 87-96

Sena Şat

Daima

Ayar

Sinan'a

İhanetlerden ilkçağ
günlerden unutulmak

terminaller, tren istasyonları
geçti aramızdan

sesini satan fisiltı
gözlerini kaçırın gözlerin geçti

yüzünde ovuldukça tozlanan
yüzü iptal etmenin
ilk soluğunla başlayan bir aşinalığı

yıkıp kirpiklerini anımsarsın bazen
yakıp geldiğin o uzun yolu
lisede öğrenci liderliği
yüreğir'de varoş çocukluğu
üniversitede beton bürokrat

düşünme, yırt at
amfilerin duvarlarından afişlerimi
internet haberlerimi gösterirse
cellat kara ali
o benim uzaktan akrabam dersin

bir akşamüstü
taze nane kokusu gelirse
eski bir bahçeden
teyp'te ehrenburg'un sesi
özlemle gülümserse bir sardunya
kaşlarındaki son pırıltıya
başını iki yana salla
kaçışsın kuşlar

gittin de ne oldu sanki
mağmanın ortasında bırakıp da beni
bir çarpı çizildi dizelerime
hep kapı önlerine konuldum
dolunay denizlerinde

vaz mı geçtim
uçurumlara sarkmaktan
truva'yı mı ispiyonladım
orpheus'u mu sattım

kapadım kendimi
yağmuru yok güneşlerin
enginlerinden kaçan kentlerin
kurumlu serzenişine

ölüm asude bir bahar ülkesi
değildi ama
yedikçe çocuklarını kronos,
yaktıkça kanatlarımı zaman
yağdı şiirler

çavlanın öte yüzünde
ayıldım ölümden

şöyle hatırla yeter
sellere kapılmış bir
yapraktım

savrulmadım, aktım

Ruhan Mavruk

“Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri”

Yatmaktan sıkılmış olarak kalktı. Kahve suyunu koydu sosyal medya hesabına göz atmaya başladı. “Silopi”de eve girerek uyuyan çocukları ezen panzerin polisleri... Nuriye ve Semih’in direnişine saldırdı, kadın cinayetleriyle ilgili etkinlikte... İnşaat işçisi sekizinci kattan düşüp öldü, babaya oğlunun kemikleri kargoyla teslim edildi, devlet tiyatrolarına yeni sansür, yüz binlerce zeytin ağacı kesilecek, çocuk istismarcısı öğretmen serbest bırakıldı, Ankara’da Suriyelilerin evi yakıldı, Bokoharam bir köyü katletti, Kamu’da yeni ihraç listesi yayınlandı, Manchester’da intihar eylemcisi...”

Kapattı, akşam neden bu kadar çok içtiğine hayıflandı. Kahveyle birlikte bir şeyler atıştırdı grup yazışmalarına baktı. İş yeri grubunda biri hasta olmalı ya da bir yakını... Uzun uzun geçmiş olsun mesajları... Bitmek bilmeyen listeden kimin hasta olduğunu aramaktan vazgeçti. Okul grubunda çiçekler, resimler, mutlulukla ilgili beylik laflarla dolu kepsler, yenilenler, içilenler, gezilen yerlerdeki selfiler... Odanın grubunda da yine mesleki haklar üzerine bir sürü itiraz...

“Anlamsız” diye geçirdi içinden. Bütün grupları silmek geldi içinden, durdu. Bunca şey olup biterken nasıl hiçbir şey olmamış gibi yaşayıp gidiyorlar. Yüreği acıyordu. Ve bu acı son zamanlarda hiç gitmemesine yerleşmişti.

Telefon uzun uzun çaldı. Odadan arıyorlar... Nasıl

yapalım da bir şey yapmayalım toplantılarından biri daha olmalı. Sonu gelmeyen polemikler ve kararsız karar defterleri... Açmadı. Perdeyi açtı, sağanak yağmur devam ediyordu. Sağa sola koşturanları seyretmeye başladı. Su göletlerinin orasından burasından atlamaya çalışanlar, saçaktan saçağa koşup en az ıslanarak hedefine varmaya çalışanlar, arabaların hızla geçerken suyu boca ettiği yayaların hayıflanmaları... Kemikleri görünen tepeden tırnağa ıslanmış bir köpek... Oradan oraya kovulduğu belli. “Yaşam hiç adil değil, onlar için bile.” diye geçirdi içinden. Köpeğe içini kanıtırcasına uzun uzun baktı, derin bir iç geçirip perdeyi kapattı.

İşyeri iflas etmiş, çalışanları da kapıya koyuvermişlerdi. Bir süre idare edebilirdi. Hatta bu iyi bile olmuştu. Zaten ilerlemesinin bütün yolları tıkanmıştı ve artık yeni bir iş bakmanın zamanı gelmiş de geçmişti. Nedenini bilmediği bir şekilde ayaklarını sürüyerek gitmeye devam ediyordu. Biraz dinlenmeye ihtiyacı vardı. Tatil günlerinde bile performansın gerisinde kalmamak için çalışmak zorunda olmak onu iyice bunaltmıştı. Yozlaşmış ilişkiler, torpillere, yağcılığın mide bulandırıcı salyaları... Temizlik işçilerine ve alt kademedekilere yapılan aşağılayıcı muameleler...

Eve bir göz gezdirdi. “Sevim”i çağırmanın zamanı geldi.” diye geçirdi içinden. Ama şimdi bunlarla uğraşmak istemiyordu. Hiç değilse birkaç gün ‘zorunlu

olan' hiçbir şey yapmak istemiyordu. Yağmur hızlandı. Sokak neredeyse boşalmıştı. "Köpeğe ne oldu acaba?" diye geçirdi içinden. Bazen kedi, köpek maması alıp dağıtırdı. Aklına geldikçe bir yerlere su koyduğu da olmuştu. Ama bir canlının sorumluluğunu almak ona göre değildi. Ona göre bu büyük bir sorumluluktan ve onun ufacık bir ihmali ile ölümü affedilmezdi. Bu konuda kendine güvenmiyordu. Üniversitedeyken apartmanlarının dış kapılarını açar sokak hayvanlarının sığınmasını sağlardı. Şimdi bu 'aşırı' güvenli sitede mümkün müydü?

Televizyonu açtı, "Lütfen, içilebilir su kaynaklarımızın tükenmesine seyirci kalmayalım..." kanalı değiştirdi. "Yalancılar." dedi dışından. Kendi sesine irkildi. "Gezi'de penguen belgeseli gösteren, dereleri için mücadele edenleri haber bile yapmaktan korkan siz değil misiniz?" diye geçirdi içinden. Kanalları gezdi, reklamlar, saçma sapan sabah programları, yalancı sunucular... Kapatacağı, kapatmadı. Bir sese ihtiyacı vardı.

Kentsel dönüşümle ilgili birlikte çalıştığı avukat arkadaşı aklına geldi. Bir iş çıkışında gelip yakalamıştı onu. Kısa bir nasılsın faslından sonra hızlı hızlı anlatmıştı. Bir mahalle meclisi kentsel dönüşümle ilgili bilgilendirme istiyormuş. Halk kahvehane toplancakmış, onun sunum yapmasını istiyordu. Nazikçe hazır olmadığını söylemişti. Arkadaşının ısrarı onu iyice germişti. Üstelik "Nasılsın?" der demez konuya geçmesi, onun durumuyla gerçekten ilgilenmesi canını sıkıyordu. Sanki her şey üzerine üzerine geliyordu. Kibarlığını kaybetmeden savuşturdu. Arkadaşının devrimci bir çevreden olduğunu biliyordu. Bu çevrenin politikaları ona hiç de uzak değildi. Ama bir gruba bağlı olmak ona göre değildi. O, bütün çevrelere eşit mesafede durma kararlılığını sürdürmeliydi. Bu etkinliğe gitmesi etrafında onun bu çevreden algılanmasına neden olabilirdi.

Bugün dinlenecek, hiçbir şey yapmayacaktı.

- Artık seni yazmayacağım.
- Ama neden? Uzun zamandır düşünüyordun beni yazmayı.
- Anlamsız, faydasız ve de çok sıkıcı.
- Sen de diğerleri gibi beni anlamıyorsun.
- Belki de... Belki de seni anlamaya çalışmaktan yorulmuşum. Olan biten her şeyi görüp bunlardan dolayı acı çekmekten, sızlanmaktan başka bir şey yapmıyor oluşun kısır döngü. Belki de sizin işyerindeki aşağıla-

nan şu temizlik işçisini yazmalıyım.

- Olan bitenden dolayı çektiğim acının sence bir önemi yok mu, anlamsız mı bütün bu sıkıntı, öfke... Hani senin diyalektiğin? Bir yere varmalı bunca birikme...

- Tabi ki önemli ama o kadının çektiklerinden, çelişkilerinden daha önemli değil. Senin kendini, duygularını her şeyden daha çok önemsemem rahatsızlık verici. Tıpkı bir doktorun öldürülmesinin haber olması ama inşaattan düşenin ölmesinin haber olmaması gibi.

- Bak, Gezi'de gaz yedim ben, sokağa çıktım, hatta izin aldım, günlerce sabahladım. O kadının haberi bile yok, ne olmuş Gezi'de. Ayaklanma olmuş, doğa talan ediliyormuş... Akşam gidip dizilerini izliyor. Başka hiçbir şey. Oğlu okulu bırakmış, işe başlamış. Böylesi daha iyi diyor. Okutamazdım, okulda serserilere takılırdı, önünü alamazdım, diye düşünüyor. Bu mu mücadele?

- Yine aynı şeyi yapıyorsun. Sen de senin duyguların da daha değerli. Kabuğunun içinde kaynayıp duruyorsun. Sen daha mı çok biliyorsun, o kadının bunları öğrenmesi, sorunlarını aşması için ne yaptın. Hiçbir şey. "Devlet kimdir? Devlet bizik." diyen ana senin kadar okumamıştı ama yaşam biçimi onu bu bilinç getirdi. Özgecan eylemlerine sen de katıldın. Orada televizyon kameralarına "Kadınlar silahlanın!" diye bağırın kadın da öyle... Kabul et ki senin geldiğin bilinçten daha ileri bir bilinç bu.

- İş yerinde kadınla konuşamazdım. Benden önce onun için sorun olurdu.

- Evine gidebilirdin. Dışarıda buluşabilirdin. Senin sorunun duygularından harekete geçmen. Elit çevrenin dışına çıkmıyorsun. Arkadaşlarınla dışarıda buluşmak -hatta sentetik bulduğun arkadaşlarınla- sana daha iyi geliyor. Gezi’de neden çıktın sokağa, çünkü özgürlüğün kısıtlanmıştı, tepki duydun ve sokakta olmak sana iyi geldi. Kalabalık sana güven verdi. Heyecanlandın, dayanışma duygularını onardı, umutlandın... Onun için öyle değil. Yaşam koşulları onu harekete geçirir. Sadece senin kadar şanslı değildi, okuyamadı, öğrenemedi. Yani teorik olarak sen önde olsan da pratik olarak o senin önünde. Bunu bile göremeyecek kadar önemli duyguların var senin. Var olan durumunu koru-

mak o kadar önemli ki, bütün yaşamın ve kararların bunun üzerine kurulu. Mahalledeki etkinliği de onun için kabul etmedin. Şu anda acı çekiyorsun ama bu acı çekme hali bile kibirli. Daha insan olduğunu hissettiriyor sana. Daha değerli ve daha önemli olduğuna dair bir çeşit tatmin. Bu acı seni sorumluluğa sevk etmiyor. Kısır döngüyü kırmıyorsun. Yani bu kısır döngüden çıkmak için yine duygularının tatmin edilmesi gerek.

- Haksızlık ediyorsun. Arafta olma hali bu, ne bir adım geriye gidebiliyorum ne de ileriye. İşsiz kalmak beni de etkilemiyor mu sanıyorsun. Devam ettiğinde göreceksin.

- Belki de haksızlık ediyorum. Senin -şimdilik- çalışmasan da bir süre idare edebileceğin kadar gelirin var.

- Ben de bu sürede bazı şeylerimi kısıtlayacağım.

- Ne mesela? Bir işçinin bir süre işsiz kaldığında yaşadıklarıyla aynı mı? Kısıtlayacakların sadece lüks harcamaların. Yaşamsal değil.

Duraksadı, utandı.

- Farkındayım.

- Sorun bu, farkında olman neyi değiştiriyor.

Bir süre sustu.

-Öyleyse neden başladın beni yazmaya. Çünkü

benim gibiler çok fazla. Belki bugünlerde seni beni yazmaya yöneltecek kadar fazla.

- Doğru.

- O zaman yazının bir anlamı olmalı. Yani senin sözlerinle “faydası!” Bizim bu kadar çok olmamız tarihi belirleyici rol oynuyor. Bir devrimin başarıya ulaşmasını da sağlayabiliriz hatta başarılı bir devrimi yıkabiliriz.

- İşçi sınıfının sizin birikimlerinize, yeteneklerinize ihtiyacı var. Senin gibi donanımlı bir mimar şehirlerimizi, köylerimizi yaşanabilir hale getirebilir. Ama bu sistemde mümkün değil.

- O zaman beni yazmak zorundasın. Sana göre de ben işçileşmek zorundayım. Tıpkı işçilerin aydınlanması gibi bir zorunluluk bu. Beni bırakırsan ben kendimi nasıl görebilirim.

- Çok zor, sanırım beni aşılıyor. Kronikleşmiş sorunların ve bir o kadar da köklü alışkanlıkların var. Eşiği geçmen lazım.

- Eşiği geçtiğimde ne kadar faydalı olacağımı biliyorsun.

- Evet biliyorum.

- O zaman sına beni. Devam et.

- Nasıl? Zaten süreç seni sürekli sınamıyor mu? Buraya kadar bile bir sürü fırsat çıktı karşına ama harekete geçmiyorsun. Kaçıyorsun...

- Bu sistemin bitmez tükenmez sorunlarıyla uğraşmak istemiyorum. Belki de bir ışık görmüyorum. Sen de böyle söylemiyor muydun?

- Garanti istiyorsun...

- Senin de söylediğin gibi kendimi, canımı değerli buluyorum herkes gibi. Neden yolunda süren hayatımı riske atayım? Neden? Kökten bir değişim olmayacaksa, bugün kazanıp yarın kaybedeceksek... Anlamsız...

- Garantisi yok. Kaybederiz, yeniden başlarız... kazanana kadar... hatta kapitalizmi söküpten sonra bile... Bu bir yaşam biçimi. Hayatının merkezine mücadeleyi koyarsın ya da her şey seni oyalar durur. Dünya kadar bildiri, gazete, dergi, kitap okudun. Örgütlenmek gerektiğini biliyorsun, insanlığın

Ga- Grantisi

yok. Kaybederiz, yeniden başlarız... kazanana kadar... hatta kapitalizmi söküpten sonra bile... Bu bir yaşam biçimi. Hayatının merkezine mücadeleyi koyarsın ya da her şey seni oyalar durur. Dünya kadar bildiri, gazete, dergi, kitap okudun. Örgütlenmek gerektiğini biliyorsun, insanlığın kapitalizmden kurtulması gerektiğini biliyorsun, sosyalizme inanıyorsun benim sana verebileceğim bir şey yok. Bütün seminerlerde, panellerde bunu anlattın. Bundan sonrası senin... Her şeyi küçümsemem bile bahaneden başka bir şey değil. Herkese örgütlenmenin önemini anlatıyor sonra çabaları küçümsüyorsun.

kapitalizmden kurtulması gerektiğini biliyorsun, sosyalizme inanıyorsun benim sana verebileceğim bir şey yok. Bütün seminerlerde, panellerde bunu anlattın. Bundan sonrası senin... Her şeyi küçümsemen bile bahane- den başka bir şey değil. Herkese örgütlenmenin önemini anlatıyor sonra çabaları küçümsüyorsun. Kendine küçük mutluluk adacıkları kuruyor, dünyayı kurtarmış gibi zafer naraları atıyor, bir adım ileri gitmiyorsun. Her eylemi tepeden eleştiriyorsun. Senin eleştirme özgürlüğün kadar sorumlulukların yok mu? Özgürlük üzerine ne çok okudun ve şimdi özgürlük olarak gördüğün bu 'sentetik' yaşamdan vazgeçmek istemiyor, bütün tuğlalarını bunun üzerine örtüyorsun. Kendini güvenli sandığın tarafsız bir yere yerleştirmişsin; hem sistemi eleştir, hem de ona karşı mücadele edenleri... Daha ne kadar tarafsız kalacaksın, sana güven verecek kadar kalabalığı sokaklarda görünceye kadar mı?

- Söylediklerinin hepsinde haklısın ama sen de biliyorsun ki bir gruba bağlı olunca etrafın daralıyor. Önyargılar işe giriyor. Şimdi daha çok kesime ulaşabiliyorum. Örgütlü herhangi birisi kadar çok çalıştığımı biliyorsun. Bugünden yola çıkarak beni yargılamamalı-sın.

- Çalışman önemli ama bu emeğin nereye aktığı da önemli. İzleyecek, yeterince güçlenince bir gruba dahil olacaksın. Üstelik bütün bu verdiğin emekleri ve birikimini de hanene yazıp orada iyi bir yer edinmek isteyeceksin. Sen güvenli bir köşede beklerken o güne kadar nasıl ayakta kaldılar, ne kadar çok bedel ödediler, bunu görmeyeceksin. En ufak bir muhalefete bile tahammülün kalmadığını görüyorsun. Peki sen o güne kadar tek başına dayanabilecek misin? En fazla otosansürle daha güvenli bir alana çekilip antidepresanının dozunu arttıracaksın. Daha kötüsü tahammülün tükenecek ve umutsuzluğunu yaymaya başlayacaksın.

- Peki, ne yapacaksın? Böylece bırakacak mısın beni?

- Sanırım öyle yapacağım. Belki hikayeye bir başka yerinden yeniden başlarız. Umarım görüşürüz.

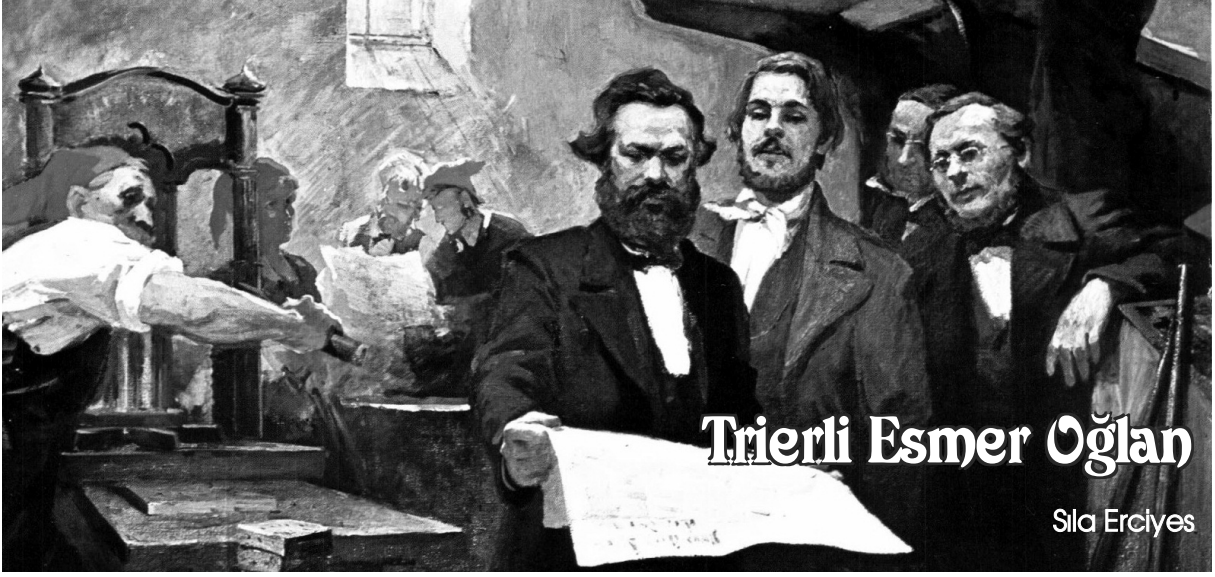
Çiçek/Papaz/Dilenci

dünya güzel
herkes kazık çakmak istiyor
papazın dudaklarında her gün aynı yakarış
"Tanrım dilencilerini cennetine al..."
içinde tarifsiz bir huzur
o ki bahsetti vaktini ve nefesini onlara
bu bile işaret
tanrının varlığına
sonra
iyi bağlardan
iyi işçilikle toplanıp
iyi fiyata satın alınmış şarapla ciğerlerini ıslatıyor

dünya güzel
herkes kazık çakmak istiyor
papazın dudaklarında her gün aynı yakarış
"Tanrım fahişelerini koru ..."
salık veriyor tebasına
ezin başını sokaklarda kol gezen zinanın
onlardır nefsimizi kandıran
kör eden gözlerimizi
sonra
iyi bağlardan
iyi işçilikle toplanıp
iyi fiyata satın alınmış şarapla ciğerlerini ıslatıyor

dünya güzel
herkes kazık çakmak istiyor
papazın dudaklarında her gün aynı yakarış
"Tanrım ekmek bahşet yoksullarına ..."
el sıkışıp üzüm tüccarları ile
kahkaha savuruyor çiçekli bir ağacın gölgesinde
varıp bağ işçilerine
sabır dilemelerini
sadakat göstermelerini salık veriyor
Kuru ekmek ve şarabın kerametlerini övüp
Sürü ve çoban meselini hikâye ediyor
tabi unutmadan öteki yanak ve mesihi
sonra
iyi bağlardan
iyi işçilikle toplanıp
iyi fiyata satın alınmış şarapla ciğerlerini ıslatıyor

RenasToprak - 20.05.2017

Trierli Esmer Oğlan

Sıla Erciyes

“Trierli Esmer Oğlan”

Sinemalarda bir film vizyona girdi. Eğer bu yazıyı okuduğunuzda hala izlememişseniz lütfen hemen harekete geçin, arkadaşlarınıza haber verin ve sinemanın yolunu tutun. Çünkü uzun zamandır vizyona giren en iyi filmlerden biri olan Genç Karl Marx’ı kaçırmamızı istemeyiz. Bir film tanıtımı olmayacak bu yazı. Tanıtım için iki yazı bulacaksınız sayfalarımızda. Bu yazı ile amacımız, filme giden ve gidecek olan gençlere Marx’ın çocukluğu, ailesi, okul hayatı ve yaşadığı dönemin özelliklerini derli toplu bir şekilde sunmak. Filmin boşluklarını doldurması dileğiyle...

Karl’ın Yaşadığı Çağ

Dünya bir çağ dönümündeydi. 20. yüzyıl tarih sahnesindeki yerini almak için sırada bekliyordu. Büyük altüst oluşların sahnesiydi dünya artık ve onunla birlikte bütün Avrupa’da benzer bir değişim sürecinin görüntüleriyle doluydu. Her yerde feodalizmin kalıntılarını atacak ve kapitalizmin yolunu açacak olan burjuva devriminin yaklaşmakta olduğunu gösteren işaretlere rastlanıyordu.

Sanayi devriminin ilerleyişı, el sanatlarından ve manifaktürden geniş ölçekli sanayiye geçiş, emekçi halka sefalet, küçük esnaf ve zanaatkarlara çöküntü, kapitalist fabrikalarda vahşice sömürülen işçilere büyük sıkıntılar getirdi. Yüzlerce ve binlerce işçi yeni makinalar tarafından işlerinden koparıldılar. Küçük işletmelerini satabileceklerini, yeniden canlandırabileceklerini düşünenler bu boş hayallerden adım adım kurtularak işçi sınıfının fabrikalarda yoğunlaşan ordusuna katıldılar. Meselenin makinaların kendisi değil onu elinde bulunduranlar olduğunu anladılar. Sonra

çıkarlarını korumak için sendikalarda, karşılıklı yardımlaşma derneklerinde yer aldılar. Lyons dokuma işçilerinin Fransa’daki eylemleri barikat savaşlarına kadar ulaştı. Bayraklarına “ya çalışarak yaşa ya da dövüşerek öl” şiarını yazarak ilk ayaklanmalarını yaratıldılar.

Chartism 1830’ların sonlarında işçi sınıfının ilk örgütlü kitlesel siyasi hareketi olarak İngiltere’de ortaya çıktı. Altı talebi vardı, bunlardan biri herkes için oy hakkıydı. Çünkü Chartistler siyasi mücadelenin işçilerin hayat koşullarını düzeltecek yollar sağladığına inanıyorlardı. Ütopik sosyalizm klasik biçimiyle 18. yy sonlarının ve 19. yy. başlarının üç büyük düşünürü tarafından geliştirilmişti: Henri Saint-Simon, Charles Fourier, Robert Owen. Frederich Engels 1874’de ütopik sosyalistlere hakkettikleri değeri vererek şunları söylediler:

“Bütün o fantastik düşüncelerine ve ütopyacılıklarına karşın, bütün zamanların en yüce düşünürleri arasında olan ve dehalarıyla bugün doğrulukları bizim tarafımızdan bilimsel olarak kanıtlanmakta bulunan sayısız şeyi çok önceden görebilen üç adamın Saint-Simon, Fourier ve Owen’in omuzları üzerinde yükselir” der.

Çocukluk ve Gençlik

Karl Marx, 5 Mayıs 1818’de Trier kentinde, bir avukat olan Henrich Marx’ın oğlu olarak dünyaya geldi. Ailesi Brückengasse 664 nolu küçük iki katlı evde otururdu. Rhein eyaletine bağlı Trier kenti Almanya’nın en eski kentlerinden biridir.

Marx’ın babası Heinrich Marx 18. yüzyılın başlıca Fransız düşünürlerinin eserleri hakkında oldukça bilgi

sahibiydi. Rousseau ve Voltaire, Trier’li avukatın kitaplığında büyük bir yer kaplıyordu. Locke, Leibniz ve Lessing’in eserleri hakkında epeyce bilgisi vardı. Ama siyasi görüşlerini hiçbir zaman liberalizmin sınırları ötesine taşımadı. Aydınlanmacı düşünceleri kabul ederdi. Ayrıca bir haham ailesinden gelmesine rağmen din konusunda serbest düşünen bir insandı. Marx doğmadan kısa bir süre önce Almanya’daki Yahudilerin karşılaştıkları baskılardan kurtulmak için Museviliği bırakarak Lutherci mezhebe girdi. Marx’a karşı her zaman anlayışlı, yumuşak davranan bir baba oldu. Marx’da ona hep sevgiyle bağlı oldu. Babasının gümüş levha üzerine çekilmiş eski bir fotoğrafını yanından hiç ayırmadı. Marx öldüğünde Engels bu fotoğrafı onun koynuna yerleştirdi.

Annesi, Henriette Pressburg Hollandalıydı. 9 çocuk annesi olarak kendini ev işlerine vermişti. Karl’ın dışında üç erkek ve beş kızı vardı. Erkek çocuklar küçük yaşta öldüler. Karl büyük çocuk Sophie ve küçükler Emilie ve Louise dört kardeş olarak büyüdüler. Yaratıcılığı, işlek zekası, bir sürü fantastik öykü yaratıp anlatmadaki yeteneği onu hem kardeşlerinin hem de arkadaşlarının sevgilisini haline getirdi.

1830 yılında Karl, Trier lisesine girdi. En iyilerden olamadı hiçbir zaman ama iyi bir öğrenciydi. Mezuniyet belgesinde, yazılarının düşünce dolu olduğu, konu üzerine derin bir kavrayışı bulunduğu, Latince ve Grekçe derslerinde ‘asıl güçlüğü dilin çapraşıklığında değil de konuda ve düşünce çizgisinde’ olan metinleri çözmekte başarı gösterdiği yazılıydı. Matematikte de iyiydi. Arkadaşları onu severdi ama keskin zekası ile alaycı konuşmalarına karşı tetikte durmak zorunda kalırlardı.

Karl, lise öğretmenleri bakımından da şanslıdır. Trier lisesi baş öğretmeni günün bilge kişilerinden biri olan tarih ve felsefe öğretmeni Johann Wyttenbach’dı. Aydınlanmacı, liberal görüşleri olan biridir. Öğrencilerini “ilerlemeye ve aydınlığa kutsal bir inançla” bağlı olarak yetiştirilmeleri gerektiğine inanırdı. Matematik ve Fizik öğretmeni olan John Steininger’in bir materyalist olduğu düşünülürdü.

Karl’ın gerici olan her şeyden nefret etmeye başladığı dönemler oldu. Gericiliğe karşı tavır aldığı oldu.

Gerici düşünceleri olan başöğretmen Vitus Loers için veda konuşması yapmayı reddetti.

1835’de okuldan ayrılırken yazdığı kompozisyon onun daha o yıllarda nasıl bir tutum içinde olduğunu gösterir bize. “Bir Genç Adamın Meslek Seçimi Üzerine Düşünceleri” onun düşünce çerçevesi hakkında iyi bir fikir vermektedir. İnsanlar her zaman istedikleri işleri seçme imkanı bulamazlar der ve ekler “toplumsal ilişkilerimiz belli bir dereceye kadar, henüz biz onları belirleyecek duruma gelmemişken oluşmaya başlar.” Ve devam eder: “Eğer insan yalnız kendisi için çalışırsa belki ünlü bir eğitici, büyük bir bilgin, mükemmel bir şair olabilir, ama hiçbir zaman gerçekten büyük, kusursuz adam olamaz.”

1935 Ekim’inde Karl, Bonn Üniversitesine yazıldı. Gençliğin olanca ateşi ve enerjisiyle kendini derslerine verdi. Öyle ki sağlığı bozuluncaya dek Hukuk dışında konulara da yöneldi. Grek ve Roma

mitolojisi, Homer ve modern sanat tarihi konferanslarını takip etti. Edebiyata yöneldi, şiirler yazdı. (Her ne kadar iyi şiirler olmasa da) Üniversite derneklerine girdi. Yöneticilik yaptı. Bonn’da geçen 2 sömestrin ardından öğrenimini daha iyi öğretim üyelerinin bulunduğu Berlin Üniversitesinde sürdürmeye karar verdi. Berlin’e gitmezden önce 1836’da tatilini evde geçirdi. Jenny ile nişanlandı.

Jenny Van Westphalen

Jenny Van Westphalen 1814’de doğdu. Danışma meclisi üyesi Ludwig von Westphalen’in kızıdır. Aristokrat bir aileydi. Seçkin bir asker olan büyük babası, Brunswick Dük’ünün danışmanıydı. İskoç aristokrasinden biriyle evliydi. Jenny’nin babası aristokrat kibrinden uzak bir insandı. Heinrich Marx’la yakın arkadaş, Karl’ında hayranıydı. Karl’a Saint-Simon’un düşüncelerini ilk açıklayan o oldu. Karl’da doktora tezini ona ithaf etti.

Jenny’nin annesi bir memurun kızı olan Karoline von Westphalen, içten ve sıcak kalpli bir kadındı. Jenny akıllı, bilgili, görüş sahibiydi. Trier’in en güzel kadını ve baloların kraliçesi olarak büyük saygınlık görürdü. Karl ve Jenny çocukken yakın arkadaştı. Zamanla duyguları derin bir sevgiye dönüştü. Jenny

**“Benim
Bharcım
değil/barışık yaşamak
dünyayla” der ve “o bit-
meyen kavgada” olmak
için sabırsızlanır. Kaygısız-
lık asla kabul etmeyeceği
özelliktir. “Uğraşmak, ara-
mak tutkuyla ve yapmak”
işte belki de genç Karl’ın
uzun ve zorlu yolunda
ona yoldaşlık eden
felsefesi...**

Karl'ın yeteneklerinin ve çarpıcı kişiliğinin farkındaydı. Karl Jenny'ye tapardı. İşte o 'kötü' şiirler Jenny için yazıldı. Nişanlılıkları uzun süre gizli tutuldu. 7 yıl sonra da evlendiler. Bu arada onları destekleyen iki insan yoktu artık. Biri Karl'ın babası Henrich Marx, 1838'de, diğeri Jenny'nin babası Ludwig von Westphalen 1842'de ölmüşlerdi.

1843 Mayıs'ında Marx, Jenny ile annesinin oturduğu Kreuznach'a taşındı. 19 Haziran 1843'te evlendiler. Jenny her zaman Marx'ı ilk okuyanlardan ve ilk eleştirmenlerinden biri oldu.

Üniversite Yılları

1836 yılı Ekim ayında Marx, Berlin Üniversitesi Hukuk Fakültesine yazıldı. Hegel, Edvard Gans okulda konferanslar veriyorlardı. Marx, bu yıllarda yalnızca kendini tamamen derslerine verdi. Babasına "Berlin'e geldikten sonra o güne kadar var olan bütün ilişkilerimi kopardım, çok ender olarak ve isteksizce arkadaşlarımı ziyarete gittim ve kendimi bilime ve sanata vermeye çalıştım" diye yazdı. Şiirler, oyunlar yazdı. Hiçbir zaman kendisi de beğenmedi yazdıklarını. Kendinin çok gerisindeydi. Ama onun duygusal dünyasını, karakterinin oluşumunu anlamak açısından bize ipuçları verir.

"Benim harcım değil/barışık yaşamak dünyayla" der ve "o bitmeyen kavgada" olmak için sabırsızlanır. Kaygısızlık asla kabul etmeyeceği özelliğidir. "Uğraşmak, aramak tutkuyla ve yapmak" işte belki de genç Karl'ın uzun ve zorlu yolunda ona yoldaşlık eden felsefesi...

Marx, Hegel felsefesi hakkında Berlin'e gelmeden öncede bir şeyler biliyordu, ama bunun üzerinde 1837 baharına kadar ciddi bir çalışmaya girişmedi. 1831'de ölen Hegel'in öğrencileri Hegel konferanslarına devam etti. Zamanla öğrenciler arasında ayrılıklar çıktı. Hinrichs, Gabler ve Göschel'in bulunduğu grup sağ kanat Hegelcilerdi. Hıristiyan ortadoksluğunu Hegel felsefesinin içine sokuyorlardı ve mevcut siyasal düzeni bir bütün olarak savunuyorlardı. David Strauss, Edgar ve Bruno kardeşler, Arnold Ruge ve Ludwig Feuerbach da bulunan Genç Hegelciler olarak bilinen sol-kanat grubu ise Hegel felsefesinde radikal sonuçlar çıkarmaya uğraşiyor ve onun diyalektik metodunu Hıristiyanlığın ve dinin dogmalarını eleştirmek için kullanıyorlardı.

Genç Hegelciler gerçekliği eleştiri yoluyla dönüştürme ilkesini ileri sürerek dinin eleştirisinden gerici

romantizm ideolojisinin ve Prusya mutlakiyetçiliğinin eleştirisine yönelmişlerdi; işte onların felsefesini radikal Alman burjuvazisinin felsefesi yapan şey buydu.

İdealizm Genç Hegelcilerin temel zaafiydi. Hegel'in zıddına onlar, subjektivist bir tarih görüşüne eğilimliydi ve umutlarını, teorik eleştirinin her şeye kadir olduğuna bağlıyorlardı. Ünlü kişilerin eleştirel düşüncelerinin insanın kendi bilincine varmasındaki ilerleyiş ve bunun sonucu olarak genel olarak ilerlemeye yeteceğine inanıp insanın pratik faaliyetini özellikle kitle eylemini küçümsemeye yönelmişlerdi.

Marx, Berlin'deki Genç Hegelciler çevresinin üyeleriyle yakın arkadaşlıklar kurdu. Bu çevre Doktor Klub olarak biliniyordu ve teoloji hocası Bruno Bauer her şeyleriydi. Marx kısa zamanda bu kulübün entelektüel önderlerinden biri oldu. 1841 yılında önde gelen genç Hegelcilerden Moses Hess, arkadaşı Bernhard Auerbach'a şöyle yazıyordu:

"Kendini, en büyük ve belki de yaşayan tek gerçek düşünürle karşılaşmaya hazırlayabilirsin. Adına Doktor Marx denilen idol'üm henüz çok genç bir insan (24'ten fazla olamaz) ortaçağın dinine ve siyasetine nihai darbeyi o vuracak, o en derin felsefi ciddiyetle en keskin zekayı kendisinde birleştirmiştir, Rousseau, Voltaire, Holbach, Lessing, Heine ve Hegel'in tek bir kişilikte birleştirildiğini düşün; -birleştirmeyi kastediyorum, mekanik olarak karıştırmayı değil- işte bu sana Doktor Marx hakkında bir düşünce verecektir."

1839 başlarından itibaren Marx felsefe tarihi çalışmalarının başına oturdu. İlk meyvesi 1839'da yazılan Epikürcü, Stoacı ve Septik Felsefeler üzerine Defterler olarak bilinen 7 defterlik dizi oldu. Burada Marx felsefenin dinle bağdaşmaz olduğunu gösterdi. Felsefenin dünyayı etkileyecek aktif bir güç olduğundan, bu çalışması ile hemen hemen emin oldu. O hayatın içine aktif olarak karışan bir felsefenin ışığındaydı.

39'dan 41'e kadar antik felsefe tarihi üzerine çalıştı. Ve 41'in başlarında "Demokratçı ve Epikürcü Doğa Felsefesi Arasındaki Fark" başlıklı doktora tezini yazmaya karar verdi. Bu Hegel'e karşı girişilmiş bir polemikti. Materyalizmin yanında açıkça tavır aldı.

O sıralarda Berlin üniversitesinde tez savunmak çok karmaşık ve çok masraflı bir işti, onun içinde tezini 15 Nisan 1841'de, Felsefe doktoru unvanını al-

dığı Jena Üniversitesine takdim etti. Bu tez Marx'ın ideolojik gelişmesinde önemli bir aşamadır. Çünkü o güne kadar ki tüm geçmişi boyunca bir idealist ve bir Hegelci iken, artık bütünüyle Tanrıtanımazlığı savunuyordu ve felsefenin gerçeklik üzerinde etkin bir tavır olmasında ısrar ediyordu. Felsefe ve gerçeklik arasındaki ilişki sorununda göğüs göğüse boğuşmayı sürdürüyordu ve er ya da geç düşünce ile varlık arasındaki ilişkiyle karşı karşıya gelmeye zorunluydu. İdealizmle temelde bağdaşmaz militan Tanrıtanımazlığı onun daha sonraları materyalizmi benimsemesini kolaylaştırdı.

“Feuerbach çağımızın arafıdır.”

Tezini bitirdiği yıl Feuerbach'ın Hristiyanlığın Özü basıldı. Genç Hegelciler içinde idealizmin üstesinden gelebilen bir düşünürdü. En yüce gerçeklik olarak görülen Tanrı'nın, insanın kendi özünden başka bir şey olmadığını söyledi. Tanrıya değil kendi özüne sahip çıkmaya çağırırdı insanı.

Marx Feuerbach'ın kitabı hakkındaki düşünceler-

rini ilk olarak 1842 Ocak'ında yazılan ve bir yıl sonra yayımlanan “Strauss ve Feuerbach Arasındaki Hakim Olarak Luther” başlıklı makalede açıkladı. Feuerbach'ın kitabını bilimin kavrayış ufuklarını genişleten bir kitap olarak bütünü itibariyle olumlu karşıladı. Onu, tutarlı Tanrıtanımazlığın bir manifestosu olarak kabul etti. Makalesinde, şeyleri, “spekülatif teolojinin gözüne gözüktüğü gibi” gören Strauss'a karşı, şeyleri “oldukları gibi gören Feuerbach'ın yanında yer aldı. Genç Hegelcilerin ona karşı tutumlarını, gerçeği kavramalarını engelleyen batık itikatlardan kurtulmak için açıkça isteksizlik olarak değerlendirdi. Şu sonuca vardı: “Aslında sizler için ateş ırmağından geçmekten başka gerçeğe ve özgürlüğe giden bir yol yoktur. Feuerbach çağımızın arafıdır.”

Marx'ın Görüşlerini Açıklayacağı Bir Kürsü

Doktora tezinin tamamlanmasının ardından Tri-er'de iki ay kaldıktan sonra 1841 Temmuz başlarında yerleşmek üzere Bonn'a gitti. Bruno Bauer ile yakın dostluk kurdu. Ancak Marx bir öğretim üyeliği bula-

madı. Kral 4. Friedrich Wilhelm tahta geçtiğinde anayasa reformu dedi ama sözünü tutmadı. Saldırıları başlandı. Prusya Monarşisini eleştiren herkes saldırıya uğradı. Bruno Bauer Bonn üniversitesinden atıldı. Marx bir anda ve ne pahasına olursa olsun tercihini yaptı ve siyasi savaşçılığı kabul etti. Gençliğinin olanca ateşiyle Prusya mutlakiyetçiliğine karşı zorlu mücadelenin içine atıldı.

1842 Ocak Şubat başlarında “Son Prusya Sansür Yönetmeliği Üzerine Düşünceler” makalesini yazdı. Basına özgürlük veriyormuş gibi görünen ama gerçekte amansız gerici sansürü başıboş bırakan iki yüzlülükle kaleme alınmış yönetmeliğin gerçek anlamını teşhir etti. “Bir şeyden pay vermek gerektiği zaman, kişileri araçları feda etmek, ama söz konusu olan şeyi, kurumun kendisini olduğu gibi kavramak sahte liberalizmin huyudur. Kamuoyunun yüzeyde kalan ilgisi böylelikle saptırılır.” Ve devrimci bir sonuca ulaşıyor: “sansürün gerçekten kökünden tedavisi onun tümüyle ortadan kaldırılması demektir. Çünkü kurumun kendisi bir kurum olarak hastadır.” Bu çalışma sansür yüzünden basılamadı. Gün yüzüne ilk olarak 1843 yılında İsviçre’de Ruge tarafından yayımlanan bir derlemenin ilk cildinde çıktı.

Marx kendine görüşlerini açıklayacağı bir kürsü olarak Rheinische Zeitung adlı gazeteyi seçti. Bu gazete liberal burjuva bir gazeteydi. Genç Hegelcileri almak için çabalıyorlardı. Genç Hegelcilerden Adolf Rutenberg editörlüğünü yaptı. Bauer kardeşler, Hess Köppen’de gazetede idi. 1842’de Köln’e taşındı ve gazetenin editörlüğünü yaptı. Kısa zamanda radikal tavrı nedeniyle sansürün hedefi oldu. Marx’ın Rhein Eyalet Meclisi üzerine yazı dizisi nedeniyle bazı makaleler yasaklandı. Bu makale Orman Suçları kanunu üzerineydi. Marx özgürlük diyordu, mızraklarla ve baltalarla kazanılmalıdır. Yararsız sızlanmalarla ve sümsükçe dilenmelerle değil.

“Orman Suçları Kanunu Üzerindeki Görüşmeler” başlıklı makalesinde ciddi toplumsal sorunları ele alıyordu. Bu makale Rheinische Zeitung’da 25 Ekim 1842’den 3 Kasım 1842’ye kadar yayımlanan “Altıncı Rhein Eyalet Meclisi’nin Oturumları” başlıklı dizideki üçüncü yazısıydı. “Yoksulların ağaç kesmelerine, hatta rüzgarla savrulmuş dal ve filizleri toplamalarına bile gaddarca cezalar getiren yeni tasarımı desteklemesiyle tamamen çıkarları mülksüz emekçi halkla çatışan özel orman sahiplerinin yanında yer aldığını gösterdi.” Bu-

rada yalnızca bireysel çıkarlar karşısında bir bütün olarak toplumun çıkarlarını değil, “yoksulların, siyasi ve toplumsal ayrıcalıklardan yoksun kitlenin çıkarlarını” savundu.

Artık Marx, halkın çıkarlarının savunusunun yüksek berrak sesiyle konuşmaya başlamıştır:

“Çevresindeki halkın yoksulluğunun amansız çılgınlığını sık sık duymak zorunda kalan herkes, düşüncelerini en zarif ve en yumuşak görüntülerle dile getirebileceği estetik inceliği hemen kaybeder. Hatta bir zaman için, anayurdunda yaşadıkça unutamayacağı bir dille, acının diliyle konuşmayı siyasi görevi olarak kabul edilebilir.”

Film tam da bu noktadan giriş yapıyor konuya. Genç Karl Marx’ın yoksulların acısını yüreğinin derinliklerinde hissetmesini sinemanın en etkileyici diliyle sunuyor izleyicilere.

31 Mart 1843’te gazete kapanır. Artık Marx bu gazetede yazmaya devam edemeyeceğini anlar ve 19 Mart 1843’te istifa eder. Dar bir çevrenin ihtiyaçlarını tatmin eden yüklü bir akademik koleksiyona değil, daha çok ayda bir çıkan bir halk dergisine ihtiyaç olduğundan emindir. Kendi düşüncelerinden ürkmeyen, karşısına çıkabilecek güçlerle çatışmaktan korkmadan, mevcut dünya düzenini amansızca eleştiren bir çizgide dergidir hedefi. Eleştirmek için eleştiri değil, yeni bir dünya görüşünü oluşturmak ve yeni bir dünyanın yolunu aydınlatmak için bir araç olarak gazete. Gazetenin çıkışı için gerekli bütün işlerle uğraşmak için Paris’te bulunması gerekir. Arıca, Prusya hükümetinin kendisini çalışmadan para alabileceği bir memuriyetle satın almaya kalkışması ayrılışını çabuklaştırır. Ekim 1843 sonlarında Marx ve Jenny Paris’te Vanneau Sokağı 38 numaraya yerleşir. Marx’ın proleterlerle temas kurduğu ilk yer burası olur.

Artık Marx’ın bir devrimin yaklaşmakta olduğundan hiçbir şüphesi yoktur.

Böylece Ren Gazetesi bürosunda başlayan film, Komünistler Birliğinin kuruluşuna kadar devam eder. Proletaryaya adanmış bir yaşam Marx ve Engels’in yaşamından bir kesit sunar bize. Onlar tarihin özünü anladılar ve sınıf savaşımındaki yerlerini aldılar. Komünizme doğru ilerleyen tarih sahnesinde en önemli rollerini oynadılar. Dünyayı değiştirme eyleminin kılavuzunu yarattılar aynı zamanda o eylemin direkt içinde yer aldılar. Hayatlarını adadıkları proletaryanın devrim davası için her tür zorluğu göğüslediler.

Biraz gecikmeli olarak geçen gün Genç Marx'ı izledim. Uzun süredir merakla beklediğim bir film olmasına rağmen, sanırım hayal kırıklığı yaşama endişesinden, film vizyona girdikten baya bir sonra gittim sinemaya. İzlemeden önce film üzerine çok şey okumuştum. Genellikle olumsuz eleştiriler. Belli başlıları; filmde Marksizm'den çok Marx'a dair magazinel şeylerin olduğu, Engels'in Marx'tan daha ön planda olduğu, Marx'ın egosu yüksek bir kendini beğenmiş olarak gösterildiği, yönetmenin Troçkist olduğu vb. eleştirilerdi. Daha sayabilirim. Ancak bu kadarı bile bu yazıyı yazmama yetti aslında.

Filmin sinematografisi üzerine tartışılır ki bence bu tarz biyografik filmlerin temel problemi, sinematografik anlatımından çok zamanın hangi kesitinin alınıp soyutlanacağına karar verme meselesidir. Ne yaparsanız biraz eksik kalır. Dramatik yapıyı güçlendirme adına yaptığımız her katkı, biraz fazla gelebilir. Burada temel belirleyen yönetmenin dünya görüşüdür. Estetik anlayışı ve sinemaya bakışıdır. Gerçeklikle kurduğu ilişkidir ki eğer dramatik yapı bir filmde bahsediyorsak bu mesele her zaman tartışmalıdır. Önce eleştirilere dair temel bir sorundan bahsedeyim. Sonra filmle ilgili düşüncelerimi yazarım.

Dramatik yapı her film gibi Genç Marx'ın da serim, düğüm, çözüm bölümleri vardı. Karakterle, filmin anlattığı tarihsel dönemle izleyenin özdeşlik kurması istenmişti ki bence bu da başarılmıştı. Dünyanın gidişine yön veren bir akımın en önemli iki temsilcisi

hatta yaratıcısının hikayesini anlatmak, oldukça güçtür. Hele de herkesin "en iyi Marksist" olduğu, metinlere dair tartışmaların hala yoğun bir şekilde devam ettiği, heyulasının kabus gibi ortalıkta dolandığı böylesi bir dönemde cesaret işi... Herkes büyük bir beklenti içindedir. Herkes bir açık yakalamak için filminizin ensesindedir. Siz zaten yaşanmış ve hala tartışmalı bir gerçekliği, beyaz perdede soyutlarken, kendi dünya görüşünüze göre yeniden kurgularsınız. Herkesi memnun edememe pahasına bir tercih yaparsınız. Genel beklenti, okunulan tüm metinlerin detaylı bir şekilde perdeye yansıtılmasıdır. Filmin kim bilir kaçınıcı draftı çekilmiştir bu yüzden. Kurguda kim bilir hangi sahne kurgucunun makasına kurban gitmiştir bilemeyiz. Ancak her filmin bir cümlesi vardır ki filmin gerçekliği kurgulanırken bu cümle göze alınarak tüm atmosfer, hikaye ona göre yaratılır. Bazen gerçeklik cümleye kurban edilir, bazen gerçekliği olduğu gibi yansıtmak için hikaye... ama eleştirilere dair en temel problem, yönetmenden her şeyi 120 dakikada anlatabilmesini beklemektir. Yönetmen, gerçekliğin bir kesitini seçer ve bir soyutlama yapar. Mühim olan bu soyutlamayı yaparken, biyografisini anlattığı kişilerin temel düşüncelerine sadık kalmasıdır. Yönetmen eğer Marksist felsefeye dair bir güzelleme yapmak isteseydi ya da Marksist öğretiyi genç nesillere olduğu gibi aktarmayı hedefleseydi, Marx'la ilgili bir belgesel yapardı. Bu anlamıyla hangi metni filme aldığı, hangi olayları ardı ardına sıraladığı tartışması bence

anlamsızlaşıyor. Bu sebeple filmi “hayal kırıklığı yaşama pahasına” bir daha izlemenizi tavsiye ediyorum. Bir yönetmen tarihi bir kişiliğin örneğin aşk hayatını filmleştirebilir. Onunla ilgili bilinmeyen farklı yönlerini anlatabilir ve bunu dert edinebilir. Bunu da örneğin, biyografisini anlattığı kişinin kutsallaştırılmaması adına yapabilir. Önemli olan, konuya dair bir tahrifat yapıp yapmaması, kişiliğe, kimliğe bir saldırı yapıp yapmamasıdır. Bu yönetmenin tercihi ve dünya görüşüdür.

Filmle ilgili düşüncelerime gelince. Her şeyden önce hala büyük bir heyecanla okuduğum metinlerin adını duymak, örneğin “Eleştirel Eleştirinin Eleştirisi’nin” adının nasıl konduğunu görmek bile heyecanlandırdı beni. İki iyi dost, iki iyi yoldaş gördüm filmde. Dünyaya yön veren bir kuram ortaya çıkarken yaşanan sıkıntıları gördüm. Hem de ajitasyona kaçmadan anlatılmıştı hikaye. İzlerken yönetmenin Troçkist mi, Stalinist mi olduğuyla zerre ilgilenmedim. “Ateşi Çalmak’ı” okurken nasıl heyecanlandıysam, öyle heyecanlandım filmi izlerken. Yapanın, yönetenin, kurgulayanın, oynayanın, setinde çalışanın, dağıtanın ve gösterenin emeğine sağlık. Film objektif değil. Olması da mümkün değil. Zira sinema tüm diğer sanat dalları gibi objektif değildir. Hatta hepsinden biraz daha fazla objektif değildir. Çünkü gerçekliğin neredeyse birebir kopyasını sunar. Ya onu eğer büker, gerçekliği büyük bir yalana, sahte dünyanın gerçekliğine

hapseder, ya da illüzyonu bozup gerçekliği aktarır. Belki de bu yüzden yönetmen, dramatik yapıyı haddinden fazla güçlendirmemiştir.

Yönetmen I. Enternasyonalin doğuşuna kadar olan süreci anlatmış ki bunu da iyi anlatmış. Bende bazı metinleri dönüp yeniden inceleme ihtiyacı uyandırdı. Küresel ekonominin çözüldüğü, dünyanın yeni bir sürece girdiği, kapitalizmin kalelerinin sarsıldığı bir dönemde güzel tercih. İyi bir hatırlatma. Özetlemek zordur. Hele ki konu Marx ve Engels’se... İyi bir özet ve kurgu olmuş. Merak uyandırmış. Prudhonculuk ve anarşizm dışında, tarihsel polemiklere pek girmemiş. Bunu da atlayamazdı. Dönemin en önemli polemikler anarşist arkadaşlardan geliyor. Bir de Marksizmi bir din belleyenlerden. Marx’ı da peygamber.

Sonuç olarak film beklentimden yüksekti. İzlemenizi tavsiye ederim. Hala okumadıysanız “Komünist Manifesto’yu” ve “Kutsal Aile’yi” okumanızı da... Son olarak, filmin sonlarına doğru, Komünist Lig’de Engels’in eşitlik, kardeşlik vb. konularda yaptığı konuşmaya bir daha bakın derim. Sonra da ülkedeki sol yapıların bu günkü ideolojik konumuna...

“Bugüne kadar ki filozoflar, dünyayı yorumladılar. Asıl olan onu değiştirmektir.” Karl Marx. Modern çağın filozofları olan yönetmenlerin yorumlamakla yetinmeyip değiştirme eylemine bizzat katılmaları umuduyla.

Genç Karl Marx Üzerine Birkaç Söz

A. Asya

Sınıflı toplumlarda uzlaşmaz çelişkileri yansıtabilenler, sadece döneminin çelişkilerini aydınlatmaz, gelecek toplumların da ışığı olur. Doğru zamanda, bulunduğu yerden bir adım öne atılan isimler tarihe kazınır ve çoğu zaman rastlantısal olarak belirlenir. Kalabalıklar içerisinde yalnız olduğunu düşünen milyonlarca insan vardır. Siz de onlardan biriyseniz bu film tam size göre. Bakış açınızı genişleteceği gibi, pratik adım atmanız için teşvik eder. İnsanlığın neden gün be gün bencilleştiğini, yalnızlaştığını, kendine ve topluma yabancılaştığını sorgular. Neden başkaldırması gerektiğini, onu insanlıktan çıkartanlara karşı başkaldırdığında; bazen yalnız kalsa da, bu yalnızlığı bencil bir kalabalığa tercih etmesi gerektiği hissi uyarır. Örneğin İşçilerin önünde patrona karşı çıktığı için kovulan Mary, boyun eğmez ve sefil fakirliği onursuz bir çalışmaya tercih eder.

Film ilk olarak Almanya'da vizyona girdiğinde, ülkemize geleceğine dair umudum çok azdı. İzlerken bile bu şaşkınlığım devam ediyordu. Nasıl olur da komünizm propagandası yapan; ince el işçiliği ile bize sınıfımızın tanıtıldığı, savaşmaktan başka yolumuzun olmadığı anlatılabiliyordu. Öyle gizli mesajlarla falan değil, net ve düz bir şekilde, kelime oyunları yapmadan... Filmden çıkar çıkmaz çevremdeki herkesi aradım ve mutlaka izlemeye gidilmesi gereken bir film olduğunu vurguladım. Özellikle işçi arkadaşlarıma tavsiye ettim. Sadece zor yaşam koşullarını ve soyut söylemlerle mücadele etmeyi değil, nasıl mücadele edilmesi gerektiğini de bir büyüteç yardımı almadan görebilmek çok etkileyiciydi. Sanat özgür bırakılabildiğinde ne denli eserler verilebileceğine dair düşüncelerim biraz daha netleşti diyebilirim.

İsterseniz biraz filmin içeriğinden bahsedeyim. "Orman Suçları Kanunu Üzerindeki Görüşmeler" baş-

lıklı makalesi nedeniyle yazıları sansüre uğrayan Marx, kabus içinde uyanır. Yazılarında kaynaklı sürgünler arasında mekik dokur ve ekonomik sıkıntılar yazı yazmasının önündeki büyük engellerden biri haline gelir. Orman suçları yasasına karşı Marks'ın makalelerine daha önce rastlamıştım ancak filmin vurucu sahnelerinden birisi olmuş bu olay. Çaresizce ormanda odun toplayan insanların askerlere yakalanmamak için tüm dikkatlerini vermelerine rağmen ani baskınlarla türlü işkencelere uğraması, öldürülmesi gerçeği Marks'ın rüyasında tüm dehşetiyle gösterilir. Marks'ın daha o genç yaşında halkın geniş kesiminin içerisinde bulunduğu bu çaresizliğe karşı bir şey yapabilmeye odaklı düşünmesidir. Bazen sayfalarca yazıdan daha etkin şekilde aktarmak gerekiyor yaşananları.

Marks ve Engels'in karşılaşmaları yaşamlarında birçok şeyin başlangıcı haline gelir. Birbirlerine kattıklarını görebildiğimiz filmde, Engels İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu'nu bitirir. İngiliz sömürgesinde İrlandalıların acılarını bu kadar derinden işleyebilmesi Marks'ın dikkatini çeken nokta, iki sınıfa da bu kadar yakından nasıl tanıyabildiğidir.

Filmde sadece ortak eserlerini yazmaya karar verme süreçlerinde Marks ve Engels işleniyor, aynı

zamanda, sevdikleri kadınlarla paylaştıkları yaşama da tanıklık ediyoruz. Yoksulluk içerisine Jenny'yi sürüklediği için üzgün olan Marks'ın çırpınışlarına şahit oluruz. Her adımında, ortak davaları için mücadele eden fedakar kadınlar Jenny ve Mary ile tanışırız. Sadece birer eş olmaları değil yoldaşlıktır ilişkilerini güçlendiren. Sürgünler de dahil pek çok zorluklardan el ele çıkmayı başaran çiftlerimiz toplantılarda da birbirlerini yalnız bırakmazlar. “Yaşasın işçilerin kardeşliği” sloganını söküp atar ve “Dünyanın Bütün İşçileri Birleşin” şiarıyla seslenirler.

Dönemin tüm ideolojik tartışmalarını vermeye çalışan film de; Marx Engels'e dönerek; “sizin söyledikleriniz bende bir şey uyandırdı. Bugüne kadar tüm filozoflar dünyayı yorumlamaya çalıştılar oysa aslolan onu değiştirmektir” der. Filmin kilit noktası da budur. Gerçeği yorumlamakla yetinmezler enternasyonal birlikler kurma işinde önemli sorumluluklar üstlenirler. İçinde bulunduğumuz zorlu koşullarda hem böylesi berrak fikirlerin ışığında içimizdeki umudu güçlendirmek, bu akışın, üretenlerden yana olduğunu görebilmek ve detaylarda kaybolduğunuz dünyanın genel yaşam kurallarını fark edebilmek açısından izlenmesi gereken bir film. Özellikle işçilerin izlenmesi gerekir çünkü, yoğun çalışma tempolarından kaynaklı kişisel gelişime enerjileri bilinçli şekilde, sömürücüler tarafından çalınan işçiler için bu film; kendi sınıf mücadelelerinde yeni bir dönem olacaktır. Sınıfımızı bilinçlendirmek, mücadele etmeye çağırarak ve bunun nasıl yapılacağını göstermek bizlerin sorumluluğudur. Filmi çekenlerin emeğine sağlık diyorum. Rusya'da Ana romanı devrimden önce kasırga etkisiyle yayılmışken, neden yüzüncü yılında bu kasırga bizim coğrafyamızı süpürmesin ki...

açık kalsın gözlerin

*uzak yerlerden geleceğim sana.
barışa sapa kalmış,
ve taze düşlerin söndüğü uzak yerlerden.
tankların kahpe gölgelerini geride bırakarak,
bulutların içinden sana geleceğim.
deste deste bahar kokulu badem çiçekleriyle,
ebruli gözlerine, bir ülke olmaya geleceğim.
gözlerine, tel örgüsüz bir ülke,
ve ölümsüz,
ve zılan yürekli...*

*uzak yerlerden geleceğim sana.
gözlerine nakış nakış işlenmiş,
kürdün özgürlüğünü tatmaya geleceğim.
ve bir yer var gözlerinde.
sağanak sağanak merhametin düştüğü,
cennet yüzlü bir yer.
uzak yerlerden cennet gözlerine,
ömrümü vermeye geleceğim.*

*açık kalsın gözlerin.
gözlerin umarsız gelişime açık kalsın.
bahar kokulu badem çiçeklerim solmadan geleceğim.
belki sabah, belki akşam,
birlikte gülümsediğimiz yerlere,
yeni gülüşler bırakmaya geleceğim.*

*ve ben gelirken gözlerine,
badem çiçeklerinin açıldığı yerlerde,
sen bilmeden,
yaprakların düşüşünü görmeden,
ölümler yaşanmaya devam edecek,*

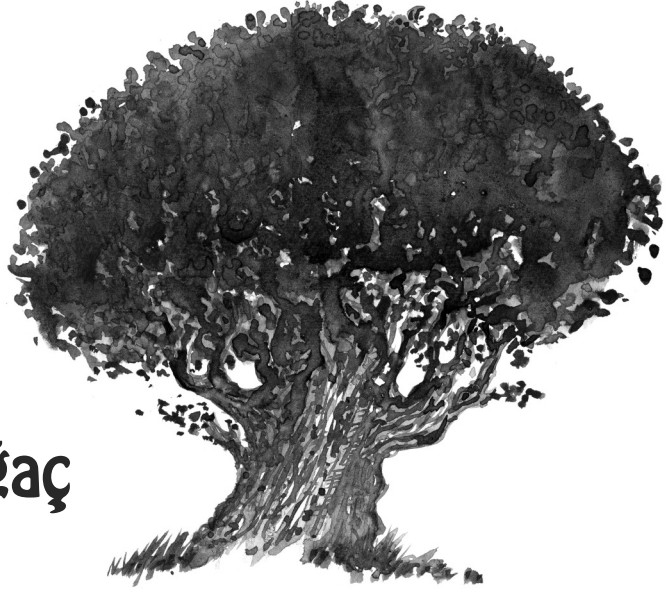
*-ölümler ki,
yasaklı ağıtlara gebedirler.
çoğaldıkça, çoğalıyorlar...*

*gözlerin, kürdün özgürlüğüne yanan ah o gözlerin,
gözlerin, kan fişkıraran ağızların içinde var olma sebebim,
gözlerindeki ülkemde,
ölümler yaşanmadığı için sana geleceğim.*

sinan hüseyin
12 Nisan Dargeçit

Ulucanlarda Bir Ağaç

Elif Can

Ulucanlarda bir ağaç karşıları getirilen her bir tutsağı

Yıllara inat yükselmiş yemyeşil yapraklı bir ağaç
Üç kapı ve dört duvar arasında
Yarısı toprak yarısı beton bir alanda yükselirdi ağaç
Kuşlar yalnız bırakmazdı onu

Bir güvercin havalanır, birkaç güvercin serçe konardı dallarına. Köklerinin derinliği yapraklarından belli olurdu. Nizamiyeden geçirilerek, gardiyanlara bırakılan her tutsağı ilk o karşılar, ufka bakan dallarıyla yaşamı sunardı.

Ağacın karşılayışı öyle içtendi ki, kimi dalları acıyla kıvrılmıştı. Ağacın karşılayışı öyle gururluydu ki, yükselmişti başı.

Bu ağaçta acıyla burulmuş üç dal bulunurdu, hayatın muştusuyla, sere serpe büyüdüğü yıllardan kalma, üç dal.

Bir hıdırellez akşamıydı. Baharın coşkusuyla yapraklanmış dallarının kokusunu paylaşmak için salınıyordu. Askerler ve birkaç sivil ellerinde kereste ve demirlerle geldi. Üç noktadan dümdüz uzanan bir üçgen uzattılar ve ucunda halkalı yağlı bir urgan. Nasılda biçimsiz bir hale sokulmuştu ağaç parçaları. Sanki insanlar gölgesinde keyif yapacakmış gibi altına bir masa koydular, masanın üzerinde küçük bir tabure. Böylece yanı başında kuruldu darağacı.

-Kendisinden doğmuş ama kendisine yabancı bir darağacı-

Hayat karşısında tecrübesiz ve tecrit edilmiş bu genç ağaç, tanık olmamıştı hiç, insanların ağaç kestiğine, tanık olmamıştı ağaç ölümlerine. Anılarında yalnızca askerler, gardiyanlar, zincirlenmiş tutsaklar,

özgürce uçan kuşlar ve çeşitli doğa olayları vardı. Ölümlere yabancıydı. Bu nedenle anlam veremedi yanındaki darağacına.

Önce yanına arkadaş sandı, seslendi
sesine ses gelmedi
Dikkatlice baktı.

Derisi yoktu darağacının, kolları, yukarı kalkık başı yoktu.

Kökleriyle toprağı yokladı
kökleri yoktu darağacının.

Ölü bir ağaçla karşı karşıya olduğunu anlayınca, acıyla burulmuş bir halka eklendi ömür halkalarına.

Üç metre uzunluğundaki biçimsiz darağacına baktı. Tedirgindi...

Gecenin neler getireceğini tahmin bile edemiyordu, ama eğlenceli bir şeyler yaşanmayacağını farkındaydı.

Titrek yanan iki ampul ve bir spot ışıkla aydınlatılmıştı gece.

Endişe ve merak sarmıştı ağacı... Beklemek dışında elinden bir şey gelmeyeceğini biliyordu. Hıdırellez coşkusu öz suyundan uçup gitmişti. Ama yine de beklerken gayri-ihiyari her hava karardığında yaptığı gibi, kirlenen havayı temizliyor, doğanın döngüsündeki sorumluluğunu yerine getiriyordu.

Derken ortalık hareketlendi

Ayrı ayrı

kolları arkadan bağlı

ayakları prangalı üç tutsak

her birinin etrafında onlarca kişi girdi içeri

üç tutsakla

ayrı ayrı

göz göze geldi.

Birbirinin aynı

huzurla parlayan üç çift göz

Nasıl da yürekten bakıyorlar hayata

Attıkları her adımda yer sarsılıyordu

Ağacın kökleri tereddütsüzlüğü hissetti.

Gururluydu bu üç yürek, başları omuzları dimdikti.

Her biri tek tek diğer kapıdan götürüldü.

Ağaç arkalarından bakakaldı. İçeriden gelen seslerden ne olduğunu anlamaya çalıştı. Tam karşısındaki odaya getirilip sandalyeye oturana Deniz denilmişti.

Deniz pencereden baktı, darağacıyla karşılaştı.

Ağaç bir kıskançlık hissetti, kendisini görmesini istedi, dallarını O'na doğru salladı.

Ve işte olmuştu, kendisine bakıyordu Deniz, gururlandı. Deniz'in bir şeyler konuştuğunu gördü, daktilonun sesinden anlamıyordu söylediklerini. Deniz ona bakmaya devam ediyordu. Bir ara yerinden kalktı, sırtını döndü. Ağaç Deniz'in karşısında Yusuf'u gördü, sınımsız gülüşle kucaklaşıyorlardı. Yusuf götürüldü, ardından Hüseyin geldi. Yine aynı gülümseme. Zincirler zorlarsa da omuz ve başlarıyla kucaklaşıyorlardı. Yine gözler ıslık ıslık. Hüseyin götürüldü. Deniz yeni-

den aynı sandalyeye oturdu. Konuşmaya devam etti, daktilonun sesi eşliğinde.

Ağaç vedaları düşünüyordu. Arkadan bağlı ellerine, prangalı ayaklarına rağmen baş ve omuzların birleşerek vedalaşmalarını yaşıyordu yeniden. Gözlerle gerçekleşen konuşmaları, sözlere gerek olmayan kararlılığı yaşıyordu. Geleceğe güvenin işaretini taşıyan gözlerdeki ışık, yaşama bağlılığı sunuyordu. O kısacık anlardan ne çok şey öğrenmişti, yalnızlık yakınmaları bir çırpıda yok oldu. Her zorlukta dimdik durmalı, kökleriyle yaşama tutunmalıydı. Vakti geldiğinde ise tereddüt etmemeliydi.

Deniz'in ayaklarındaki pranganın açılmaya çalışıldığını fark etti ağaç. Umutla bekledi. Oradan oraya koşuşturanları gördü. Zaman akıp gidiyordu, ama anahtarlar kilide uymuyordu.

Deniz dimdik ayakta... Postalları, kadife pantolonu, boğazlı kazağı ve sırtında parkasıyla dimdik ayakta... Sakin kıpırtısız bekledi.

Ağaç yerinde duramadı.

Elinde bir deste anahtarla, bir başka gardiyan içeri girdi.

Kilit açıldı sonunda, prangalar çıktı, bir köşeye

atıldı.

Deniz'in cepleri boşaltıldı.

Sonra masanın üzerinde duran üç paketten biri açıldı. İçinden kolsuz beyaz patiska bir gömlek çıkarılıp, Deniz'in başından geçirilerek giydirildi. Ardından bağlı kolları, kefen gömleğin içinde kaldı. Eğildi bir gardiyan postallarının bağcıklarını bağladı.

Ve Deniz yürüdü, çıktı odadan. Ağaca doğru ilerledi, baktı ağaca.

Ağaç son bakış olduğunu anladı, kolları aşağı sarktı. Nefesi kesildi. Hep baksın isteyerek son bakışı aklına kazıdı.

Deniz geriye döndü, masaya çıkarıldı, tabureye çıktı.

Çift ilmekli urgana boynunu uzattı, halkası dardı. Cellat genişletip geçirdi Deniz'in boynuna. Gür bir ses yükseldi. Ağaç Deniz'in sesini ilk kez duydu, sarsıldı adeta.

“Yaşasın Türkiye halklarının bağımsızlığı

Yaşasın Marksizm Leninizmin yüce ideolojisi

Yaşasın Türk ve Kürt halklarının birlikte mücadelesi

Kahrolsun emperyalizm.”

Cellat telaşa tabureyi Deniz'in ayakları altından çekti. Son hece Deniz'de kaldı. Ayakları masaya değdi, masa çekildi. Deniz boşlukta kaldı. Saat 1:25. Deniz upuzun, asılı. İpte kendi etrafında ağır ağır döndü. Ağaç gözlerini Deniz'den alamadı. Deniz'in kapandı gözleri. Tüm vücudu kasıldı üç kez.

Ağaç Deniz'in sözlerinin anlamını bilmese de hepsini kazıdı köklerine. Nasıl isterdi tüm özsuğunu ona vermeyi. Deniz'i kollarıyla sarmayı. Canına can olmayı nasıl isterdi. Özsuğu gövdesinden akmaya başladı, ama ulaşamadı Deniz'e. Çaresizlik kollarını büktü. Darağacına öfkeleni; Deniz'in gözlerini, sözlerini hatırladı. ‘Ne olursa olsun ona layık olmalıyım’ dedi. An'a tanıklığı devam etti.

Gecede ek bir ses yoktu. Kimi hayranlık, kimi korkuyla izliyordu. Birden bir sesle ürperdiler. Duvarların körlüğünden bir güvercin havalanmıştı. (Yıllarca bu güvercin ağacın onur konuğu olacaktı.) Bir zaman sonra Deniz'in kelepçeleri açıldı, kolları aşağı sarktı, nabızı hala atıyordu. 50 dakikanın sonunda 2:15'te doktorlar “öldü” dedi. İp kesilerek Deniz darağacından indirildi.

Unutulmaz kahramanların, son anlarına tanıklıktan, son bakışlar, son sözler kazındı her zerresine. Özsuğu gövdesinden akmaya devam etti, Denizlerin son kez bastığı toprak parçasına ulaştı. Ulaşıp karıştı özsuğu Denizlere. Ömrüne üç gencecik ömür eklenmişti. Bundan sonra daha da dikleşerek dinlenmeden, gülümsemesini kaybetmeden yaşam sunacaktı. “Denizler gibi olmalı!” diyerek, şu dünyada nefes alıp verdiği her an ayakta kalmaya söz verdi.

Deniz'in gür sesini Yusuf ve Hüseyin de duymuştu. Tıpkı kararlaştıkları gibiydi, gidişi. Şimdi Deniz olunmalıydı... Deniz'in bir saat önce kalktığı sandalyede Yusuf oturuyordu. Ağaç pencereden Yusuf'u gördü. Ne kadar da metanetli bakıyordu. Ayağa kalktı, cepleri boşaltıldı. Koynundan iki adet mektup çıkartıldı. Gözleri alev alev, düşmana korku salıyordu. Ağaç sonunu bildiği bu seremoniye dayanmasa da Yusuf'un her hareketini beynine kazımalıydı. Masanın üzerindeki ikinci paketten aynı beyaz gömlek çıkartıldı. Yusuf'a giydirildi. Ayaklarındaki pranga çıkartılıp, diğer pranganın yanına atıldı. Yabancı bir ses “Yusuf'u bekletmeyelim.” dedi. Bu ne demektir şimdi! Ağaç öfkeleni, “Bunu söyleyen insan olamaz.” Ama Yusuf sakın ve rahattı. Tebessümle baktı. Başını gururla dikleştirdi. Sağlam, güçlü adımlarla, odadan çıktı. Ağaca doğru ilerledi, masanın yanında durdu. Avukatına dönerek selam söyledi. “Hoşça kalın” dedi. Ağaç Yusuf'un sesini ilk böyle duydu. Hoşça kalından payına düşeni aldı. Yusuf masaya çıkartıldı, tabureye çıktı, boynuna organ geçti:

“Ben halkımın bağımsızlığı ve mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum. Sizler bizi asanlar şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz.

Biz halkımızın hizmetindeyiz, sizler Amerika'nın hizmetindedesiniz.

Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm.”

Yusuf sözlerini bitirmeden emir geldi cellada. Yusuf fırsat tanımadan cellada, tabureyi kendisi tek-

meledi. Cellat masayı çekti. Yusuf boşlukta kaldı. Saat 2:25'ti. Vücudu kasıldı üç kez. Sanki durdu zaman. Kelepçeleri söküldü, kolları salındı. Dimdik upuzun kaldı öylece. Saat 2:50'de ip kesildi. Yusuf darağacından indirildi.

Ağaç büyük bir acı ve hayranlıkla baktı ardından. Hüseyin'i düşündü. İki yoldaşının gidişini görmüş sesizlik ve vakarla uğurlamıştı onları. Deniz ve Yusuf'un geceyi delen sesleri içine işlemiş olmalıydı. Güç aldı Hüseyin'den. Görevini yerine getirmek için pencereye doğru baktı. Hüseyin, kolları ardından bağlı, oturmuştu aynı sandalyede. Ayaklarındaki pranga açılıp, diğerlerinin yanına bırakıldı. Avukatına bakarak ayağındaki lastik ayakkabıyla ilgili bir şey söyledi. Savcı kağıttan bir şeyler okudu. Hüseyin gülümsemekle yetindi. Ayağa kalktı. Gardiyanlar ceplerini boşalttı. Koynundan kısıcak bir mektup çıktı. Masanın üzerindeki son paket de açıldı, aynı beyaz patiska gömlek çıkarılıp Hüseyin'e giydirildi. Avukatına bir şey söyledi ve odadan çıktı. Ağaca doğru ilerledi, masanın yanına geldiğinde durdu. "Bu mücadele bizimle bitecek mi sanıyorsunuz?" dedi. Ağaç ilk kez o an Hüseyin'in sesini duydu. Üzerine alındı söyleneni "Hayır, bitmeyecek." diye cevapladı içinden. "Nasıl bitebilir ki? Buz kırılmış yol açılmış bir kez. Böylesi bir cüret, kararlılık ve uzlaşmazlık yenilerini yaratacaktır muhakkak."

Hüseyin masaya çıktı. Biri 'Tabureye çık.' diye bağırdı. Hüseyin kendinden emin, karşısındakini hiçe sayan sakin bir sesle, "Sabırlı ol, çıkacağım." dedi.

Yüksek sesle, bir mitingde konuşur gibi;

"Ben şahsi bir çıkar gözetmeden halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türkiye halklarına emanet ediyorum.

Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler. Kahrolsun faşizm."

Son sözlerini söyledikten sonra, büyük bir rahatlıkla çıktı tabureye. Ağzından tek hece bile kalsın istememişi. Boynunu ilmeğe uzattı. İlk tekme, sonra ikinci tekme ve devrildi tabure. Saat tam olarak üç. Göz kapakları yavaşça kapandı. Sonra kelepçeleri açıldı, kolları bedeninin yanına salındı. Zaman durdu. Saat 3.25'te ip kesilerek, Hüseyin darağacından indirildi.

Ağaç son iki saatte birbiri ardı sıra üç kez vurulmuştu. Bu acıya nasıl dayanacaktı. İşte, acıyla burulmuş üç kol bu yaşananlardan sonra olmuştu. Unutulmaz kahramanların, son anlarına tanıklıktan, son bakışlar, son sözler kazındı her zerresine. Özsuyu gövdesinden akmaya devam etti, Denizlerin son kez bastığı toprak parçasına ulaştı. Ulaşıp karıştı özsuyu Denizlere. Ömrüne üç gencecik ömür eklenmişti. Bundan sonra daha da dikleşerek dinlenmeden, gülümsemesini kaybetmeden yaşam sunacaktı. "Denizler gibi olmalı!" diyerek, şu dünyada nefes alıp verdiği her an ayakta kalmaya söz verdi.

1-6 Mayıs 2017

(Son anların anlatımında, Avukat Halit Çelenk'in aktarımlarından yararlanılmıştır.)

İlkin İyi Yaşadık

Röportaj: Ekin Su

İçinden geçtiğimiz bu zor süreçte her şeye rağmen umudumuzu diri tutan unsurlar var. Kötü olanın karşısına hep iyi olanı koymak ve ona sınıksız sarılmak istediklerimiz. Kitabınız tam da böyle bir özellik taşıyor. Böyle bir kitabı yazma fikrinin çıkış noktası nedir, günümüz dünyasından bir kaçış isteği diyebilir miyiz?

Bugünün dünyasından kaçmak değil de dayanmak için diyebiliriz. Yaşadığımız coğrafya uyarınca biz mutluluğu hep lüks görmüş bir toplumuz. Birincil önceliğimiz sağ ve selamet olabilmek, karnımızı doyurabilmek, çocukları büyütebilmek olmuş. Birer tanecik kıymetli ömrümüz var, o da hep tedirgin uykularla geçiyor nesillerdir. Son yıllarda yaşadıklarımızın teki bile bir Avrupa toplumunu travmalara sürükleyebilecekken, biz her gün yeni bir acıya dayanarak hayatta kalmaya çalışıyoruz.

Bu hengamede yaşadığımızın farkına varabileceğimiz detayları anmak istedim. Geçmiş de kolay değildi ama geçmişte kaldı bir şekil. Üstesinden gelebildik. Diyarbakır Cezaevi'nden çıkıp yeniden içten kahkaha atabilenler oldu, kayıpları anarken göz yaşlarımızı tutabildiğimiz anlar oldu. Sonra dönüp geçmişe baktığımızda, aklımıza iyi anılar da gelir oldu.

Güzel insanlarla yürümüşüz o yolları. Paylaşmışız, geleceğe umutla bakmışız, neşeyle türküler söylemişiz, yara izlerimize bakarken gülümseyebilmişiz. Şimdi yaşadığımızın farkında değilmiz gibi, tedirgin bekleyişler peş peşe eklendi. Nereye gittiğini bilmediğimiz bir geri sayımda gibiyiz. Ama hayat da bir kerelik. Arada bir an durup; yanımızdaki insanların güzel kalbini, havadaki bahar esintisini, domatesin tadını, ömrümüzün her biri yek ve özel günlerini fark etmek gerek. Geçmişe sarılmak ve sığınmak değil de geçmişten feyz almak, umut devşirmek niyeti ile yazdım

diyelim.

Birbirinden güzel 90'larda geçen 15 anı paylaşmışsınız. Öyle ki bazılarını okurken gerçekten bunu yazar yaşamış mı, gerçek hayatta, anlattığı gibi böyle birileri yaşamış mı diyoruz, çünkü başlı başına roman, sinema filmi konusu olacak karakterlerden bahsediyorsunuz. (Sonradan o kıızı bir daha gördün mü abi, Ercan...) Bu hikayeleri neye göre seçtiniz?

Ben planlı yazmıyorum, yazamıyorum. Şu konuya da değinmiş olayım, bu mevzuda da bir öykü olsun diye düşünmeden, kalbimle yazdım. Akılda kalan anları, insanları, sokakları, semtleri, detayları kurgu ile tamamladım. Öyküler öyle oluştu. Birini yazarken bir diğeri kendiliğinden belirdi. Daha fazlası da vardı aklımda, kalbimde. İçimden geçen çok şey vardı. Ancak öyküleri peş peşe yerleştirdiğimizde ahengini bozmasın diye elemek zorunda kaldım bazılarını.

Ama aklımdalar. Her öyküde içimdeki bir vefa borcunu ödüyor gibi rahatladım. Onları da yazdıkça daha da özgürleşeceğim sanki. Bir yandan da yazamadıklarım bana "anlattıklarımın tükenmediği" hissinin veriyor. O da ayrı bir rahatlama.

Kalabalık yaşamayı da seviyorum, yaşama motivasyonum ailem, arkadaşlarım, dostlarım. Hayatıma giren her insan da kendi hikayeleriyle geliyor. Bazısı öyle güzel oluyor ki, yazmasak, anlatmasak, içimizde tutmak imkansız.

İyisi kötüsüyle anılar iyidir. Anlatılacak hikayelerimiz varsa, güzel yaşamışız, boşa geçmemiş hayat demektir. Hikayeler biterse hayat tatsız tutsuz bir rutine döner. Bu da en korktuğum şeylerden biri. Bir rutine kapıldığımı hissedersen de, ben takılıyorum peşine bir hikayenin. Çok da zor değil. Her gün geçtiğiniz yolda bazen yukarı katlara bakarak yürümek, yeni insanlara kendinizi açmak, bir sahaftaki eski fotoğrafların arkasını okumak, kalabalık sofralar kurup, uzun

muhabbetlere dalmak peşinde bir sürü hikaye getiri-
veriyor. Ve bir de sokakları dinlemek. Yürüyüp ge-
çenlerin birer cümlelerine şahit oluvermek. Sonra işte;
kalbimde doldurdıkları alan ile paralel sıralamada,
yazıp koyuyorum kenara.

**Okur olarak, “90’larda Çocuk Olsam” da kitapta
anlattığınız değerlere, yaşanmışlıklara az çok şahi-
dim. İyisiyle kötüsüyle özlemle andığımız zamanlar.
Bu özlem kitabınızda bir “iç çekişle” dile getiriliyor.
Yaşanmışlıkların güzelliği midir buna sebep yoksa
yaşayacaklarımızın korkusu mu?**

Yaşadıklarımızın güzelliği belki de yaşımızdandı.
Bu neslin nostaljisi ne olacak hayal bile
edemiyorum. İç çekiş aslında belki de
geri gelmeyecek olan o çocukluk
ve gençliğimize. Yoksa ben ken-
dimden eminim, 60 yaşına
geldiğimde bu yaşlarımı da
güzel anacağım. Yaşadığı-
mız bunca acıya rağmen
hem de. Çünkü düşsem
elimden tutacak dostla-
rım var hala. Üstelik ba-
zıları yıllar geçtikçe
kıymetleniyor, daha da
anlam kazanıyor. Hayal-
lerim var, gerçekleştire-
bildiklerim bile oldu. Bir
kompozisyon gibi hayat.
Giriş çok keyifliydi, ge-
leşme bölümünü yazıyorum
şimdi. Sonuçta iyi bir mesaja
bağlayabilmek hedefiyle. Baş-
mıza en kötüsü gelene kadar, atlat-
tığımız her badire, silkindiğimiz her
düşüşten sonra nasıl dayandığımıza şaş-
makla birlikte, güçleniyoruz da aslında. Acılar an-
tibiyotik gibi. En başta etkisi yüksek oluyor ama sonra
bünye daha dayanıklı oluyor o antibiyotiğe. Direniyor.
Direniyoruz bakalım.

Yaşayacaklarımızdan korkmak geleceği değiştir-
meyecek. Geçmişe sığınmak da. Geçmiş ancak güç
verir bize, “atlattıysak yine atlatırız” minvalinde. Ge-
leceği değiştirirse umutlu, inatçı, cesur insanlar değiş-
tirecek. Hem de çok büyük hikayeler bırakarak.

Yaşamımızın her çağından hikayeler var. Üniversi-
teye başlarken, üniversite, ilk iş görüşmeniz, her şeyin

az ile mutlu olduğunuz arkadaşlarınız, yitirdikleriniz,
tiyatro, komşularınız, insan ilişkileri... Günümüz nes-
lini kendi döneminiz ile kıyasladığınızda nedir deği-
şen, nasıl bir tablo ortaya çıkıyor?

Kendini önemsemenin ayıp olduğu bir toplumdan,
kendisi ile ilgilenmeyenin kaybeden sayıldığı bir top-
luma geçtik. Eskiden yemek seçmek ayıptı, şimdi ise
yemek ayırt etmezseniz adına “prensipsizlik” bile de-
nilebilir. Konfor alanı diye bir şey yoktu, şimdi en
önemli, en korunması gereken şey konfor alanı oldu.
Paylaşımca bir yapıdan içe dönük bir yapıya geçtik.
Kutuplaşma da son yıllarda iyice arttı. Tahammülsüz

olduk. Tüketilecek çok şey varken, kutup-

laşmak da kolay oldu. Eskiden her şey

farklı olsa da ne bileyim bir Emel

Sayın’da bir Zeki Müren’de or-

taklaşırız az çok. Şimdi hiç-

bir ortak noktamız olmayan

insan bulmak zor değil. Her

bilgiye ulaşabilmek, hep-

mizi ukala yaptı. Dinle-

meyi ve hak vermeye

çalışmayı da unuttuk.

Eleştiri prim yapar oldu.

Eleştirmek de pek bir

kolaylaştı. Öte yandan

muhalefet olmak zorla-

şınca eleştiriler de hep

birbirimize yönelir oldu.

Bunca erişilebilir bilgi şef-

faflık getirir diye umuyor

insan ama nedense memleket

nezdinde tersi oldu. Bu da bir

geçiş dönemidir diyorum. İnsanlık

bunu da bir gün iyiye doğru evlirtir

diye umuyorum.

**Güzel İnsanlarla
yürümüşüz o yolları. Pay-
laşmışız, geleceğe umutla bakmı-
sız, neşeyle türküler söylemişiz, yara-
ızlarımıza bakarken gülümseyebilmi-
mişiz gibi, tedirgin bekleyişler peş peşe
eklendi. Nereye gittiğini bilmediğimiz bir
geri sayımda gibiyiz. Ama hayat da bir ke-
relilik. Arada bir an durup; yanımızdaki in-
sanların güzel kalbini, havadaki bahar
esintisini, domatesin tadını, ömrümüzün
her biri yek ve özel günlerini fark
etmek gerek. Geçmişe sarılmak ve sı-
ğınmak değil de geçmişten feyz
almak, umut devşirmek ni-
yeti ile yazdım diye-
lim.**

Şimdi sosyal medya ilişkilerini sahte buluyo-
ruz, yakında dijitaldeki dostlukları fizikiye taşımaya
başlayacağız diye düşünüyorum. Birbirimize muhta-
cız. Eninde sonunda birbirimizle yeniden buluşuruz.
Paylaşmanın fişli olanından çıkıp canlı olanına geç-
ceğiz eninde sonunda. Malum, hayat sokakta, zafer
sokakta.

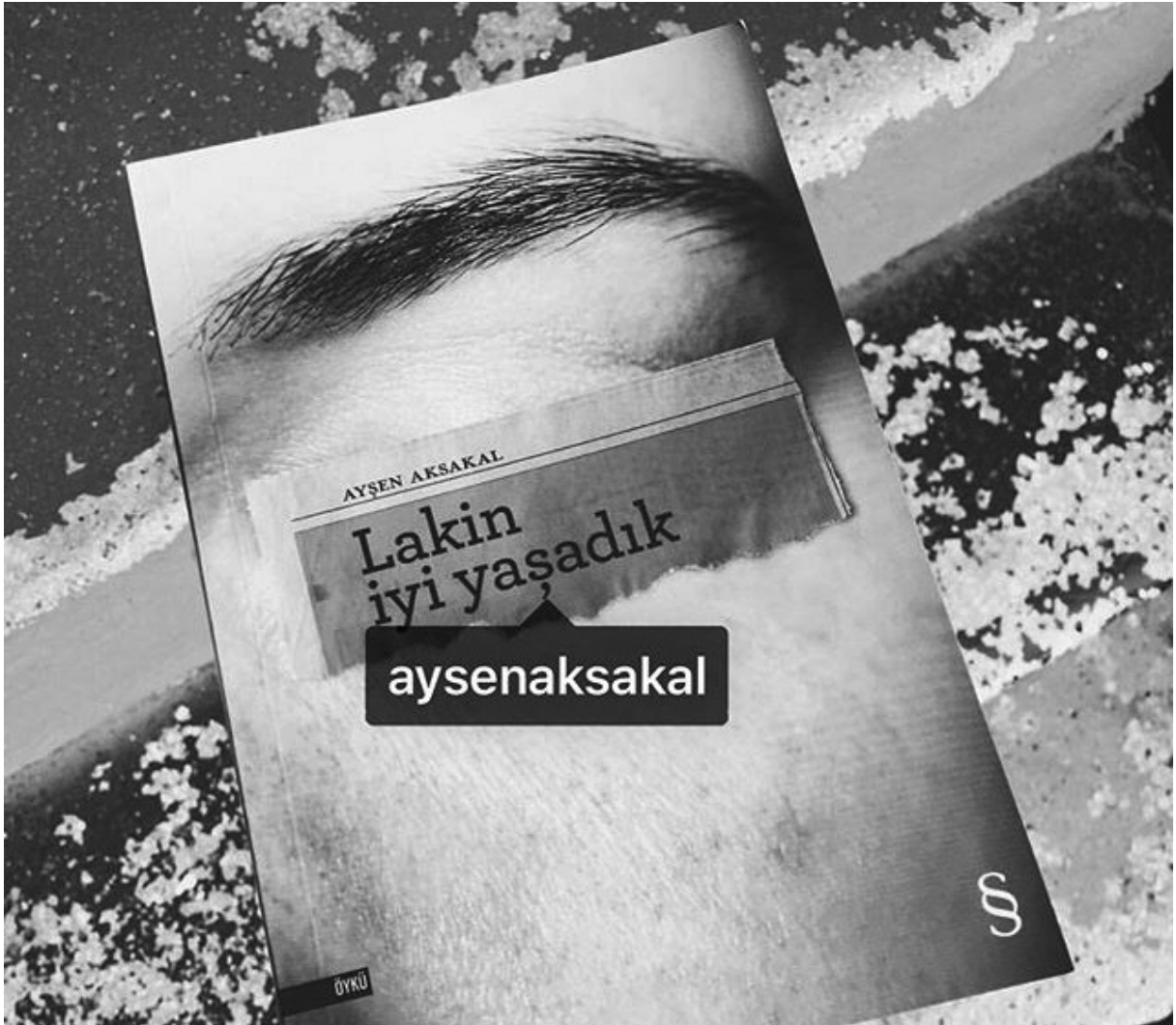
**Lakin iyi yaşadım, cümlesinin lakin’den öncesi-
nin saymakla bitiremeyeceğimiz bir dönemdeyiz. Her
gün çok sevdiği mesleğinden ihraç edilenler, tutuk-
lanan akademisyenler, sanatçılar, yazarlar, öğrenci-**

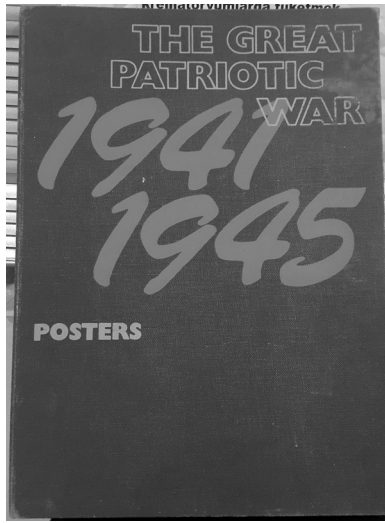
ler... Yasaklar, baskılar... Lakin'den sonrasını getirmenin zor olduğu bir dönem. Peki gerçekten zor mu? İyi'ye, güzel'e dair, bunları yitirmemeye dair neler söylersiniz?

Dediğim gibi, bu ömürlerimizin biricik olduğunu unutmayacağız. Anları kaybetmeyeceğiz. Başımız önde olmayacak. Hep ileri bakıp, hep dik durup, asla yalnız yürümeyeceğiz. Kimse sonsuz yalnızlıkla mutlu olamaz. Birbirimize güvenmeyi bileceğiz. Tek başına zafer kazanılmıyor, yanına yaklaşılsa da paylaşmayınca tat vermiyor. Paylaşmanın tadına yeniden varacağız. Sonsuza gitmeyeceği aşikar bir dönem bu. Bize verdiği bir geçicilik hissi var. Büyük kararlar alamıyor, gemileri yakamıyor, yarın sabahı ön göremiyoruz. Günü geçiriyoruz. Ben kendimi ayakta tutmak için, bu geçicilikle barıştım. Öngöremediğim geleceği

planlamaktan çıktım. Böylece onların tadını alırdım. Her arkadaşşıma son kez gibi sarılıyorum ve dalaşırken, küslüklerden uzak duruyorum, barışma şansımız olmaz diye. Ayaküstü atıştırmıyorum artık. Her lokmanın tadına varıyorum. Yürümekten kaçmıyorum. Vakit yüzünden vapur keyfinden vazgeçmıyorum. Yaşamak istediklerimi ertelemiyorum. Bir türlü nakavt edilemeyen ama hiç de yumruk atamayan boksör gibi, düşüp düşüp gülerek kalkıyorum. Ben güldükçe rakibin sinir olduğunu hayal ediyorum. Yoruluyor da üstelik. Yerden tek kalkmayacağım, maçı da alacağım gibi hissediyorum. Nakavt olmayacak. Birbirimize iyi bakıp, el verirse maç bizim. Bana iyi geliyor böyle düşünmek. Herkese de tavsiye edebilirim.

Teşekkürler..

100. yılında bir kez daha
Ekim Devrimi ve Sanat - 3

Büyük Vatansever Savaş 1941-1945

Mikhail Guerman
Önsöz Çeviri Grubu

Savaşın daha ilk günleri olduğu için insanlar “savaş” kelimesine tam anlamıyla alışkın değillerdi. Sokaklarda sessiz insan grupları büyük hoparlörlerin önünde, kaygılı bir şekilde savaş cephesine dönmüş olan batı sınırından haberler bekliyorlardı. Gönüllülerin uzun kuyrukları vardı askere alma istasyonlarında, askeri katarlar batıya hızlanıyordu ve hemen akabinde ilk hastane trenleri gelmeye başlamıştı. Akşamları uçaksavar balonları şehrin çatıları üstünden yaz göğüne doğru yükseliyordu ki bir süre öncesine dek gök sessiz ve barış doluydu.

O zamanlar, savaş başladıktan sadece birkaç gün sonra, ilk afişler bina duvarlarında ve panolarda belirdi, bunun yanı sıra sadece savaş haberleri sorumluluğu olan hükümet ajansı “Sovinformbureau” tarafından basılan haber bültenleri de yerini aldı. Bu afişler savaştaki mücadelede çarçabuk bir biçimde daimi ve aktif bir rol alır hale geldi. Bu sert ve zor yılları yaşayan insanlar için bu afişler o çağın önemli işaretleridir ve o kronolojinin resimli kayıtları niteliğindedir.

Bundan dolayı, savaş boyunca, ucuz ve kaba saba kağıtlara basılan bu afişler çok yaygındı; onların tarihe karışabileceğini kim düşünebilirdi ki? Sanatçılar zamanın farkına varmaksızın ve canla başla çalıştılar, çünkü düşmanla savaşta onların payına düşen de bu işti. Ağır afiş balyaları daha makineden çıkar çıkmaz hem cepheye hem de ülkenin ücra köşelerine gönderiliyordu.

Hitler’in karikatürlerine bakan ve hala savaşta olan askerler somurtuyor ya da sırtıyorlardı, aynı şekilde kadınlar da, ki o kadınlar cephe gerisindeki fabrikalarda kocalarının, oğullarının ve erkek kardeşlerinin yerlerini almışlardı, ve aynı şekilde okullardaki ço-

cuklar ve hastanelerdeki yaralılar da.

Nazi Almanyası Sovyetlere saldırmadan çok zaman önce, 22 Haziran 1941’de, Sovyet halkı faşizmin tehdidinin farkındaydı ve faşistlerin ne kadar zalim ve tehlikeli bir düşman olduklarını iyi biliyorlardı. Düşman yalnızca ana akım medya raporları aracılığıyla değil, aynı zamanda Guadalajara, Madrid, Teruel ve İspanya’nın birçok yerinde ölen Sovyet gönüllüleri tarafından da biliniyordu. Ve şimdi Sovyet halkı, kendi topraklarında faşist istilacılara karşı savaşmak zorundaydı.

Hitler Nazi Almanyası’nın bir özeti idi ve o, faşizmin sembolüydü. Halk arasında Kukrynikler olarak bilinen üç ünlü Sovyet karikatüristi (Kupriyanov, Krylov ve Nikolai Sokolov’dan oluşan) tarafından hazırlanan ilk savaş afişlerinde de görülüyordu: “Düşmanı İnatla Ezip, Darmadağın Edeceğiz!”. Bu afişler savaşın ilk günlerinin havasını da çok iyi yansıtıyordu: düşmanı küçük gör, asil öfkeli kuşan ve zafere sonsuz güven.

Ancak zafer bir gecede gelmeyecekti. Onu söktüp almak için bin dört yüz on sekiz gün aralıksız süren çatışmalar gerekiyordu. Aynı aralıksız çalışma, hem eski hem de savaşın cepheye sürdüğü Sovyet afiş sanatçıları için de geçerliydi. Onların ve sanatlarının ne geri çekilmeye, ne şüpheye düşmeye ne de yorulmaya hakları vardı.

Sanatçılar birçok öykünülecek modele sahipti. Devrim ve iç savaş yıllarında çok sayıda afiş basıldı ve çok sayıda karikatür çizildi. Takip etmek için yalnızca önemli örnekler yoktu; bu afişlerin bazı karakterleri yeni savaşta tekrar karşımıza çıktı. Örneğin, Dimitri Moore 1920’deki “Kızıl Orduya Katıldın mı?” afişiyle tekrar dirildi. Şimdi 1941’den bir Kızıl Ordu as-

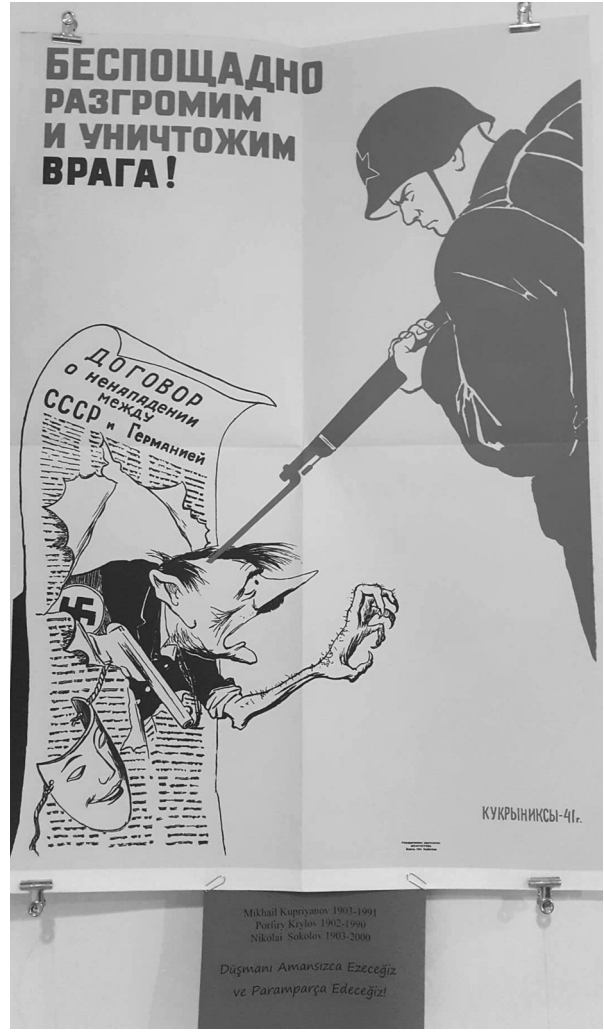
keri kendi yurttaşına “Savaşta Mücadeleye Katkın Ne?” diye soruyor. Anafikrin bu biçimdeki devamlılığı aynı zamanda mücadelenin ve fikirlerin devamlılığını da yansıtıyordu. Sonuç olarak halk kendini, yalnızca süregelen anın bir parçası olarak değil, aynı zamanda tarihin bir parçası olarak hissediyordu.

Devrim sonrası dönemde resim ve yazıdan oluşan sokak edebiyatı, gerçek haber bültenleri haline geldi. O dönem basılan afiş ve posterler nasıl çizildiyse öyle kullanıldı; fakat sonra, binlercesi basılarak cepheye ve hatta Almanlar tarafından işgal edilen partizan tugaylarının muntukalarına gönderildi. Ve onların uzlaşmaz mücadelesinde, Moskova’dan gönderilen broşürler ve haber bültenleri kadar önemli bir destek kaynağı oldu.

Moskova ve Leningrad Sanat Yayıncıları, Leningrad Militan Kalemler Birliği, Devlet Sinema Basın Kurumu, ve diğer şehirlerin ve kasabaların yazarlar birlikleri ve yayınevleri ve hatta işgal altındaki bölgelerin afiş sanatçıları yapabildiklerinin en iyilerini yaptılar ve basabildikleri kadar afişi, kullanabildikleri tüm tesisleri kullanarak bastılar. Birçok sergi yapıldı; kahramanlar ve kahramanlıklar, kurtuluş savaşı kahramanlarının görkemi, antifaşist mücadelenin teması gibi konular Sovyet afiş sanatçıları için yeni değildi; ki bu sanatçıların bir kısmı 1930’ların başında Hitler rejimiyle yüzleşmişlerdi (Boris Prorokov, Dimitri Moore, Alex Keil, Konstantine Çepkanov, Mikhail Ceremnykh ve diğerleri). Çatışmanın başından itibaren Sovyet afişleri yalnızca öfkeyle dolu değildi, aynı zamanda bu kutsal savaşın hem Sovyetler için hem de bütün dünya için önemini ne demek olduğunun bilincindeydi. En başından itibaren şu bir genel kanıydı ki, mücadelenin tarihsel bir misyonu vardı. Bu mücadele yalnızca bir orduya karşı bir savaş değil, aynı zamanda, bütün insanlığı en çok tehdit eden, insanlığa karşı en zalim güç olan ve en rezil toplum düşmanına karşı bir savaştı.

Savaş dönemlerinin ilk afişleri hicivsel bir noktada duruyordu fakat çoğunluk haşin ve vakurdu. “Anavatan Seni Çağırıyor!”; gözleri diken ve elinde Sovyet ordusunun emrini içeren bir kağıt taşıyan kadındaki sloganın doğrudanlığı ve emrin aciliyeti...

Victor Koretsky tarafından sıkça uygulanan fotoğrafik montaj teknikleri onun işlerindeki duygusal güce en ufak bir zarar bile vermiyordu. Sanatçı, karakterlerindeki çeşitliliği ve karmaşıklığı kasten terk ederek savaşta her bir bölümü belirgin hale getirdi. Ko-

retsky’nin kan dondurucu “Kızıl Ordu Askeri! Gel ve Kurtar!” afişi kadar inandırıcı bir afiş daha bulmak zordu. 1942’nin yazında yarım milyon kopyası basılan afiş faşistler tarafından işgal edilmiş kentlerdeki yaşlıların, çocukların ve kadınların Nazi kuralları altından her gün ve her saat çektikleri acıların söylenmemiş sözlerini, açığa çıkmamış eziyetlerini ve bastırılmış çığlıklarını yansıtıyordu.

Bu belgelerde o günlerde bir Alman süngüsündeki kan gibi detaylar çok bariz görüleliyordu, çünkü o günlerde bunu bu biçimiyle yansıtacak altyapı sorunu vardı. Ama o dönemlerde herhangi biri, bir askerin kalbinde bu afişlerin uyandırdığı asil hiddetin derinliğini ölçemezdi, ki o yürekler hali hazırda nefretle işaretilenmişti. Bu afişlerde herhangi bir şatafat yoktu, savaşın tüm sert gerçekliğini olduğu gibi yansıtıyorlardı. Hatta askerlerin yüzleri tükenmişlik ve nefretle

katlaşmışlığı gösteriyordu. Savaş, bir tüketici günlük askeri iş olarak görülüyordu.

Afişlerin ihtiyacı olan ihtiyatlı iyimserlik ve güven yükü ile savaşın acı gerçeklerini birleştirmek kolay bir iş değildi. Bazı afişler pek yeterli değildi, yalnızca düz bir biçimde üretiliyorlardı, etkisiz resimsel imgelerden ya da yalnızca savaş haberlerini içeren illüstrasyonlardan oluşuyorlardı. Bunun böyle olması sanatçılar açısından anlaşılabilir bir durum, çünkü sanatçılar çoğu zaman düşüncüklerini doğru şekilde elde etmek ve şekillendirmek için yeterince zamana sahip değillerdi. Yine de onlar kesin sanatsal eksikliklere sahip olsalar bile, bu afişler devamlı bir biçimde acı, umut ve şiddetle bağlanmış durumdaydılar.

Bazı afişler bugün bakıldığında kibirli ve hatta abartılı görünebilirler. Fakat o zamanlar, bu durum böyle algılanmıyordu. Cepheden gelen

Dmitry Moor (Orlov) 1883-1946

Anayurdun Savunmak İçin
Ne Yapıyorsun?

Ancak zafer bir gecede gelmeyecekti. Onu söküp almak için bin dört yüz on sekiz gün aralıksız süren çatışmalar gerekiyordu. Aynı aralıksız çalışma, hem eski hem de savaşın cepheye sürdüğü Sovyet afiş sanatçıları için de geçerliydi. Onların ve sanatlarının ne geri çekilmeye, ne şüpheye düşmeye ne de yorulmaya hakları vardı.

efsaneye yakın kahramanlık haberleri vardı. İnsanlar her olayda ne kadar yiğit olabileceklerini, gözüpekliklerini ve ölüme aldırış etmeyişlerini ispatlıyorlardı. Bundan ötürü askerlerin inançlarının asla yenilmeyeceği yönünde bir kanı oluşmuştu. Bunun sonucunda da sanatçı savaşı tarif ederken uysal bir dışavurum kullanmak istemiyordu. Afişler savaş sırasında, o meydanlarda türlü kahramanlıklara yetenekli insanları gösteriyordu. Bu o dönemdeki pek çok afişin yüce tınısına ve devasa niteliğine açıklık getiriyordu.

Afişlerin sloganvari olduğu da ayrıca doğrudur. Düşmanın Moskova önlerinde olduğu ya da Leningrad kuşatmasına can havliyle karşılık verildiği o zor günlerde, afişler şu acil çağrılarını içeriyordu: “Sevgili Moskovamızı Savun!”, “Lenin’in Şehrini Savun!” ya da sonraları “Sevgili Volgamızı Savun!”. Bu, tabiri caizse basit bir dildi ve bu dilin vazgeçilmez olduğu zamanlar vardı: halkın duygularının olanca gerildiği anlar, keder ve sevinçlerini tamamen paylaştıkları anlar, savaştan başka bir şeyi düşünmeye kesinlikle vaktin olmadığı anlar... İşte bu zamanlarda sanat algısının bazı farklı kuralları devreye girer, dikkat keskinleşir ve basit kelimeler ve görseller insanların kalbinde muhteşem bir karşılık bulur, özellikle de sanat samimi bir tutkuyla doluyorsa. Aksi taktirde bu, mümkün olamazdı.

Özellikle o günlerden bugünlere gelebilen afişlerin sayısı oldukça azdır. Fırça darbelerinin aceleci doğallığı dikkate alındığında, Leningrad kuşatması altında işlerini yapan

sanatçıların, doğrudan dışavurumcu niteliğin daha da fazla bilincine vardıkları görülür. Bu aciliyet hissi, özellikle Victor Slyphchenko'nun "Lenin'in Şehrini Savun!" afişinde yer alan tüfekli işçi figürünün dramatisminde kendini açığa vurur. "Sevgili Moskova-mızı Savun!" afişinde şaşırtıcı olan onun tarihidir, Kasım 1941, ki o tarih başkentini varlığının tehlikede olduğu zamanlardır ve afiş Moskova duvarlarında basılır basılmaz yerini alır.

Ondan sonra Rusya tarihi yeni bir anlam kazanmıştır. Rus askeri dehasının geçmişteki görkemini anlatan kitap, ki Sergei Eisenstein tarafından filme alınmıştır, Alexander Nevsky vatansever duyarlılığından ötürü hala güncelliğini koruyordu ve dünyada ünlü Rus askerleri Suvorov, Kutuzov ve Nakhimov emrine tesis edilmişti. Afişlerde bu tarihi figürler sıklıkla geri planda, merkezde yer alan Kızıl Ordu askerlerinin gerisinde, görünür. Vladimir Serov'un afişi, "Nedenimiz Adil, Biz Kazanacağız! (1941)" -halk tuğaylarının Leningrad'daki Narva Kapısı önündeki zaferinin resmedildiği mücadele- kolonlar arasında görülen bronz savaşçıyı ister istemez anımsatır. Kozma Minin'in jestlerini tekrarlar (anıt afişin arka planında görülür).

Bu türdeki anıştırmanın yerine, bazı afişler büyük askerleri doğrudan referans olarak kullanır. Kukryniks tarafından Aralık 1941'de yapılan ve Moskova muharebesinde bozguna uğratılan Nazileri anlatan ünlü afiş gibi;

"Dişimiz ve tırnağımızla savaştık biz,
Kim bu denli savaşılabildi ki faşistlerle
Bizden başka,
Chapayev ve Suvorov'un torunları
Onlar ki bizim muhteşem dedelerimiz"

Kimi afişler, güncel olayların bir parçası olan tarihi ve onunla beraber ortaya çıkan ilham verici kişileri ve örnekleri insanlara sağlayarak, onlara takip etmeleri gerekenleri sundu.

Kukryniklerin işleri özel bir bahsi hakediyor. Bu üç sanatçı sıklıkla şair Samuel Marshok'la işbirliği içinde birçok afiş ve eleştirel karikatür ortaya çıkardı, ki bu işbirliği zaman zaman yalnızca alıntılar değil, afişin tamamını içerdi. Onların işbirlikleri, tarzlarına

has ana bir unsur olan hiciv açısından kaydadeğer bir öneme sahipti. Naziler gülünç ve mide bulandırıcı görülmesine rağmen onlarla mücadele şakacı bir yolla resmedilemiyordu. Kızıl Ordu askerleri ve partizan figürleri canlı ve güçlü bir biçimde çizilirdi ve abartı oranı özlü bir noktada tutulurdu: masal karakterlerinin inanılmaz gücü, savaş zamanlarının duygusal gerilimiyle dengeli bir biçimde birleştirilirdi. Bu afişlerin etkisi yıllar boyunca solmadı. Örneğin, "Yapılan İyilik Karşılıksız Kalmaz!" adlı ünlü afişleri ele alınırsa:

"Şapkamı çıkar seni domuz!" diye haykırdı

Bir faşist, köylüye

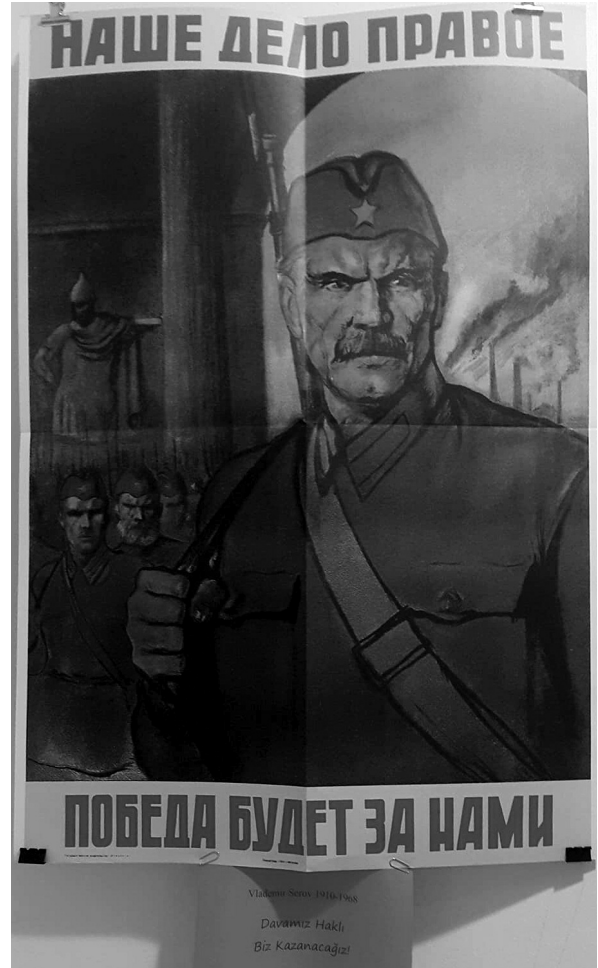
Diz çökmeye zorladı onu, bir gün

'Kellenle birlikte defol' diye haykırdı

Bir partizan, bir faşiste

Öldürmek için kaldırdı kılıcını, bir gece"

Dikkat edilmesi gereken nokta, afişin partizan hareketi tam güçlü olmadan önce, 1941'de, basılmasıdır ki böylece gelecekteki ölçeğini ve göstereceği kahr-

manlığı nasıl öngördüğü anlaşılabilir.

Bu afişler gerçek trajedileri anlatıyordu. Nazilerin işgal ettikleri kasaba ve köylerde işlediği suçlar, faşist toplama kamplarının kabusu ve tüm bu dehşetler Dementy Shamarinov, Flodor Antonov, Anatoly Kazantsev, Victor İvanova ve diğer sanatçılar tarafından tüm çıplaklığıyla afişlerde gösterildi. Ve bu durum Sovyet halkı içerisinde bir infial yaratarak, kutsal ve güçlü olan kararı, harekete geçme kararını hiddetli ve merhametsiz bir biçimde ortaya çıkardı.

Sivil cephelerdeki ya da askeri mevzilerdeki endişeli insanların hiçbir şeyi afiş sanatçılarından kaçmadı. Onların işleri yalnızca savaş günlerindeki olayları değil, aynı zamanda ruh halini de yansıttı. Sovyet ordusu; köyleri, kasabaları ve hatta tüm bölgeleri geri almaya başladı ve akabinde, tüm yerleşim yerleri düşman tarafından yerle bir edilmiş olmasına rağmen, bütün mülteciler evlerine dönmeye başladı. Kaybın kederiyle zaferin coşkusu artarak birbirine karışıyordu. Taaruzun başarısını kutlamak için atılan ilk havaifşek gökyüzünü aydınlatırken, bazı kasabalar giderek karanlığa gömülüyordu. Savaş halen sürdüğü halde binaların harabeleri içinden yeni bir yapım süreci doğuyor; ülke, tüm tesisleri, okulları, evleri ve akla gelen her yeri yeniden inşaa ediyordu. Sivil cephelerde yaşayanlar için hayat oldukça zordu. Sadece kadınlar değil aynı zamanda gençler de çok çok uzun saatler boyunca fabrikalarda çalışıyordu. Çocukları resmetmeye tutkun ve bu konuda oldukça başarılı olan Alexei Pakhomov, Leningrad'ın yanından akan Neva nehrindeki buz deliklerinden su taşımak zorunda kalan çocukları resmetmeyi ya da fabrikalardaki torna tezgahlarında çalışan genç oğlanlara afişlerde değinmeyi, savaştan önce hiç hayal etmemiştir. Onun afişinde; klapasında bir madalya olan, muhtemelen babasına ait olduğu için üzerine bol gelen bir takım giymiş bir oğlan çalışırken görülüyor. O dönemde Pakhomov'un modelleri ve onunki gibi olan diğerleri afişlerde onurlu görünmek zorundaydılar; fakat şimdi, savaş zamanının zalim günlük gerçeğini taşıyan sayısız belgeden sadece biri.

En iyi afişlerden biri, Leningrad'tan bir sanatçı olan İosif Serebriany tarafından yapılan, Naziler tarafından yıkılmış kasabaların yeniden inşasına adanmıştı. 1944'teki Nevsky Prospekt'ten geriye kalan bir fotoğraf; bir binanın dış iskelesine gerilmiş afişin dev bir kopyasını gösteriyor. Gülümseyen genç bir kız

afişten dışarı bakıyor, el arabasının bir ucundan tutmuş ve seyredenlerden birinin yardım etmesini bekliyor. Onun uygun ruh hali ve kompozisyonunun yanı sıra sadeliği ve etkileyciliği, savaş boyunca basılan en iyi afişlerden biri kılıyor. "Yeniden ele geçirmek", "yeniden inşa etmek" ve "özgürlüğüne kavuşmak" gibi sözler sıklıkla afişlerde göze çarpıyor. Savaşın ölümcül öfkesi ve insanların cesetleri kara bir is gibi halen alanları kaplıyorken ve dünya güçlü bombaların patlamalarıyla sarsılıyorken çok önemli bir değişiklik meydana geldi: haber bültenleri Naziler tarafından işgal edilmiş kasabaların isimlerini tekrar duyuruyordu, ama farklı bir sesle "Birliklerimiz yeniden ele geçirdi..." Sovyet bölükleri devlet sınırına yaklaşıyordu.

Yıl 1943, Victor İvanov'un afişinde genç bir asker miğferiyle Dinyeper Nehri'nden su içerken görülüyor ve şunlar okunuyor "Dinyeperimizden içiyoruz ve şunlar okunuyor "Dinyeperimizden içiyoruz ve Pruttan, Nemandan ve Bugdan da içeceğiz. Dünyayı faşist pisliklerden temizleyeceğiz!". 1945'te İrakly To-idze, "Anavatan Seni Çağırıyor!" afişini yapan sanatçı, "Avrupa'yı Faşist Kölelik Zincirlerinden Kurtar!" afişini yapmaya başlıyor. Savaşın yeni bir safhaya geçmesi, afişleri de yeniliyor.

Sanatçılar ilk afişlerindeki kahramanların tarihsel iyimserliklerinde bir yanlış olmamasından ve zafere olan sonsuz inançlarından dolayı gurur duymayı kendilerine hak olarak görüyordu. Askerler sanatçıların güvenine layık olduklarını kanıtlamışlardı ve sanat hizmet ettiği kişilere layık olduğunu göstermişti.

Aynı sanatçılar savaşın son safhasında da çalıştılar fakat onlar deneyim edinmişlerdi, kalpleri savaşla sertleşmişti, gözleri keskinleşmişti ve teknik becerileri gelişmişti. Afişleri hem kapsam hem de görsellik açısından geniş bir alan ve özlü bir simgesel nitelik kazanmıştı. Dmitry Moor'un işlerinde olduğu gibi onlarda da nefret ve horgörü vardı. "Canavar Yaralandı, Hadi, Bitir İşini!". Bu askerlerin bir Alman işareti olan Nach Osten'in (Doğuya) huş ağacından gövdesini tüfeklerinin dipçikleriyle söküp attıklarını gösteren Victor İvanov'un "Batıya!" afişinde olduğu gibi, bir zafer sarhoşluğuuydu. Bu aynı zamanda Lenoid Golovanov'un "Berlin'e Ulaşacağız!" da olduğu gibi sevinçli bir güvendi. Bu afiş bir bakıma savaşın bitişinin sembolü haline geldi, her ne kadar özlülükten ve dizayn becerisinden bir nebze yoksun olsa da. Bu yaklaşan zafere tatlı bir güvendi, ki bu durum, toprak zeminde

az ilerisinde duran ve üzerinde gamalı haç paçavrası olan paslı miğferler gibi engelleri çizmesiyle söken genç askerin gülümsemesiyle nakledilmişti. Bu güvenin, küçük ve yabancı bir kasabanın dar yolları boyunca sakin bir biçimde hareket eden Sovyet birlikleri tarafından daha da ileri bir biçimde üzerinde durulmuştu. Tesadüfen, 1946 tarihli, savaş sonrası ilk afişlerden birinde aynı sanatçı kahramanını diriltti ve şimdi onu Berlin’de subay rütbesi ve madalyalarıyla gösteriyor. Geri planda, savaşın izlerini taşıyan bir binada herhangi biri eski bir afişi görebilir, “Berlin’e Ulaşacağız!” ve ilerisinde nefes kesici bir el yazısıyla “Biz Yaptık!”.

Hem burada hem de dünyanın her yerinde Büyük Vatansever Savaş’ın tüm Avrupa’yı faşizmden özgürlüğe kavuşturduğuna dair artan bir farkındalık vardı. Sovyet afişlerinin yanısıra Sovyet yazarlar tarafından yazılan makaleler, telgraf kurumu raporları, fotoğraflar ve haber filmleri yurtdışında dağıtıldı. Onların İngiltere’de yeniden basıldığı ve fabrikalarda sergilendiği biliniyordu ve eleştirileri, haklı olarak, övücüydü.

1945’in savaş sonrası ilk günlerinde, ünlü Sovyet grafik sanatçısı Victor Deni harikulade bir iş çıkardı, “Kızıl Ordunun Çelik Süpürgesi Tüm Serserileri Süpürüyor!”. Canlılıkla dolu bu afiş usta bir biçimde dizayn edilmiş ve bu durum her bir detayda olağandışı bir biçimde anlamlar kazanmış: tüfeğin üstündeki havai fişeklerin kızıl yıldızları, parlak sivri süngülerle şekillenmiş ve bir süpürgeye benzeyen tüfek ve askerlerin ayakları altında öldürülmüş bir canavarın koyu kanına benzeyen Nazi Almanyası’nın bayrağı. Fakat bu afişin özel niteliği hakkında - hem grafiksel hem de duygusal olarak - iç savaş dönemi afiş sanatıyla, Deni’nin erken dönem çalışmalarıyla ve ölümsüz Rus Telgraf Ajansı pencereleriyle bir bağ var. Sonuç olarak, Büyük Vatansever Savaş’taki Sovyet halkının kahramanlıkları, 1917’de başlayan ulusal özgürlük mücadelesinin bir devamı olarak ortaya çıkar.

Bugün, üretilen bütün afişlere isim vermek ya da ne kadar afiş üretildiğini bilmek imkansızdır. Afişlerin bazıları çok başarılıydı, ama diğerleri o kadar başarılı değildi; bazıları çok ustacaydı, ama bazıları bir aceminin elinden çıkmış kadar kabaydı. Bazıları çok meşhur olurken, bazıları unutulmaya yüz tutmuştu; bazıları çok kısa yaşarken, diğerleri klasik olarak kabul edildi. Çok fazla karikatür ve çizim farklı statü-

lerdeki askeri gazetelerde basıldı ve çok fazla sayıda afiş küçük kasabalarda üretildi. O günden bugüne kahramanca olan her işi ölçmek neredeyse imkansızdır. Tarihe geçen afişlerin yanısıra yüzlercesi hakkında hiçbir şey bilinmiyor. Ancak, bununla birlikte, onların bir zamanlar var olduklarını asla unutmamak gerekiyor.

Barış günleri geldi. Ancak daha sonra uzunca bir süre afişlerdeki asker imajı kaybolmadı ve kaybolmayacak. Savaşın anıları bir anıt gibi yükselecek ve kutsal olarak anılacaktır ve anılmaya da devam edecektir. Zafer gününden bu yana kırk yıl geçti. O zamandan bu zamana muhteşem, güncel, tesirli ve yetenekleri göze çarpan birçok afiş ortaya çıktı. Bugün birçok afiş sanatçısı savaşı hatırlamak için çok gençler ve onlar sanatta, çok doğal olarak, yeni yollar arıyorlar. Fakat Büyük Vatansever Savaş’ın dokunaklı ancak umutla dolu ve zafere inanan afişleri, hala sanat tarihinde gurur verici bir sayfadır. Ve insanlık tarihinde de.

Sovyet Edebiyatı Üzerine

A. Asya

*"Sürüyor var gücüyle haklı ve kutsal savaş
Ün uğruna değil dövüşmemiz, bu ölümlü yolda
Yeryüzündeki yaşam uğruna"*

Tvardovski'nin, Nazi işgali sırasında yazılan ünlü şiiri; Vasily Tyorkin ile haykırıyordu dünyanın dört bir yanına.

Devrim öncesi dönemlerin anlatıldığı romanlarda Bolşevik Parti kadrolarının cüret isteyen atılımlarını okur, yeni insanın oluşma süreçlerine şahit oluruz.

Kendi küçük dünyalarına sıkışmış milyonların içerisinde, yaşamı değiştirmek için yola çıkmış bir avuç komünistin, içerisi su dolu bir havuza damlatılmış mürekkep gibi, kitleler arasına yayılışlarına tanık oluruz. Yağmur biriktiren bulutlar devasa bir fırtına ile dayanır Rusya'nın kapısına, öyle bir fırtına ki en köklü ağaçlar bile toprağı kanatırcasına sökülür, yıkılmaz denilenler yıkılır. Yenilmez sanılanlar tuz buz olur. Yeni bir yaşam filizlenir fırtınanın ortasında. Toplumsal yaşamdaki değişimler, hızla edebiyattaki yansımalarını bulur. Bundan böyle Sovyet yazarlarının başlıca ilham kaynağı, emekçi kitlelerin gündelik kahramanlıklarıdır. Söz konusu olan devrim öncesi ele alınan kahramanın "sıradan insan" düzeyine inmesi değil, "küçük sıradan insanın" kahramanlık düzeyine yükselmesidir.

Köklü değişim yıllarını inceleyerek, insanların kendilerini sarmalayan örümcek ağlarını; küçük el hareketleri ile uzaklaştırarak, susamışçasına bilime, sanata koşma evrelerine bakalım. Sovyet halkının kahramanlıklarla dolu yıllarını kaleme alan yazarlarımızın, geçirdiği değişim evrelerini ele alarak, sosyalizm için mücadele içerisinde biçimlenen yeni halk karakterini, eserlerinde nasıl işlediklerine bakalım.

ARA NOT:

İnsan emeğinin üretme gücü, sanayi devriminin gerçekleşmesi ile yüksek bir düzeye ulaştığında, egemen sınıfın varlığını haklı çıkartacak nedenler ortadan kalkar. Çünkü sınıf farklılığını savunanların tuttukları dal: Gündelik geçimini sağlamakla zaman öldürmeyecek bir sınıf toplumun fikir düzeyindeki işleriyle uğraşabilir. İnsanlığın çok yönlü gelişmesinin önünde engel haline alan egemen sınıfın varlığı, sanayi üretiminin gelişmesiyle sömürsünü daha da vahşileştirir ve aşılması gereken bir engel haline geti-

rir. Bununla da yetinmeyerek bilimin ve kültürel ilişkilerin gelişmesini aynı ölçüde engeller. Sanayi devrimi ile elde edilen gelişim kapitalizm koşullarında insan aleyhine kullanılır, daha kısa zamanda hem tüketim hem de birikim ürünleri elde edilebilecekken üretimin anarşist yönü insanı daha da köleleştirerek makinenin bir uzvu haline getirir. İnsanı manevi olarak çökerterek, gittikçe yozlaştıran, kendisine ve topluma yabancılaştıran bir kültür halini alır.

Tarihte sosyalizmi kurma yolunda girişilen ilk çabanın ürünü olan Sovyet sanatı ve edebiyatı, Marksçı-Leninci kuramların kılavuzluğunda yol alan bir toplumun, insanlığa, kültüre ve sanata neler getirebileceği sorusuna, somutta yaşananlar ile cevap verir. Bu yazıyla amacımız, Sovyet sanatını, edebiyatını tanımak için okurlarla bir yolculuğa çıkmaktır.

Sevgili okur, sizinle öncelikle; yoksul köylülüğün ve işçi sınıfının derin acılarıyla yoğrulduğu Çarlık Rusya'sına kısa bir yolculuk yapacağız, ardından Ekim Devrimi sonrasında Sovyet edebiyatına değineceğiz. Toplumcu gerçekçilik kuramını irdelerken, bu akımın kurucusu Maksim Gorki'nin yaşamına kısaca değine-

rek, milyonlarca insanın başucu kitabı haline gelen "Ana" romanını gözden geçirerek, ardından toplumcu gerçekçilik sanat akımında kahraman karakterinin nasıl çizildiğini anlatmaya çalışacağız.

İlk durağımız Çarlık Rusya'sında gelişimin ayak sesleri. Zamanda yolculuğumuz başlıyor.

ÇARLIK RUSYA'SINDA GELİŞİMİN AYAK SESLERİ

Edebiyat halkın hayatını ve karakterini yansıtır. Rus edebiyatında insan başkasının emeğini sömürerek ahlaki olarak çöküntüye sürüklenmeden, hayatını nasıl düzenleyebilir sorusuna cevap aranmaya çalışılır. Ne için ve nasıl sorularını, Maksim Gorki'nin "Sıkıntı" öyküsünde görürüz. Bir devrimcinin cenazesine katıldıktan sonra değirmencinin hayatı değişir. Cenaze töreninde konuşan hatip, ölünün yirmi yılını hiç tanımadığı insanlar için mücadele ederek geçirdiğini, kendisine ait hiçbir şeyle ilgilenmediğini, kendini davasına adadığı için bir ailesi olmadığını ve onu kimsenin takdir etmemesine rağmen mücadeleyi hiç bırakmadığından bahseder. Hastahanedeki tek başına öldüğünü anlatır. Değirmenci üzüldür ve yaşamını sor-

gulamaya başlar. Devrimciyi bir çiviye benzetir. Kafasındaki sorulara cevap bulmak için; bir başka çivi olduğunu düşündüğü öğretmen yanına gider, öğretmenin ilgisizliği karşısında derdini anlatmadan yanından uzaklaşır. Şehre inerek içki içer kafasındaki “neden ve niçin”lere cevap bulamayıp günden güne karamsarlığın derin bataklığına saplanır. Öykümüz ilerledikçe değirmenci kendini daha derin sorgulamaya başlar. “Bendeki akıl da çivideki gibi bir şeylere kadir gelir mi?” diye düşünüp durur.

Günlük saçma sapan işlere o kadar kendimizi kaptırmışız ki; kendimizin hissiz odun gibi, ölü halinde olduğumuz farkında değiliz ve işte böylesine canını vermiş çiviler bizim için anlaşılmasız kimselerdir. Bir başka gün eşi uzun zamandır olan bu dalgınlık ve üzüntüye daha fazla dayanamaz ve sorar neden böyle olduğunu. “Yüreğime girdi bir sual. Beni kemirip duruyor. Ruhumuzu boş şeylerle doldurmuşuz, o da havasızlıktan inliyor.” Karısı cevap verir: “Kiliseye gidip bir şeyler vermeli, o vakit. O zaman geçer.” Maksim Gorki'nin yarattığı değirmenci karakteri, bu soruları esasen okurun düşünmesine yardımcı olmaya çalışır. Yazımızın ilerleyen sayfalarında, bu anlatım tekniğine tekrar dönülür.

Sanatın ve sanatçının misyonunun sorgulandığı bu dönemde şu net yargıya varılır. Sanatçının görevi sadece gerçeği olduğu gibi yazmak değil, çıkış yolu göstermektir.

Liberal burjuvazinin isteği üzerine, Çarlık düzeni devam ederken, anayasal-parlamentar reformlar yapılır, dünya ölçeğinde pazar kapma yarışında Rus muhlikleri, ellerinde silah cepheye gönderilir. Bir yanda halk hapishanesine dönmüş Rusya'da birçok ulusa mensup milyonlarca insan yoksulluk içinde kıvranıp, acılar çekerken, bir yandan da ayrıcalıklı sınıfa mensup olanlar; petrol, maden ve borsa kağıtlarından gelen kârları ile lüks içinde yaşar ve har vurup harman savururdu. Tam da bu süreçte Narodnikler tarih sahnesine çıkar. Çar, polis ve bakanlar ölüm korkusuyla katliamlara girişir. Asıl tehlike ise alttan altta mayalanan devrimin artık Batı Avrupa'dan Rusya'ya doğru kaymaya başlamasıdır. İdam edilen Narodnikler'in önde gelenlerinden biri Lenin'in ağabeyidir. Yeni yeni siyaset sahnesine giren Lenin ve Lenin'in partisi işçi

Sevgili okur, sizinle öncelikle; yoksul köylülüğün ve işçi sınıfının derin acılarla yoğrulduğu Çarlık Rusya'sına kısa bir yolculuk yapacağız, ardından Ekim Devrimi sonrasında Sovyet edebiyatına değineceğiz. Toplumcu gerçekçilik kuramını irdelerken, bu akımın kurucusu Maksim Gorki'nin yaşamına kısaca değinerek, milyonlarca insanın başucu kitabı haline gelen “Ana” romanını gözden geçirerek, ardından toplumcu gerçekçilik sanat akımında kahraman karakterinin nasıl çizildiğini anlatmaya çalışacağız.

sı-
n 1 f 1

saflarında

yavaş yavaş filizle-

nir. Kapitalizmin eski yapıyı çö-

meye başlaması ve eskinin ayak diremesi arasında sıkışıp kalan köylülüğün acılarla dolu yaşamı Rusya'nın temel sorunlarından biri halindedir. Halk kitleleri değişim istiyordu 19. yy Rus gerçekçiliğinde işlenen konu bu değişim rüzgarları oluyordu.

19. yy çarlık baskıları feodalizmin devam eden toprak köleliği altında yaşayan edebiyatçılar, Rus köylülüğünün acılarını derinden hissederek, gerek nedenlerini anlayamamaları gerekse ağır çar baskısı altında olmalarından kaynaklı, Çar'a eleştirilerini yumuşatarak sundular. Değişim isteği yalnız muhliklerde ve halkların diğer kesimlerinde değil Napolyon nezdinde kapitalizmi yıkmak için kurulan kutsal ittifakın müttefiki çarın, askerleri de Avrupa'daki değişim havasından etkilenirler. Napolyon'u devirmelerine rağmen genç subaylar, vatanseverlik duygularıyla bu değişimin Rusya'da da gerçekleşmesini isterler.

Puşkin bu koşullar altında ,edebiyat alanında öne çıkan isim olur. Eserlerinde batı Avrupa'nın burjuva aydınlık düşüncesi ile Rus halkının kendine özgü yanlarını birleştirmeyi başarır. Puşkin'i öne atan şey halkımı özgür görebilecek miyim sorularına cevap araması ve bunun sonucunda insanın insanı sömürüsüne kadar giderek, egemenliğini sağlayan asıl gücün ne olduğunu öğrenir. Dünyanın birçok yerini gezerek özellikle İngiltere'deki işçi sınıfının durumu onu

hayli etkiler. Sanatında gerçekliği yansıtmaması da bunun sonucu doğar. 19. yy Rus edebiyatının gelişmesinde büyük etken halkın yaşantısını anlatan eserlerin, gerçekçilik akımıyla yere basmasını sağlar. İkinci olarak ise içten ve şiir dolu vatanseverlikleridir. Bu konuda insan haklarının kararlı şekilde savunulması kısacası hümanizma anılır. Özelliklerin en dikkate değer olanı bu son özelliğin edebiyatın, toplumsal ve ahlaki çöküşünü Rusya'daki yaşam koşullarının karşısında değişmez eleştirici tavrını açıklar. Rus edebiyatının mirası ve gelenekleri bunlardır.

Gerçekçilik akımının öncesinde yaşanan süreçlerin belli bir bölümüne bakarak, sonrasında üzerinde duracağımız Toplumcu Gerçekçilik akımına geçeceğiz.

İnsanın sanatta kendi başına ilgi isteyen bir nesne, başka şeylerin ölçüsü olarak ortaya çıkışı Rönesans'ın başarısıdır.

Klasikçilerin akılcı sanat yöntemleri ve aydınlanmacılar akli temel alır ve bu görüşe göre insan belirlenmiş koşullar içerisinde hareket eden ama bu koşullara uymaktan çok aklın sesini dinleyen bir kahramandı.

Romantiklerse koşulların hiçbir şekilde aklın sesine uymadığına inanırlardı. Ne var ki romantiklerin kahramanı koşulların hümanizma ideallerine karşı olduğunu bildiğinden, gerçek ilişkilerin etkisini ya bir irade girişimiyle, bu ilişkilerin üstüne çıkaracak ya da bu ilişkilerden kaçarak yok etmeye çalışırdı.

19. yy gerçekliği ilk kez sanatı insanla ve onun dış koşulları arasındaki ilişkiye ve dış koşulların insan tarafından değiştirilmesine yöneltilir. Bu değişim ve dönüşümler çoğu zaman, burjuva toplum içinde yoğun baskı gören, ezilen insanlığın büyük acıları şeklinde ortaya çıkar.

EKİM DEVRİMİ SONRASI RUS EDEBİYATINDA 20. YY GERÇEKÇİLİK AKIMININ OLUŞUMU

Tarihin en sert dönemlerinde, heyecanlı ideolojik ortam, edebi yansımalarını da derinden etkiler ve bu-

nalım, eserlere yansır. Elbette bütün bir dönem boyunca çöküş ve umutsuzluk görünümü içerisinde olduğu sonucuna varmamak gerekir. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi Sovyetler Birliği'nin kurulduğu ilk yıllarda da büyük yeteneklere sahip sanatçılar belirir. Başında Gorki'nin bulunduğu o günlerin başlıca akımı gerçekçilik akımıdır.

Rus edebiyatı sağlıklı geleceğe yönelik ne varsa düz yazıda Gorki'nin makaleleri ile ideolojik savaş verirken şiir alanında Mayakovski devrimci atılganlığı ile kötümserliğe ve çöküş duygusuna savaş açar. Genelinde karamsarlığın yayıldığı bu dönemde

Ekim Devrimi'nin patlak vermesi pek çok açıdan arındırıcı bir fırtına gibi, yazar dünyasını da ikilemde bırakır. Gorki gibiler bile ilk adımda, işçi sınıfının ve köylülüğün devrimini, her yönüyle doğru değerlendirmeyi başaramazlar. Kan dökülmesi yazarları ürkütür ve birçokları yurtdışına kaçmakla yollarını ayırırdı. Lenin, muhalif gazetelerdeki makalelerinde, iktidarı almak için erken olduğunu dile getirenleri ikna etmek için yoğun uğraş verir. Bazı yazarlar ise, yenilen sınıfın felaketini evrensel bir felaketmiş gibi görerek; "Onların (işçilerin) kaba elleri; gönlümde apayrı yeri olan, güzelim mermer heykellerin hepsini kırıp dökcek, sanatın öylesine tutkun olduğu fantastik oyuncakları tarumar edecek ve benim defne korularımı yerle bir edip, onun yerine patates ekecekler." diyen Heinrich Heine'nin yolundan giderler.

Kapitalist üretimi ve bunun sonucu özel mülkiyet toplumunu yıkarak yerine daha ileri toplumsal sistem kurmaya girişen işçi sınıfının, bu büyük atılımı toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi, sanat-edebiyat alanında da kendisini toplumcu gerçekçilik olarak ortaya koyar. Eski dünyayı ve onun yaşam biçimini yıkarak, daha ileri bir yaşam kurma işine girişen işçi sınıfı ve emekçi yığınların gerçekleştirdiği devrim; bütünlüklü bir tarihsel sıçramadır ve bunun sonucu gelişen, toplumcu gerçekçilik akımı ise; sanat ve edebiyat alanında gerçekleştirmiş bir devrimdir.

19. yy

gerçekçiliği ile 20. yy

gerçekçiliği arasındaki ayırt

edici yanlara bakacak olursak;

19. yy gerçekliğinde roman kahra-

manını mücadeleye iten öznel yan-

ları ön plana çıkarken, yani kendi

istek ve amaçları için mücadeleye atı-

lırken, 20. yy gerçekliğinde kahra-

man, kitlelerin kendisi olur. Kitlelerin

kahramanlıkları, eşi benzeri görülme-

miş şekilde yeni insanı bize aktarır.

Yazar da dışarıdan bir gözlemci

değil olayların içinde yer alan,

tarihin akışını hızlandıran

kitlelerin bir parçası ve

itici gücüdür.

19. yy gerçekçiliği ile 20. yy gerçekçiliği arasındaki ayırt edici yanlara bakacak olursak; 19. yy gerçekliğinde roman kahramanını mücadeleye iten öznel yanları ön plana çıkarken, yani kendi istek ve amaçları için mücadeleye atılırken, 20. yy gerçekliğinde kahraman, kitlelerin kendisi olur. Kitlelerin kahramanlıkları, eşi benzeri görülmemiş şekilde yeni insanı bize aktarır. Yazar da dışarıdan bir gözlemci değil olayların içinde yer alan, tarihin akışını hızlandıran kitlelerin bir parçası ve itici gücüdür.

Ütopik Sosyalistlerin kafalarında kurduğu gibi "insan üstü kahramanlıklarıyla" tepeden inme, günahsız, arı insanlar değil, eski sistemin tüm tortularını üzerinde taşıyan, hareket edip ileriye yürüdükçe, üzerlerindeki tüm olumsuz yanları yok eden, mücadeleye atılmış kişi portresi çizilir, kendi bencil çıkarları için değil kitlelerin çıkarı için mücadele eden bu yeni karakter, bireyin çıkarlarıyla, toplumun çıkarlarını kaynaştıran bu sürecin insanı olarak, ideolojik ve ahlaki açıdan ilerletir.

Toplumcu gerçekçilikte; kaderciliğe ve teslimiyete yer yoktur. Dış dünya ve koşullar tek tek insanın üzerinde nasıl etkideyse, insanda içinde bulunduğu hareket halinde olduğu dış dünya üzerinde ve nesnel koşullar üzerinde öyle etkindir. İnsanın nesnel koşulları değiştirici gücü ön plana çıkartılır.

Tarihin devrimci dönemecindeki ülkede her şey gibi edebiyat da keskin dönüşümlere uğrar. Her şey; insanlar, düşünceler, örf ve adetler değişir. Bunun ilk nedeni siyasaldır. Ekim Devrimi aydın çevreleri ikiye böler. Sovyet iktidarını benimseyenler ve ona karşı olanlar... Bu süreçlerde zorluklarla boğuşulur. Ülkenin karşı karşıya kaldığı güçlükler; açlık, soğuk yı-kıntılarla devrim düşmanlarına; tüm acıların, mutsuzluğun, edebiyattaki gerilemenin kaynağı olarak Sovyet iktidarı olduğu konusunda yüklenmelerine olanak sağlıyordu.

Devrim öncesi edebiyat geleneklerinden "çarşamba", "cumartesi" düzenlenen edebiyat kulüplerinde şehvet kusan tüm edebiyat çevreleri yok olur,

burjuva bulvar gazeteleri kapanır. Hafif meşrep kişiler bütün günlerini sergilerde, restoranlarda, yazı işleri bürolarında vakit öldürerek geçiren, eski Rusya'nın hayatına sıkı sıkıya bağlı olan bütün bu kalabalık, özellikle 1918'de burjuva gazetelerin kapatılması sonrası bir kısmı, yeni topluma adapte olamaz ve kalıcılığını yitirir ve daha büyük bir kesimi ise, komünizme karşı kalemi ile savaş açar. Cepheden uzakta, başkentte modern yaşamlarını sürdüren burjuvalar, zamanla ülkeyi terk ettiklerinde bırakmak zorunda kaldıkları lüks evler, bahçeler, çalışan halk tarafından işgal edilir. "İç savaş sona erip cepheden geri döndüğümüzde, o dönem çok ünlü olan bu isimlerin devrimimize karşı tutumlarını sorar; kimisinin devrim saflarında kaldığından mutluluk duyar, kiminin kaçışını duyarak kahrolorduk." der bir yazar yazısında. İçlerinde sanatçıların da olduğu ülkeyi terk edenlerin sayısı bir milyonu geçkindir. Edebiyatçılar gittikleri yerlere Rusça yazılar götürüp dergiler kurmuş olsalar da Rus edebiyatına ilişkin kalıcı eser bırakamazlar. Emperyalistlerin kirli politikaları her alanda olduğu gibi edebiyat alanına da sıçrar. İ. Bunin ilgiye değer bir üslup ve inceliğe sahip bir yazarken, siyasal ve toplumsal konularda ki anti-komünist yaklaşımı nedeniyle burjuvaların, edebiyat dünyasında ön plana çıkardığı bir Rus yazardır. Anti-komünist kitaplar yazmasını sağlayarak, sosyalist gerçekçiliğe karşı saldırılarda bulunuyorlardı. Hatta bu yazar 1933 yılında Nobel edebiyat ödülü bile alır. İ. Bunin bu ödülü alan

ilk Rus olmuştur. Gorki ne anlatırsa anlatsın coşkulu ya da durağan, her şeyi bir kaç cümle ile elle tutulur hale getiren Bunin'e hayrandır. Yaşamının son zamanlarını ülkesinde geçirmek isteyen Bunin sağlık koşulları nedeniyle dönemez. Ölümünden sonra eserleri Sovyetler Birliğinde iki defa yüksek miktarda basılıp yayımlanır.

Aleksandr Blok gibi edebiyatçılar da vardı. Vatandaşlarını terk etmeyerek, devrim saflarında savaşıyor. Eski Rusya ona hep ürkütücü gelir, bu yüzden Ekim Devrimi'ni sevinç ve umutla karşılar. 12'ler şiiri dönemin devrimci olaylarına Rus tarihinin büyük dönemecine ilişkin ilk ve en önemli edebiyat eseri olarak görülür. O dönem bu şiirin bazı parçaları propaganda afişlerinde slogan olarak kullanılır:

"Devrimci adımlarla yürüyün

Yorulmak bilmeden, düşman uyanık" gibi...

Vurgulamamız gereken bir yan var ki Ekim Devrimi'nden sonra Rus edebiyatının geçirdiği evreleri tek başına Mayakovski gibi büyük yazarların Sovyet yanlısı olmaları ile açıklanamaz. Asıl neden; işçi ve köylüleri susamışçasına edebiyata iten benzeri görülmemiş bir sanat aşkıdır. Ön cephede savaşmış Kızılordu askerleri, askeri elbiseleriyle giriyorlardı yazı işleri bürolarına. Komünistler insanı biçimlendiren çevreyse, o çevrenin insanca bir çevre haline getirilmesi gerektiğini anlarlar. Yazın alanında verilen savaşta da buna uygun adım atmaktan çekinmezler. İnsanlar bir şeyi değiştirmeye başladığında temelde kendisi de değişir.

Her şey o kadar hızlı değişip ge-

Solo-
Shov'un dediği gibi
"Sovyet yazarı kendi bilinci ve kalbinin emirlerini dinler ve kalbi davasına hizmet ettiklerinin tümüyle komünistlerin partisiyle birlikte atar.

Lenin Rus devrimci hareketinin gelişmesini üç aşamada gözden geçirir:

1- İlk aşamada halkın özlemlerini dile getiren asil kökenli yazarlardır. Puşkin buna örnektir.

2- Soylu kökenli yazarların yerini devrimci demokratlar alır. Çernisevski buna örnektir.

3- Köylülüğün yardımıyla 1917'de iktidarı alan işçi sınıfı, tarih sahnesine girmeye başlar. Sovyet rejiminin kurulmasıyla halk toplumsal bilinç ve kültür alanında yeni adımlar atar. Gorki ve Mayakovski buna örnektir.

lişiyordu ki edebiyat devrimin nabız atışlarını dinliyordu. Ve kulağa gelen sesler bu baharın artık bizim baharımız olduğunu müjdeliyordu. Emeğin iktidarı kuruluyordu ve bu sanat cephesinde de sürekli daha ileriye hızla yürümenin ritmini belirliyordu. Coşkunca akıyordu binlerce yıldır durdurulan denizler. Kimse engel olamazdı bu akışa. Yeter ki su akmak istesindi. Dünün sanat editörleri, yöneticileri yeni rejimi ve onun ideolojisini benimsemedikleri için ülkeyi terk ettiği oluşturan yazın alanındaki felç olma durumu, kahramanlıklarla aşıyordu. Cepheden cepheye koşan kitleler yazın dünyasına fedakarca atılıyorlardı. Böylelikle Sovyet edebiyatı kendisini, yeninin fethine çıkmış bir öncüler edebiyatı durumunda buluyordu. Geçmişin harabeleri üzerinden küçük küçük yayınevleri kuruldu. Kitap ve devrim gibi, Halk Eğitim Bakanlığının dergisi edebi söz gibi dergiler yayınlanmaya başladı.

Sovyet edebiyatının tarihi işçi sınıfının tarihsel deneyini özümsemesi yavaş yavaş bu deneyimin bir anlamı biçimi haline gelmesi ve önemli bir mücadele unsuru olmasının tarihidir. Sovyet kültür siyasetinin Sovyetler boyunca uzunca seneler yaşattığı ilkelerin temellerini, Leninist Parti'nin attığı görülür. Tüm Sovyet edebiyatının şekillenmesini etkileyen bu yönlendirmeler yazarlara da çeşitli konularda yol gösterme, çok yönlü yardım şeklinde Leninist partisinin görüşlerinin edebiyattaki yansımaya yol açacaktır.

Şimdi dilerseniz Lenin'in edebiyatta parti ruhuna nasıl yaklaştığına ve sosyalist gerçekçiliğin ideolojik temellerine göz gezdirelim kısaca.

LENİN'İN EDEBİYATTA PARTİ RUHU ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Şöyle diyordu bir konuşmasında Lenin: "Biz komünistler elimiz kolumuz bağlı kalamayız, kargaşalık ve belirsizliğin bildiği gibi gelişmesine izin veremeyiz, bu süreci bilinçli bir şekilde yönetmek ve sonuçlarını biçimlendirmek zorundayız." der.

Lenin dünyayı değiştirmek isteyenlerdendi. Onun için en somut felsefi düşünceleri gerçek hayatla, her şeyden önce toplumsal mücadeleyle sıkıca bağlanıyordu. Bu durum edebiyat ve sanatta parti ruhu ilkesi için geçerli olduğu kadar çeşitli estetik kategorileri için de geçerlidir.

Lenin 1905'de yayınlanan Parti örgütlenmesi ve Parti edebiyatı makalesinde sanatçı-

nın, toplumun bütünüyle bağımsız olup olmayacağı sorusuna şöyle cevap verir: "Bir toplumda yaşamak ve ondan bağımsız olmak mümkün değildir. Burjuva yazar ve sanatçının özgürlüğü maskelenmiş bir bağımlılıktan başka bir şey değildir. Bu bağımlılık altın kesesine, kendisini besleyene, dejenere edene bağımlılıktır. Biz sosyalistler bu ikiyüzlü maskeyi indiriyoruz. Bunu özgür olduğunu iddia eden ve aslında burjuvaziye bağımlı olan bir edebiyatın karşısına, gerçekten özgür; proletaryaya açıkça bağımlı bir edebiyat çıkarmak için yapıyoruz."

Bu edebiyat kendini yenilediği sürece özgür kalır.

Kâr hırsından ve çıkarılıktan değil, sosyalizm düşünden emekçilere sevgisinden alacaktır gücünü. Can sıkıntısından, şişkoluluktan yakınan azınlıkların mutluluğu değil, ülkenin geleceği milyonlarca işçiye hizmet edecektir. Sosyalizmin kesintiye uğraması bu deneyimlerin hiçbirini yok etmediği gibi, tecrübelerle bundan sonra yapacaklarımızda bize yol gösterecektir. Şolohov'un dediği gibi "Sovyet yazarı kendi bilinci ve kalbinin emirlerini dinler ve kalbi davasına hizmet ettiklerinin tümüyle komünistlerin partisiyle birlikte atar.

Lenin Rus devrimci hareketinin gelişmesini üç aşamada gözden geçirir:

1- İlk aşamada halkın özlemlerini dile getiren asil kökenli yazarlardır. Puşkin buna örnektir.

2- Soylu kökenli yazarların yerini devrimci demokratlar alır. Çernisevski buna örnektir.

3- Köylülüğün yardımıyla 1917'de iktidarı alan işçi sınıfı, tarih sahnesine girmeye başlar. Sovyet rejiminin kurulmasıyla halk toplumsal bilinç ve kültür alanında yeni adımlar atar. Gorki ve Mayakovski buna örnektir.

Sovyet edebiyatında parti ruhunun, insan özgürlüğünü kısıtladığını söyleyen burjuva yazarlara "Özgürlük nedir?" der Dostoyevski: "Herkesin yasaların sınırını aşmadan istediğini yapması mı? Peki insan her istediğini ne zaman yapabilir? Milyoner olduğu zaman. Özgürlük beraberinde milyonları mı getiriyor? Hayır. Milyonları olmayan bir adam her istediğini yapabilen bir insan değildir. Tam aksine istendiği gibi yararlanılan insandır."

YENİ BİR DÜNYANIN İLK ADIMLARI 1920'Lİ YILLAR

1920'li yıllar yeni yazar tipinin oluşmaya başladığı ve sosyalist gerçekçiliğin ilk eserlerinin doğuşuna ta-

nıklık eden, sınıf kavgası ve ödün verilmeyen ideolojik mücadele içinde çelikleşen Sovyet edebiyatının oluşma dönemidir. Bugüne kadar Sovyetler Birliğini karalamaya çalışan Rus yazarlarının yapıtlarının artık gözden düşer. İç savaşın bittiği saldırgan ülkelerin ordularının sınır dışı edildiği, nihayet rejimin sağlamlaştığı zaman yeni bir Sovyet kültür ve edebiyatının yaratılması sorunu gerçek boyutlarıyla gündeme gelir. Bu tüm ülkenin keskin bir dönemeci olur. Emeğin örgütlenmesini ve üretimi yönlendiren yeni ilkelerin uzun ömürlü olabileceğini göstermek gereken dönemde, yeni bir ekonomi politikası dönemine NEP uygulamasına başlanılır. Küçük burjuvalara mülk edinmenin yolunu açan bu uygulama, cepheden dönen ve her yerde reklam tabelaları gören halkta düşman geri geldi korkusu ve hayal kırıklığı yaratır. Ülkenin kilit sektörleri (fabrikalar, bankalar, tarım işletmeleri) işçi sınıfının elinde bulunmasına rağmen birçok edebiyatçı da dönemin değişen koşullarını anlamakta zorluk çeker. Romantik devrimcilerin ise hayallerinin sarsıldığı karmaşıklıklar yaşanır.

Bu dönemde edebiyat çevreleri dernekler sayısında olağanüstü artış gözlemlenir. İki büyük akım göze çarpar. İlk olarak: Rus Proleter Yazarlar Birliği (RAPP) İkinci olarak ise Mayakovski'nin "Sol Cephe" (Lef) grubudur. Bu akımlardan ilki gerçeği yansıtırken tek bir kaygıyla o hedefe yönelir. Yeni topluma Lenin'in

ve Parti'nin gösterdiği hedefi sanatsal bir yaratımla sunmaktır. Rusya'nın kanla yıkanmış ve arınmış buna rağmen gelişmekte olduğunu göstermeye gayret ederler.

İkinci akım ise karşıtlıklar içinde dış görünüşü ile hiç de çekici olmayan bir dönemin çelişkilerinin etkisinde çok daha fazla kalır.

İkinci grup Rusya'yı karanlık ve unutulmuşluk içerisinde görür. İç savaş yeni toplumun, varlığını sürdürebilmek için verdiği ilk büyük savaştır. Dönemin edebiyat ürünlerinin konuları da buralardan çıkar. Bir bölümü kavganın, kahramanlığın önemini vurgularken diğerleri mujiklerin savaşını vahşet ve korku içerisinde görür.

1920'lerin sonlarına doğru yeniden inşa dönemi sona erer ve Leninist Parti kongresinde yeni dönemde, ülkenin sanayisinin geliştirileceği ilan edilir. Özellikle ağır sanayi ve makine yapımı alanında fabrika ve işyeri yapımına başlanması öngörülmüştür. Kongrede kapitalist dünyaya yetişmek ve aşmak fikri ortaya atılır ve bu amaca gerçekten varmayı sağlayacak ekonomik gelişme tempoları hızlandırılır.

1930'LU YILLAR

Edebiyat alanında RAPP içinde mücadele gelişir, ekonomik alanda NEP temaları yankılanmaya devam ederken tüm Sovyet edebiyatının çehresini çok kısa sürede değiştirecek gelişmeler yaşanır. Dünya tarihinde iki-üç yıl içerisinde böylesine köklü değişimlerin ilk örneğiydi yaşananlar. İlk beş yıllık plan döneminde (1928-1932) sosyalist atılımın deney ve izlenimlerinde olağanüstü ve daha önce hiç duyulmamış gelişmeler yaşandı. Bütün bunlar edebiyat dünyasına da yansır. Önceki dönemden alınan miras olan dağınıklık ve kargaşa yerini; kafaları ve duyguları tutuşturan konularda sosyalist atılım konusuna bırakır. NEP döneminde pek çok yazarın ana sorusu "Devrim nereye gidiyor?" sorusuyken, yarattıkları kahramanları da aktarmada gözle görülür bir yol kat edilir. O yıllarda Sovyet edebiyatı genç yetenekler açısından zengindir. Yüzlerce yazar yepyeni bir gerçekliğin altüstlüğü karşısında şaşkına döner. Beş yıllık planların edebiyatta yarattığı değişiklik çok yönlü ve derindir. 1932 Ekim'inde yani SSCB yazarları birinci kongresi hazırlık komitesinin kurulmasından bir kaç ay sonra, Gorki'nin evinde toplanılır. Aralarında Stalin ve bazı hükümet yetkililerinin bulunduğu toplantıda, Stalin Sovyet yazarlarının yöntemini; Sosyalist Gerçekçilik

olarak belirlemiştir. Aslında uzun süreden beri gözlemlenen eğilimin adını resmen koymuş oluyordu. Makalelerinden birinde Gorki yeni gerçeğin peşin hükümlerine kapılmadan ele alan ve aslına uygun bir anlatım gerçekleştirmek isteyen yazarlar için, halk kitlelerinin kahramanlığını sanatına yansıtma yollarını bulmak gerektiğini savunur. Bu muazzam süreç içinde sadece yeni üretim ilişkilerini değil aynı zamanda insanlar arasındaki yeni ilişkilerin doğduğu görülür. O yıllarda hayatın görünümü kökten değişir. Birinci beş yıllık planın atılımı, 1930'ların başlarında yazarların kafa yapılarını altüst eder. Milyonlarca kişiye yeni heyecanlar aşılar. Bu heyecan, Sovyetleri karalayan birçok yazarı bu tavrından vazgeçirir ve devrime bağlılıklarını ilan etmelerini sağlar. Hitler'in iktidara gelmesiyle artan Alman tehlikesi karşısında, Sovyetler Birliği daha o zamanda sanayileşme temposunu hızlandırmak zorunda kalır. Bu zorlu dönemler yeni kahramanlar, yazarlar ortaya çıkarıyordu. Bunlardan aklımıza ilk gelen Nikolay Alekseyeviç Ostrovski'dir. 1930 yıllarında yayınlanan yarı biyografik bir kitap olan "Çelik Böyle Sertleşti" romanı kuşkusuz dünya edebiyatında yeri doldurulamayacak eserler arasındadır. Anlattığı olaylar günlük olaylardır. Zorluklarla geçen bu günlerde fedakarca öne atılan sıradan insanların adım adım nasıl çelikleşerek kahramanlaştığını gösterir.

İnsanda büyük hayranlık bırakan Ostrovski'nin yaşamı ve kitabının bu kadar ilgi çekici olmasının sebebi cesaret ve kararlılığı değildir yalnızca. Onun bedenine karşı zaferi geleceğe dönük kahramanca hayatının sadece bir yönüdür. Ostrovski "İnsan ancak gerçek bir fikrin hizmetinde ise insan olur. O zaman dağılmaktan kurtulur, kendisine yoğunlaşmış olarak yaşar." diyor. Ostrovski gibi binlerce kahraman yetiştirmiş bir dönem anlatırken komünizmi bir yana bırakırsak, dayanışma duygusunu, Leninist Parti'ye olan bağlılık ve sevgisini, güvenini çıkartırsak bu kahramanın hiçbir çekiciliği kalmaz. Sovyet kahramanlığının temeli, uğrunda mücadele edilen amacın yüceliğidir. Kitleleri, bireycilikten sıyrıp kahramanlığa yücelten temelde budur.

SOVYET EDEBİYATI VE FAŞİZME KARŞI SAVAŞ

Sovyetler Birliği'nde, Hitler'in sürülerine karşı savaş, Sovyet edebiyatına sorunlar ve fikirler açısından yenilik getirmeyerek, önceki dönemlere özgü so-

runları daha da vurgulayıp bir uyarıcı görevi üstlenir. Geri çekilme dönemlerinde toplumun büyük hareketliliği görülür. Halk saldırganı yenmek, devrimin kazanımlarını ve vatani savunmak için kahramanca fedakarlıklara gönüllü olarak katlanır. Bu atılım doğal olarak dönemin anlatıldığı eserlere yansır. Edebiyat-taki ideolojik birlik, yazarları halkın yaşamına bağla-yan derin bağ, özellikle bu savaş ve sınav yıllarında sadece kalemiyle değil hayatını da ülkenin kurtuluşu uğrunda feda etme iradesinde kendisini gösterir. SSCB yazarlar birliği üyelerinin üçte birinden fazlasının; genç yaşlı silah eline alıp er, komutan siyasi eğitici, savaş muhabiri olarak cepheye koştuklarını hatırlat-mak gerekir. Cepheye giden 900 yazardan 345'i sos-yalist vatan savunmasında hayatlarını kaybeder. Bu insanlar için askerlik, askerlerle birlikte yaşanan cephe hayatı, halkın yaşamını daha iyi tanıma fırsatı verir. Konstantin Simonov'un o meşhur "Bekle Beni" şiiri; yazar bir siperin içinde, üzerlerinden kurşunlar yağar-ken, çok sevdiği eşine yazdığı bir şiirdir. Moskova'ya giden asker yoldaşına gazeteye iletmesi için verir. Şiiri çok beğenen yoldaş bir kopyasını da kendi sevdiğine gönderir, gazetede yayınlanan şiir cephe ve cephe gerisinde kasırga etkisiyle yayılır. Kahraman vatan sa-vunmasında ölümsüzleşen birçok Sovyet askerinin sol üst cebinden Simonov'un bu şiiri çıkar.

Bekle Beni / Konstantin Siminov
Bekle beni, döneceğim ben
Çok çok, bıkmadan bekle!
Sarı yağmurların
Hüznü basınca,
Kar kasıp kavururken,
Kızgın sıcaklarda –bekle.
Uzak yerlerden mektuplar kesilince
Bekle beni.

Birlikte bekleyenlerin beklemekten
Usandığına bakma, bekle.
Bekle beni döneceğim.
Unutmak zamanı geldiğini
Ezber bilenleri,
Hayırlı anma!
Varsın oğlum, anam
Hayatta olmadığımı inansın,
Dostlarım beklemekten usansın,
Ocak başında toplanıp
Acı şarapla

Yad etsinler beni
Sen bekle. Onlarla birlikte
İçmekte acele etme.

Bekle beni; döneceğim,
Bütün ölümleri çatlatmak için döneceğim!
'Şansı varmış...' desinler,
Beklemedikleri için,
Beni bekleyerek
Düşman ateşinden nasıl
Koruduğunu anlayamazlar.
Sağ kalışımın sırrını yalnız
Senle ben bileceğiz-
Bütün sır -senin
Başkalarının bilmediği gibi
Beklemeyi bilmende

O yıllarda olayların dışında kalan, bu savaşın kor-kuñ bedelini, bu kavganın yüceliğini kavrayamayan tek bir kişi bile yoktur.

Sovyet edebiyatı aynı dönem yazılan faşist Alman edebiyatı karşısında sade ama ışıltılı geleceği temsil etmiş, faşizmin karşısında dimdik durmuş savunduğu fikir ve davanın haklılığından aldığı güçle edebi alanda da faşizme uzlaşmaz bir savaş açmıştır.

Savaş yıllarında iki üslup göze çarpar; ilki duy-gulu, yüreklere seslenen, cephedeki askerinin de ardında bıraktıklarına da seslendiği üslup, diğeri ise; savaşın acımasızlığı ve vahşetin karşısında insani olan her şeye yabancılaşan, katılaşmak zorunda kalınan bir üslup. Buna en iyi örnek Aleksandr Bek'in "Moskova Önlerinde" eseridir.

Savaş yıllarında insanları harekete geçirmek için propaganda ve ajitasyonun yetmeyeceğini, lirizm ile işlenen eserlerin, halklara köklü bir çağrı olabilece-ğine işaret edilir. Bu lirizm bazen iddiasız şarkılarda ortaya çıkmış, insanları birbirine bağlama yeteneğini ortaya koyar.

Sovyetler Birliği'nin edebi anlamda kat ettiği yolu anlatmaya çalıştım. Simdi toplumcu gerçekçilik akımı öncüsü Maksim Gorki'yi ve onun klasikleşmiş eseri "Ana"yı inceleyelim. Basımı yapıldıktan sonra İstanbul'da çevirisi yapılmış ve sosyalizmin halk kitlele-rini etkilemesinde önemli rolü vardır.

Yazarımız Maksim Gorki dünya edebiyatında top-lumcu gerçekçilik akımının öncüsüdür. 28 Mart 1868'de doğmuştur. Asıl ismi Aleksey Maksimovic

Peskov'dur. Nakliyecilik yapan babası 5 yaşında öldüğünde annesi tekrar evlenir ve Gorki anneannesi ve dedesi ile birlikte yaşamaya başlar. Yalnızca birkaç ay okula gidebilir ve 8 yaşından itibaren sürekli çalışır birçok meslek değiştirir, tâ ki yaşamında dönüm noktası olacak mesleği bulana kadar. Gemide aşçı yamağı olarak iş bulur. Bu süre zarfında kitap okuma alışkanlığı edinen yazarımız sürekli Jack London, Martin Eden'i okuyarak zaman geçirir. Kendinin de içinde bulunduğu Rus halkının acılarından esinlenerek, Rusça'da "acı" anlamına gelen Gorki takma adını alır. Gorki ilk eseri ile ün yapmayı başaran ender yazarlardanır. Öykülerinde ve dramlarında ülkesinin toplumsal zorluklarını işledi. Başlangıçta çarlık sistemini eleştiren yazılar yazan yazarımız, Sovyetler Birliği kurulduğunda yazılarında ideolojik bir edebiyat propagandası yapar.

Gorki 1905'de Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne resmen üye olur ve Bolşeviklerle birlikte hareket eder. 1905 Devrimi'nde önemli rol oynayacak "Bilgi" isimli bir yayınevi kurar. 1905 ayaklanmasında kilit isim olan Gorki ayaklanma için gerekli malzeme ve erzak temin etmiş ve kendi dairesini ayaklanmada kullanılacak askeri teçhizatı hazırlamaları için partiye sunar. 1906'da ABD'ye seyahat eder, aynı yıl Rusya'dan ayrılır ve İtalya'daki Capri adasındaki villasında yaşamaya başlar. 1913'de tekrar Rusya'ya döner ve Rusya'nın 1. Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıkar.

1. Dünya Savaşı sırasında Petrograt'daki dairesi Bolşeviklerin Ofisi gibi çalışmaya başlar. Parti içinde, devrim için erken olduğunu düşünen partililer vardır. İktidar alındıktan bir sene sonra Gorki aynı gazetede "Bolşeviklerin Vakitsiz Düşünceleri" adlı makale ile eleştirel yazılar yazar. Lenin bu süre zarfında Gorki'yi ikna etmek için uzun mektuplar yazmak zorunda kalır. Fikir ayrılıkları çok uzun süre devam eder. 1929'da sık sık SSCB'ye gitmeye başlar ve Stalin yurda dönme çağrısı yapar. Faşist İtalya'dan Sovyetlere dönüşü sosyalizmin zaferi için büyük bir propaganda haline gelir. Evler tahsis edilir Gorki'ye ve bir caddeye ismi verilir. Doğduğu şehre ismi konulur fakat 90'da tekrar eski ismine geri dönülür. 1930'larda dünyanın en büyük uçaklarından olan Tupolev ANT-20'ler Maksim Gorki olarak isimlendirilir. Ölümü şaibeli. Cenazesini Molotof ve Stalin taşımıştır.

1938'de Buharin mahkemesinde Gorki'nin Yago-

da'nın NKVD ajanları tarafından öldürüldüğü itiraf edilir.

ANA romanının değerlendirmesini yapalım:

Maksim Gorki bu eserinde devrim mücadelesini işler. Eserlerinde halkın kendi acılarını görmesini sağlar, okuru biraz cüret ile onu sömürenlere karşı başkaldırmaya yönlendirir. Okurda bu düşünceyi oluşturmak için kendisine karşı saldırı yapıldığında bile köşeye sinen bir kadının oğlu ve onun devrimci arkadaşlarının etkisiyle başkalarının acılarını anlayabilen, onları mücadeleye çeken bir savaşıya dönüşebileceğini gösterir. Maksim Gorki pasif insanlara acımak yerine onun yaşamını yeniden biçimlendirmeye yönlendirir. Gorki'ye göre insan çevresini değiştirmeye başladığında kendisi de değişir ve gelişir. Kaderini halkının kaderiyle birleştirirse onların özgürlük ve mutluluğu için savaşırsa, dünyaya yeniden gelir ve kelimenin gerçek anlamıyla İNSAN olur.

Dünyanın birçok yerinde milyonlarca insanın başucu kitabı olan Ana'da bu yön çok güçlü bir şekilde vurgulanır. Gorki'nin amacı roman karakterlerine kendi fikirlerini yükleyerek, devrimcilerin nasıl davranması gerektiğini aşılama böylelikle gençliği mücadeleye saflarına çekmeye çalışmıştır.

Ana romanında yazarımızın bize vermek istediği iletilerden biri bir devrimcinin asla boyun eğmemesi gerektiğidir. Gerçekleri en çıplak haliyle algılayıp onları etkileyici üslupla halka anlatıp insanları aydınlatmaya çalışır.

Bu roman tür bakımından toplumcu gerçekçiliğe girmektedir. Yazar okura, daha iyi şartlarda yaşayan bir toplum oluşturma amacıyla seslenir. Çok sade bir dille eserlerini kaleme alan yazarımız, Rus Ekim Devrimi'nde yazın alanında öncülük eder. Eserlerinde karşılıklı diyaloglar kurduğu karakterler üzerinden okurun sorgulamasını sağlamaya çalışır.

TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK AKIMINDA KAHRAMAN KARAKTERİ ÜZERİNE

Toplumsal gerçekçilik Marksist ideolojinin sanatçıya ve doğallığında eserine yansır. Sanatçının fiziksel ve düşünsel her türlü gelişimi tarihsel bir süreç içinde oluşur. Bu nedenle sanatçı toplumsal bir varlık, eseri ise toplumsal yaratıdır. Bu sanat akımının özünde sanat toplum içindir anlayışı vardır. Her sanatçı bilincini ve yaratısını şekillendiren çağına karşı toplumsal bir sorumluluğa sahiptir. Bu sorumluluk sanatçıyı toplumsal olaylara ve çağına karşı aktif kılar.

Tarihsel koşullar değiştiğinde yeni koşullarda yeni olaylar meydana gelir. İnsan ilişkileri yeni tarihsel duruma, ekonomik biçime göre bir şekillenmeye gider. Dünyanın değişen durumu kendini çok yönlü insan ilişkilerinde belli eder.

Toplumcu gerçeklik akımında işlenen karakter de dikkatimizi çeken yön, toplumda gerçekte olan ya da gerçeğin mecazen aktarımı olabilecek kahramanlar yaratır. Devrimci sanatın yeni kahramanının sınıf bilinçli insanıdır, geçmiş ve içinde yaşadığı koşulları eleştirir, sorgular. Bencil, kendini düşünen biri değil, dayanışma duygusuna sahip ve emekçilerin kurtuluş mücadelesinde dövüşken bir militandır. Yiğit bir devrimcidir. Enternasyonalist bir savaşçıdır. Yeni kahraman kendisiyle birlikte çevresini de değiştirip dönüştürmeye çabalayan yeni insan modelidir. Hiçbir zaman kariyer derdinde olmayan, Fidel gibi yalnızca halkın acılarını dindirmek için mücadele eder. Burjuvazi iktidarını terk etmek istemez bu uğurda yapmayacağı katliam, işkence yoktur. Devrimci kahramanlar halk kitlelerinin devrimci kararlılığını ifade ederler, uzlaşmaz tavırlarıyla sömürü düzenini yok etmek için eylemden eyleme koşarlar.

Kullanılan kaynaklar:

- Sovyet Edebiyatı- K. Zelinski
- Sosyalizm ve Kültür- SSCB SANAT TARİHİ ENSTİTÜSÜ
- Önsöz -Tarihsel Toplumsal Gelişme ve Sanattaki Yansıması yazı dizisi- Özgür Güven
- Sanata Dair Notlar- D. Dağlı
- Maksim Gorki- Ana
- Maksim Gorki- Sıkıntı

Zamanın Elleri

Zamansız eskimiş tabanların
Farketmeden aşındırdığı
Uykulu kaldırımların kenarında
Konuşmanın ne işe yaradığını anlamamış çocuk
Mekanların ve zamanların bir türlü buluşamadığı
Karanlık bir mermerin önünde
Etrafını saran yaşlı gözlerdeki
Yoklukla dolu boşluklar
Ellerinin rengiyle boyamaya çalışan
Ellerinin rengi yetmeyen, boşluğa dönüşen kadın
Gezegenin maddenin varlığı kadar kararlı dönüş yönüne
Karşı durmuş, ilerlemeye çalışan,
Hep yerinde sayan adam
Koca bir evrenin içinde bir nokta.
Bir noktanın içinde koca bir evren.

Antakya'dan bir Önsöz okuru

Bazı zamanlar bazı Ahmet amcalar tanıdım
Hepsi de secdeye durmayı öğrettirdi bana
Biri hariç.
Görmeliydiniz, çay bardağını bir tutuşu vardı
Hodri meydan...
Bir deyişi var ortancalara, güllere
Gördüm gözbebekleri yanıyordu
Oysa bir kelamı ötekini tutmaz.
Bir kaç tuş olmuş ihanetler
İhanet yalnızca bir kaç tuş
Bir kaç tuşla değişiyor ortancaların rengi
Halbuki Ahmet amca
Ah Ahmet amca
Gülü aşılar ortancaya dokunmaz
Görseniz bir bakışlık bahçesi var
Sanki yerkuşağı
Bir de; sihirbaz, abrakadabra!
Varsın olsun o kadarı
Birinin de rengi irandan gelmiş
Bir isyanı var güllerin görseniz
Tomalar parçalanır
Sular durulur
Bir çocuk sevinir
Güllerin ruhları da vardı sanki ve sen ruhlara inanmazsın
Ama bir tek hayalin tanrının mezarına eğilip selama durmak
Ve o zaman
Bir haykırışın vardı tanrını: -Benim tek tanrım Karl Marks'tır!
Kim bilir kaç şehir yaktım içimde
Sen de duramayıp West Minster sarayını yaktın üstüne
Oysa Londra'ya gidemezdin kalbin dururdu
Ve o kalsiyum fosfat kokulu cam dolap
Senden bir fazla

ANTAKYA AYIŞIĞI ŞİİR ATÖLYESİ

Durgun Don

Argeş Soran

Şolohov'un ölümsüz eseri "Durgun Don" 1. Dünya Savaşı öncesinden başlayarak don Kazaklarının; savaş süreci, savaş sonrası, Şubat ve Ekim Devrimleri ve iç savaş boyunca, ayrıntılı olarak, maddi koşullarını, gelişmelere yaklaşımlarını, toplumsal durumlarını ve dönüşümlerini, Don bölgesi coğrafyasını ve Kazakların kültürel özelliklerini anlattığı epik tarz da yazılmış bir tarih-roman, trajedik olaylar zinciridir.

Babası orta Rusyalı, annesi Kazak olan yazar, 1905 yılında Don bölgesinin Vyşenskaya kasabasında doğdu. Kazakların içinde doğup, Kazak hikayeleri dinleyerek büyümüş olması; Kazak kültürüne, tarihine, ulus özelliklerine doğasına müthiş bir hakimiyet sağlamasını getirmiştir beraberinde.

Eserlerinde Don Kazaklarını konu edinmiştir. "Don Hikayeleri" ilk kitabıdır. Bundan başka Mavi Bozkır, Hasat, Uyandırılmış Toprak ve Durgun Don adlı ölümsüz eseri vardır.

Bu yazının konusu "Durgun Don" olsa da yer yer değerlendirmeler genel olarak Şolohov edebiyatı üzerine yapılmıştır. Bunda amaçlanan bütünlüğün yansıtılmasıdır. Bu dev eserin bir yazıya sığdırılmayacak olması da gerçektir.

Politik olarak;

Şolohov'un başarısı, ele aldığı konunun, çok boyutlu toplumsal bir sorun olması ve Şolohov'un bu so-

runu eksiksiz yansıtabilmiş olmasındadır. Nedir bu toplumsal sorun?

Sosyalizm, yetkinleşmiş, gelişmiş ve olgunlaşmış toplumsal üretici güçlerin eseridir. Kapitalizm, kendi iç evrimiyle olgunlaşıp-geliştikçe karışımı yani sosyalizmi ve onun öznesi proletaryayı da geliştirir. Üretici güçler (ücretli emekçiler ve üretim araçları) kendi gelişimine ayak uyduramayan ve önünde engel olmaya başlayan üretim ilişkilerini (mülkiyet ilişkileri) yadsır. Bu yadsımanın sonucu olarak durmadan gelişen ve ilerleyen üretici güçlerle uyumlu yeni üretim ilişkileri kurulur. Sosyalizm, üretim ilişkilerinin dar kabına sığmayan üretici güçleri özgürleştirir. Bunun için, üretici güçlerle, üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin yeterince keskinleşmiş olması gerektiği sonucu kolaylıkla çıkarılır.

Ücretli emek ile burjuvazi arasında keskinleşen çelişkiler, proleter sınıfı birleştirir, eğitir, yıkıcı bir güç haline getirir. Proletarya zincirlerinden boşanır ve burjuva tolu mu havaya uçurarak devrimci iktidarını kurar.

Ancak yaşamın olağan akışı böyle olsa da deneyimler üretici güçlerin daha geri olduğu bölgelerde de sosyalizmin inşasını mümkün olduğunu göstermiştir. Çok büyük merkezlerdeki (Sovyet Rusya) toplumsal dönüşüm, görece daha geri çevre bölgelerdeki (Don Kazakları Bölgesi, Moğolistan vb.) üretici güçleri ha-

rekete geçirmiş, toplumun devrimci dönüşümü sancılı ve zor olsa da başarılabilmiştir.

Şolohov, romanlarında, Kazak ulusunu -özel olarak Don Kazaklarını- ele alır. Don Kazakları, Çarlık Rusya'sında en geri kalmış/bırakılmış ulusal topluluktur. Modern üretim ilişkilerinden yoksun bırakılmış Don Kazakları tamamen toprağa bağımlıdır. Don Kazaklarının yaşamı topraktan ve askerlikten ibarettir. Çarlık, Kazakları her zaman vurucu gücü olarak görmüştür. Buna bağlı olarak Kazaklar, ulus olarak savaşçı yetenekleriyle hem dış savaşlarda hem de içte çarlığa karşı gelişen devrimci harekete karşı Çarlık rejiminin "güvenilir" savunucusu olmuştur.

Bunun yanında, Kazakların özgün ulusal özelliği olarak gelenekselciliği de vurgulanmalıdır. Ulus, eskiye bağlı yaşlılarına ve atamanlara (Kazakların asker-iidari yöneticileri) son derece bağımlıdır. Bu nedenle Don Kazaklarında egemen olan atamanlar dolayısıyla Çarlıktır.

Çarlık, "güvenilir" muhafızları olarak gördüğü Don Kazaklarına özel politik-ekonomik ayrıcalıklar tanımıştır. Çarlığın bu imtiyazları, Rusya'nın herhangi bir ulus ya da ulusal topluluğundan ziyade Don Kazaklarına tanınması son derece bilinçlidir. Zira Don Kazakları, birincisi; Çarlığın savunusu için en savaşçı güçtür. Savaşta o dönem en yıkıcı askeri güç süvarilerdir. Kazaklar ulus olarak at ile o kadar bütünleşmişlerdir ki, at savaşta onların bir uzvu gibidir. Müthiş derecede iyi binicilerdir. İkincisi; imtiyazlarla, ulusal bağımsızlık hayalleriyle Don Kazakları, Rusya'nın diğer halklarından kolayca yalıtılabilmiş, hatta düşmanlaştırılmıştır. Böylece, Kazaklar, Rusya'da işçi sınıfının devrimci hareketine karşı gelişen karşı devrim cephesinin en uzun süreli bileşeni olabilmıştır.

Ama her şeye rağmen, toprak köleliğinin uygulanmaması, vergi, özel statü gibi imtiyazlar verilen bu ulus, tarihte Çarlık Rusya'ya karşı en büyük isyan ve ayaklanmalarla anılmıştır. Eşkiya ve çetevari hareketler olsa da Pugaçev (1773-75) ve Stenka Razin (1667-71) vb. Çarlığa karşı gelişen isyanlardır.

Şolohov, yukarıda ayrıntılı anlattığımız Çarlık rejiminin kaleleri olarak gördüğü Don Kazakları içinde Şubat ve Ekim '17 sosyalist Devrimi ile birlikte toplumun devrimci dönüşümünü, sosyalizmin inşasını, imtiyazlarını kaybeden Kazak zenginlerinin, ihtiyaçlarının ve atamanlarının karşı-devrimci hareketlerini

Şolohov'un başarısı, bir dönemi aydınlatırken aynı zamanda bugünü ve yarını da yansıtmadır. Biçimsel yünden dönemsel farklılıklar olsa da, öz olarak bugün de var olan toplumsal sorunlara ayna tutmasıdır.

ve iç sa-
vaştaki durumlarını ele alıyor.

İşte Şolohov'un ele aldığı konunun derinliği, onu zorlaştıran tarihsel-toplumsal nedenler bunlardır: Toprağa bağımlı geri bir ulusun içinde sosyalizmin inşası, karşı devrimci hareketi pekiştiren zengin ve yönetici Kazakların imtiyazlarını kaybetmesi; ulus olarak gelenekçi yapı ve bu ulusun bütün bu zorluklara rağmen devrimci dönüşümü...

Şolohov, "Durgun Don"u 1925'te yazmaya başlar. 80-100 sayfa yazmıştır ki ('17 Şubat'ından başlatır romanı) eksik kalan yönü görür ve yeniden tasarlamaya girişir. Eksik yön; bugün dahi Rusya devrimci hareketinin tarihini okuyan herkeste oluşan soru işaretidir: "Peki Kazaklar toplumun devrimci dönüşümü önünde engel olan karşı harekette neden yer aldılar? Neden karşı-devrime bu denli destek ve katılımcı oldular? Bu sorular Şolohov'u romanı daha öncesinden başlamaya yöneltir ve romana 1926 yılında tekrar başlar. Bu süreci şöyle değerlendirir: "Romanıma 1925 yılında başladım. Önceleri eserimi, böylesine geniş tutacağımı kendim bile tahmin edememiştim. Maksadım, Kazakların Petrograt şehrine taarruz eden General Kornilov'un ordusuna katılışları olayı ile başladım. (Kornilov'a katılan Kazak Ordusu, Don 3. Süvari Kolordusu' ydu.) 80-100 sayfa kadar yazdıktan sonra, yazdıklarımı okudum. Yanlış bir yol izlediğimi hemen hissettim. Okurların kafasında daha ilk ağız da şu sorular çöreklenmekte gecikmeyecekti: Kazaklar ihtilalin bastırılmasına neden katılmışlardı? Bu Kazaklar da ne memem şeylerdi? Don Ordusu Bölgesi nereden çıkmıştı? İşte bunun için ilk yazdıklarımı bir kenara attım.

İlk tasarımdan vazgeçtim. Daha geniş bir roman tasarlamaya başladım. Tasarı kafamda olgunlaşınca, materyal toplamaya koyuldum. Kazakların yaşantısını yakından bilmenin, bu işte bana büyük yardımı dokundu. Böylece, bugün ortaya çıkan Durgun Don'u yaklaşık olarak 1926 sonlarında yazmaya başladım.” Böylece tarih aralığı genişleyen roman (1913-14/20-21) ancak dört cilde (Türkçe çevirisi için) sığabilecek bir dev yapıta dönüşmüş oluyordu.

Durgun Don, Don Hikayeleri, Hasat ve bir bütün olarak Şolohov edebiyatının politik başarısı nedir? Bu yapıtlarda etkileyici olan nedir? Sorusu sorulsaydı eğer, bir çok şeyin yanında yanıtım şu olurdu: “Devrimin, o müthiş ve bazen baş döndürücü dönüştürücü gücüdür.” ... Yüzyıllarca “özel muamele” görmüş, bir toplumun, devrimci bir dönem de bağrından nasıl yeni bir toplum türediği, yüzyıllara yayılan toplumsal bir şekillenmenin, nasıl da üç ya da dört yıl gibi görece kısa bir sürede devrimin dönüştürücü gücüyle paramparça olduğu... İşte beni etkileyen bu oldu Şolohov'da ve eserlerinde.

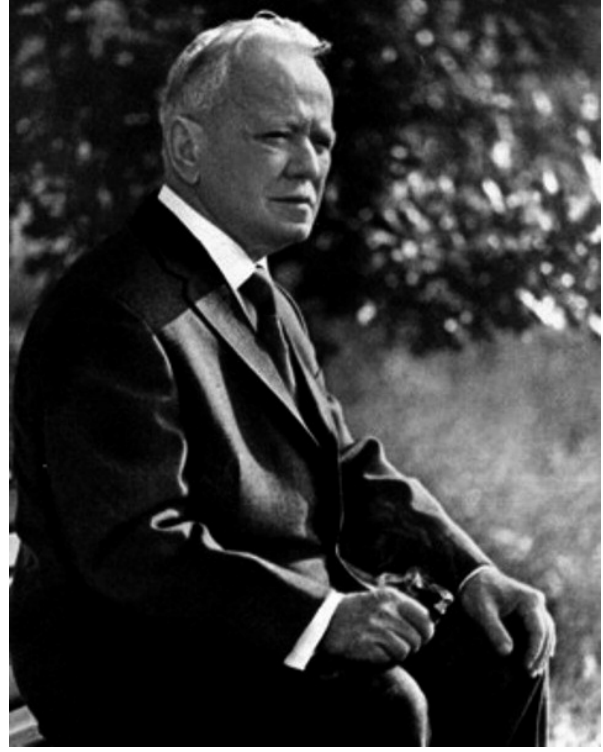
Şolohov'un başarısı, bir dönemi aydınlatırken aynı zamanda bugünü ve yarını da yansıtmıştır. Biçimsel yönden dönemsel farklılıklar olsa da, öz olarak bugün de var olan toplumsal sorunlara ayna tutmasıdır.

Bu eserleri okuya herkes, devrimin dönüştürücü gücüne şahit olacaktır. Şu soruyu sormalıdır her okuyucu: Biz de yıllardır kesintisiz süren, kendisiyle birlikte nesiller yetiştiren, devrimci bir halk yaratan ya da halkı devrimciyleştiren, devrimci kavga varken, “halkın geriliğinden” veryansın edenlere ne demeli? Okurun ulaşacağı sonuca katkı olması açısından şu soru eklenebilir: “Söz konusu gerilik, bu çevrelerin devrimi gerçekleştirme basiretinde olmasın sakın?!” Toplumun devrimci dönüşümü ve Don Kazaklarının durumu bu ve diğer açılardan öğreticidir. Okur, kolaylıkla romandan bu politik sonuçlara ulaşacaktır.

Toplumsal olarak;

Bu konu başlığı altında daha çok “Durgun Don”daki karakterler üzerinde durmak istiyorum.

Şolohov'un eserlerinde karakterler, içinde bulunduğu toplumsal koşulların ürünüdürler. Yani karakter, o an için toplumdaki bu veya şu sınıfın, eğilimin temsilcileridir. “İdealleştirilmiş kahraman tipi olmadığı gibi, her yönüyle ‘eğretilenmiş tip’ler de yoktur. Romanda okura ideal ya da eğreti gelen karakter tamamen koşulların yarattığı ve onu yansıtan karakter-

lerdir. Yani dışardan müdahaleyle değil, doğalında öne çıkan, tabii karakterlerdir. Bunlar en saf insani halleriyle yansıtılır. Onun romanlarında belki kendimizi belki de çevremizden birilerini ya bir sınıfın ve eğilimin temsilcisini kolayca bulabilmemizin nedeni budur.

Karakterlerin eksikleri, hataları, eski olandan kaynaklanan geri yanları, devrimin o insanlarda yarattığı ileri, gelişkin ve insancıl olanın yanında çok net görülür. Bu okur için önemlidir, eski ile yeniye, çürüyen ile serpilip gelişeni / yeni insanı çok somut gözlemleyebilir. Şolohov'un amacı da bu olmalı ki olay örgüsü ve kişiler, fark edilmesi gereken bu yönü sık sık yansıttılar.

Bazı eğilim ve sınıfların temsilcisi olan karakterler;

Gregor Panteleyeviç Melehov: Romanın kahramanı sayılabilecek, olay örgüsünün merkezinde yer alan Gregor, dönemin Don Bölgesi toplumsal genel karakterini yansıtmaması açısından, bilinçli bir tercihtir. Son derece ikircikli, kararsız, küçük-burjuva ruhlu bir karakterdir. Roman boyunca hep bu ikircikle çıkar karşımıza. Bir komünistlerden taraf olur, bir karşı-devrimcilerden. Hayat onu nereye götürürse oraya gider. İlişkilerinde de öyledir. Aksinya Astakova'ya aşiktir ama Natalya ile evlenir. Yine de Aksinya'dan kopa-

maz. Aslında ‘geçmiş’ Gregor’un yakasını hiç bırakmaz. “Ölü, diriyi yakalar!” Eski olandan şüphelense de yeni olan umutlandırırsa da Gregor’da kazanan eski olur. Karşı-devrimcilerin safında yer alır sonuçta ama içten içe onlardan nefrette eder. Çok iyi bir savaşçıdır. Savaş cephesinde cesaretiyle ün salar, okşanan gururu karşısında tutunamaz. Orta varlıklı köylünün tipik temsilcisidir.

Mihail Koşeuoy (Mişa): Totarski köyünün yoksullarındandır. Köydeki bir grup işçiyle birlikte, Bolşevik Stokman’ın etkisiyle komünist saflara katılır. İşçiköylü iktidarına ölesiye bağlı ve burjuvaziye/varlıklı köylülüğe o kadar düşmandır. Devrim öncesi Gregor’un en yakın arkadaşıdır, yoz bir yaşam sürerler. Devrim, eskiyle uzlaşmaz bir karakter yaratır bu yoksul köylüden.

İvan Alekseyev: Miron Korşunov’un değirmeninde çalışan bir işçidir. Stokman’ın çevresinde toplanan köyün işçi ve yoksullarındandır. Komünist saflara katılır, Mişa ile birlikte Komünist Parti üyesi olurlar. Cephede, beyazlara karşı Kızıl Muhafız saflarında cesurca savaşır ve bir işçi-komünist olarak ölümü ayakları üzerinde karşılar.

Mitka Korşunov: Köyün en zengini, değirmen sahibi Miron Korşunov’un oğlu. Bölgedeki diğer Kazak zenginleri gibi karşı-devrim cephesinde yer alır. Çok keskin bir karşı-devrimcidir ve bölgede tutsak komünistleri katletmek için kurulan ceza bölüğünde yer alabilecek kadar düşmandır. Son derece kişiliksiz, gücenilmez bir tiptir. Mişa’nın annesini ve küçük kardeşlerini acımasızca katleder. Aynı zamanda kardeşi olan Natalya’ya tecavüz girişiminde bulunacak kadar eski, çürümüş toplumun tortusu ve temsilcisidir.

Yakov Fomin: Başlangıçta Kızıl Subayken, daha sonra karşı-devrimci çete hareketi örgütler. Bunun nedeni savaş koşullarına özgü tahıl zor-alımı politikasıdır. Az çok varlıklı diğer köylüler gibi Fomin’de bu karara tepki duyar. Zengin köylüler, kendi çıkarlarına dokunan bu karara karşı irili-ufaklı isyan hareketleri

örgütlerler. Fomin çetesi yenilir. Toplumsal destek bulacağı umuduyla yola çıkan Fomin, umduğunu bulamaz. Bütün kıskırtmaların ötesinde, Sovyet hükümetiyle birebir tanışan köylülük, savaşların verdiği yılgınlığında etkisiyle isyan hareketlerine katılmazlar hatta yer yer isyancılara saldırılar düzenlerler.

Panteley Prokofyeviç Melehov: Gregor’un babası. Orta varlıklı köylü tipidir. Aç gözlülük, bireycilik, eskiye bağlılık, yeniye düşmanlık en iyi temsilini bulur. Beyazların işgal ettiği bölgelerde yağmalara katılır. Toprak sahibi köylünün ruh halini yansıtır. Çar’a, atamanlara gönülden bağlıdır. Beyazların safında yer alır, geri çekilmeye tıfısten ölür.

Aksinya Astakova: Şolohov’un romanında izlediği konulardan biri, ataerkil Kazak toplumunda kadın sorunudur. Aksinya öz babasının tecavüzüne uğrar. Sonra Stepan ile görücü usulü evlendirilip, Tatarski’ye yerleşir. Durumunu anlayan kocası Stepan, Aksinya’ya şiddet uygular. Aksinya, erkek egemen toplumun cenderesinde mahvolan yaşamına bakıp, isyan eder. Bu isyan çeşitli biçimlerde kendisini gösterir. Komşusu Gregor’a aşık olur. Başta tereddüt etse de içindeki isyan onu toplumun önyargılarına karşı umursamaz yapar.

Yaşamları boyunca durmadan savaşlarda yer alan Kazaklardan, bu savaşların en çok acısını çeken kesimi kadınlardır. Eşleri savaşa gidip dönmeyen kadınlar, çocukları ile birlikte patriyarkal toplumla baş başa kalırlar. Taciz, tecavüz, şiddet, açlık... Kadınlara yaşam hakkı tanınmaz. Kadınlar, ağrıtlarını “Durgun Don’a yakarlar.

Romandan, sınıfların ve eğilimlerin en iyi yansıması olan bazı karakterler bunlardır. Maddi yaşam koşulları, dayanılan sınıfsal konum kişinin tavrı, karakteri, siyasal duruşu, olaylara yaklaşımı üzerinde nihai belirleyendir. İç savaşta da işçiler ve yoksul köylülük (romanda Mişa ve değirmen işçileri) komünistlere katılırken; varlıklı toprak sahibi köylülük ve

Solohov romanlarında, eşsiz bir doğa tasvircisidir. Doğanın renklerini, seslerini, yansımalarını sade ama etkileyici bir dille betimler. Doğanın çeşitli halleri, olaylarla ve kişilerle bağlantılı olarak yerli yerinde kullanılır. Hüznün, karabulutlarla; isyan, hareket, aşk bahar coşkusuyla kullanılır. Zaten romanın adı da içeriğiyle kinayeli değil midir? “Durgun Don”; vahşi, yakıcı, çokça etkileyici, acı, sevindirici vb. ve trajik olayların sahnesidir. Don’da, Don’daki yaşam da fazlasıyla hırçındır.

bunların etkisinde kalan diğer köylüler (Miron Korşunov, Panteley, Lisnistki ve Prohor Zikov gibi) beyazların safında yer alır. Çıkar avcısı, ikircikli küçük-burjuva ruh halini yaşayanlar ise (Gregor, Fomin) her iki taraf arasında gider-gelirler.

Bu evrensel bir durumdur. Bugünde devrimi ısrarla sonuca götürecektir olan sınıf proletaryadır. Ancak proletarya, kararlı bir şekilde toplumun devrimci dönüşümü eylemini nihayete götürebilir. Burjuvazi ve varlıklı köylülük, sınıf çıkarları gereği bu dönüşümün karşısında yer alırlar. Küçük burjuva unsurlar ise her zaman ikircikli davranacaktır. Proletarya amacını gerçekleştirmek için bunları kendi yanına çekmelidir. Ama sonuçta dönüşüm süreci proletaryaya, bu unsurların devrimci eylem karşısında duran kesimlerini karşı karşıya getirecektir.

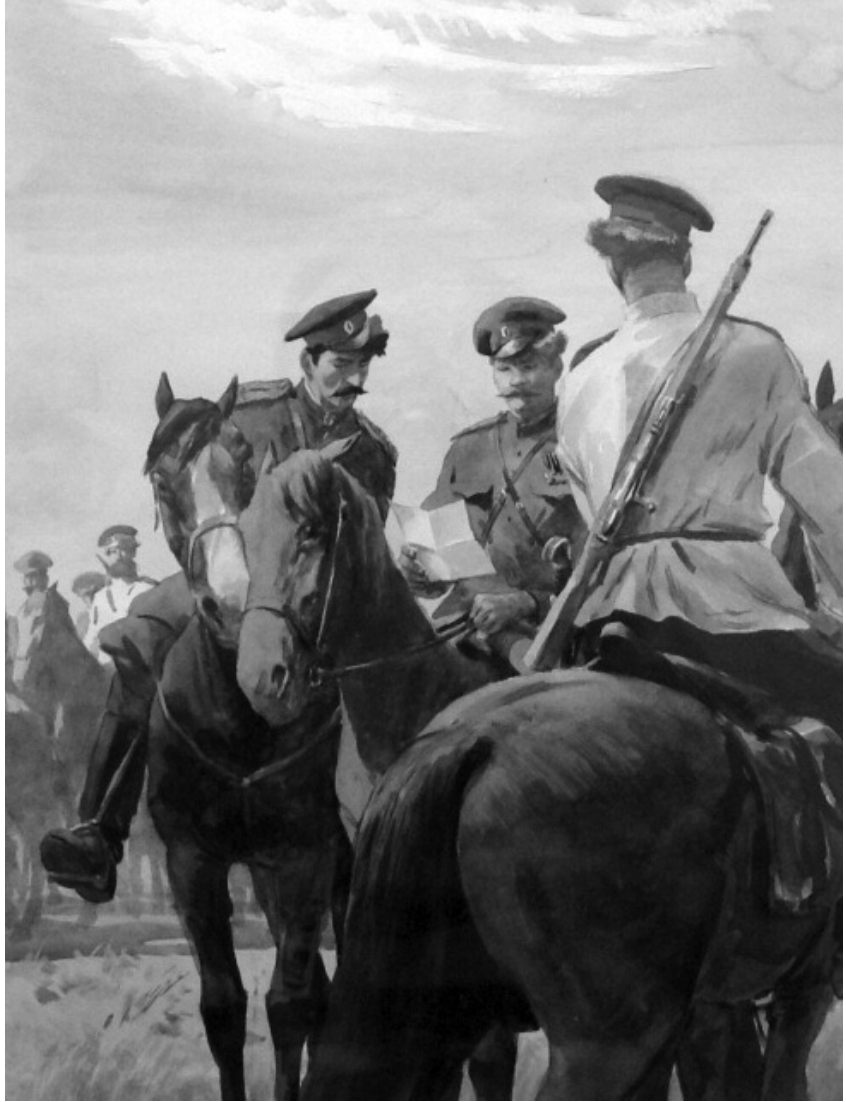
Edebi Olarak:

Tarihi konu seçen romanların kendine özgü sorunları olsa gerek. Anlatıcının, o tarihe tam hakim olması; olayları tarihsel bağlamı içinde, nesnel aktarabilmesi, dönemin toplumsal karakterlerini, onları yaratan koşulları ile birlikte anlatabilmesi ve bunların hepsini tarih kitaplarını cansız söyleminden ziyade edebi tarzda aktarabilmesi gibi zorlukları aşabilmesi onu başarılı kılar.

Sovyet edebiyatı yani sosyalizmin yarattığı edebiyat bu konuda çığır açtı. Diyalektik ve tarihsel materyalist yöntemi işledikleri konuya uygulamaları ama bunu söylemi cansızlaştırarak değil, ona ruh vererek yapmaları Sovyet romancılarının, sosyalist edebiyatın en büyük başarısıdır. Şolohov'a, Ostrovski'ye, ve diğer sosyalist yazarlara aşına olan herkesin paylaşacağı ortak kanının bu olacağını düşünüyorum.

Şolohov romanlarında, eşsiz bir doğa tasviricisidir. Doğanın renklerini, seslerini, yansımalarını sade ama etkileyici bir dille betimler. Doğanın çeşitli halleri, olaylarla ve kişilerle bağlantılı olarak yerli yerinde kullanılır. Hüzün, kara bulutlarla; isyan, hareket, aşk bahar coşkusuyla kullanılır. Zaten romanın adı da içeriğiyle kinayeli değil midir? "Durgun Don"; vahşi, yakıcı, çokça etkileyici, acı, sevindirici vb. ve trajik olayların sahnesidir. Don'da, Don'daki yaşam da fazlasıyla hırçındır.

Şolohov ve eserleri bir çağın tanıklığını yaptılar. Bu çağ toplumun devrimci-dönüşümü çağıdır. 100. yılını geride bıraktığımız, Ekim Devrimi'yle başlayan bir çağ, bugün de sürmektedir.

Kavganın ve Yaklaşan Zaferin Destanı: 7. Senfoni

Derleme: Sıla Erçiyas
Şostakoviç'in
Hayatı ve Eserleri
(Gelenek Yayınları)

“Yedinci Senfonimi faşizme karşı büyük kavgamıza, yaklaşan zaferimize ve doğduğum Leningrad şehrine adıyorum.”

Şostakoviç

Şostakoviç, 25 Eylül 1906 günü St. Petersburg’da dünyaya gelir. Babası, Petersburg Standartlar Odası Şefi Dimitriy Şostakoviç, annesi Sofya Şostakoviç’tir. Müzik çalışmaya dokuz yaşındayken başlar, bu zamana kadar da müziğe karşı hiç ilgi duymaz. Şostakoviç’in kendi anlatımıyla bu yıllara bakacak olursak: “Çocukluğumda müziğe karşı özel bir sevgi beslemedim. Çoğu bestesinin aksine, üç yaşında dinlemek için kapıların arkasında durmak gibi alışkanlığım yoktu. Ama dinlediğimde de o akşamki uykum son derece sakin ve huzurlu olurdu. Annem bir müzisyendi. Müziğe karşı tutkulu bir sevgi beslerdi ve hatta bir zamanlar müzik dersi almıştı. Ama sonra ev ve aile işleri çıkınca son vermişti. Babam da müzik severdi, ama arada bir annemin eşliğinde söylediği romanslar dışında müzikle pratik bir şekilde ilgilenmiyordu.

Annem evde bir kural koymuştu; çocukları dokuz yaşına basar basmaz piyano derslerine başlamaları zorunluydu. Bu önce iki kız kardeşimin kaderi olmuştu ve tabii benim de böyle oldu.”

İlk piyano derslerini annesi Sofya Şostakoviç’ten alır. Çok iyi bir müzik hafızasına sahiptir. Çalınan bir parçayı dinlemek yeterlidir onun için. Hızla öğrenir müzik okumasını da. 12 yaşına geldiğinde artık bir müzisyen olmaya karar verir. Ama bazıları onun için, asla bir müzisyen olamaz, müzik yeteneği yok der. Ama o kararını verir ve yoluna devam eder. İgnatıy Glyasser ve Profesör Aleksandra Rozanova ile çalışır. 1919’un sonbaharında Konservatuvara kaydolar. 1923’de Piyano Bölümü’nden, 1925’de ise Kompozisyon Bölümünden mezun olur. Henüz on dokuz yaşındayken ilk senfonisini besteler.

1932 yılında Nina Varzar ile evlenir. Evlilikleri Nina’nın 1954 yılında ölümüne kadar sürer. Galina ve Maksim adında iki çocuğu olur. Eşinin ölümünün ardından iki evlilik daha yapar. 9 Ağustos 1975’de 65 yaşında ardında unutulmaz senfoniler bırakarak dünyamızdan ayrılır.

Yedinci Senfoni üzerine çalışmaya 19 Temmuz'da başlar, 29 Eylül'de üçüncü bölümü tamamlar. Tarihler kafama net olarak yerleşmiş durumda. İlk bölüm 3, ikinci bölüm 17, üçüncü bölüm 29 Eylül'de tamamlanır. Gece gündüz top ve diğer silah sesleri arasında yazmaya hiç ara vermez. Ona bu zor koşullarda güç veren şey ise, "Faşist barbarlar kültürümüzü yok etmek istiyorlar. Bütün dünya onların Yasnaya Poljana, Klin, Novgorod ve Kanev'deki vandallığını öğrenerek tiksintiyle titredi. Çaykovskiy'nin yırtılan elyazmalarını ve Lev Tolstoy'un evi yasnaya Polyana'ya karşı girilen akıl almaz suçları asla affetmeyeceğiz. Rimskiy Korsakov'un doğum yeri Tihvin ile Taras Şevçenko'nun gömülü olduğu Kanev'de yapılan gaddarlıkların hesabını soracağız."

İkinci Dünya Savaşı başladığında Şostakoviç, Leningrad'ta bulunur. Savaş başladığında -22 ya da 23 Haziran günü-Kızıl Orduya gönüllü olarak katılmak ister. Beklemesini söylerler. Stalin'in halkın gönüllü birlikleri üzerine yaptığı konuşmayı dinledikten sonra yeniden müracaat eder. Kabul edilir, ama olağan işlerini yapmak üzere. O dönem konservatuvarda çalışır. Halkın gönüllü birliklerine yeniden başvurur görev almak için. Bir Komiser, müzik yazmakla yetinmesini, ona düşen görevin bu olduğunu, hatta kenti terketmesi gerektiğini söylediğinde, Şostakoviç kabul etmez. Gönüllü bir itfaiyeci olarak Konservatuvanın çatısında nöbet tutar.

Üç yıla yakın süren ve çok soğuk geçen kış aylarında daha da dayanılmaz hâle gelen trajik Leningrad kuşatması yaklaşık bir milyon kişinin ölümüne neden olur. Naziler tarafından kuşatılan, abluka altına alınan kent, bir yandan direnerek işgalcileri durdurmaya başarır, diğer yandan soğuk, açlık, hastalık, yangınlar ve

bombalar altında mahvolur. İşte o günlerde Şostakoviç, asla kabul etmez Leningrad'ı terk etmeyi. "Leningrad benim doğduğum, büyüdüğüm ve okula gittiğim şehir. Sovyetler Birliği benim anavatanım ama Leningrad bana daha da yakın, kendi evim, daha önce olduğu gibi. Ve orada durum ne kadar kötü olsa da geri dönmeliyim. İnsanın evi yanarken, alevlerin söndürülmesine yardımcı olması gerekir."

Bütün bu olumsuz koşullar altında, beste yapmayı bırakmaz. Yine o günlerde bestelediği 7.Senfoni, Leningrad Senfonisi adını almıştır ve o günlerin duygu ve trajedisini anlatır. Eser bu yönüyle Sovyetler Birliği'ne bağlılığın ve Sosyalist düşüncenin bir abidesi olmuştur. 7. Senfoni üzerine Şostakoviç'ten uzun bir alıntı yapalım:

"Bir saat önce yeni senfonik eserimin ikinci bölümünü tamamladım. Her şey yolunda giderse ve üçüncü ve dördüncü bölümleri de yazmayı başarabilirsem, bu benim Yedinci Senfoni olacak. Bunu size neden söylüyorum? Bunu size söylememin nedeni beni şu anda dinlemekte olan Leningrad halkının kentimizdeki yaşamın sürdüğünü bilebilmesini sağlamaktır. Şu anda her birimiz askerlik görevimizi yapıyoruz. Kültür alanındaki işçiler, diğer bütün Leningradlılar gibi, kendi görevlerini onurlu ve özverili bir şekilde yerine getiriyorlar. Düşüncelerim berrak, yaratıcı enerjimin senfonimi tamamlamam için bana yardımcı olacak. Bittiğinde eserimi radyoda yayınlayacağım ve sizin, doğrulayıcı, dostça takdirinizi heyecanla bekleyeceğim. Leningradlı bütün kültür işçileri adına sizi temin ederim ki, bizi yenemezler ve görev yerimizi asla terk etmeyeceğiz."

"Sovyet müzisyenleri, benim sevgili silah arkadaşlarım, dostlarım! Unutmayın ki müziğimiz büyük bir tehlike içindedir. Onu savunmak için dürüst ve özverili bir şekilde çalışalım. Bizim bu kadar sevdiğimiz

“Ü-kemi

ve halkını seviyorum ve Hitler'in çapulcularına karşı savaşımızın doğruluğuna yürekten inanıyorum. Muzaffer olacağımızdan eminim. Yedinci Senfoni'de kendime önemli bir görev yükledim. Bu çağımız, halkımız, kutsal savaşımız ve zaferimiz hakkında bir senfoni. Kendi başarıyı değerlendirmek benim için güç ve şimdi senfoniye tamamlamak üzereyken ilk seslendirilişini ve benim halk içindeki doğrulayıcı ama adil yargıçlarımın kanaatini sabırsızlıkla bekliyorum.

ve yüreklerimizi ve ruhlarımızı verdiğimiz müzik daha önce eşi görülmedik bir biçimde gelişmelidir. Her notamızın, kültürümüzün inşasına katkıda bulunduğunu unutmamalıyız. Ve sanatımız daha iyi ve daha güzel oldukça, onun yıkılamayacağı daha da kesinlik kazanmış olacaktır.

“Bu güç savaş günlerinde Leningrad daha önce eşi görülmemiş bir vatanseverlikle ve büyük bir canlılıkla ayakta. Hitler’in kudurmuş insanlık düşmanları bizi özgürlüğümüzden neşemizden ve mutluluğumuzdan yoksun bırakmaya çalışıyorlar. Leningrad halkı Lenin’in büyük kentini savunmak için bütün gücünü, enerjisini ve deneyimini tümüyle adamaya kararlıdır.

“Kahraman askerlerimiz ve gönüllülerimiz düşman saldırılarının cesaretle geri püskürtüyorlar. Leningrad’a ulaşan yollar alman askerlerinin cesetleriyle dolu.

“Leningrad halkı sanatçılara, yazarlarına ve müzisyenlerine büyük değer veriyor. Büyük Anayurt savaşının bu günlerinde yazarlar, oyuncular, besteciler ve müzisyenler Kızıl Ordu birimleri için ve kentin tiyatrolarında, klüplerinde ve konser salonlarında sanatlarını icra ediyorlar.

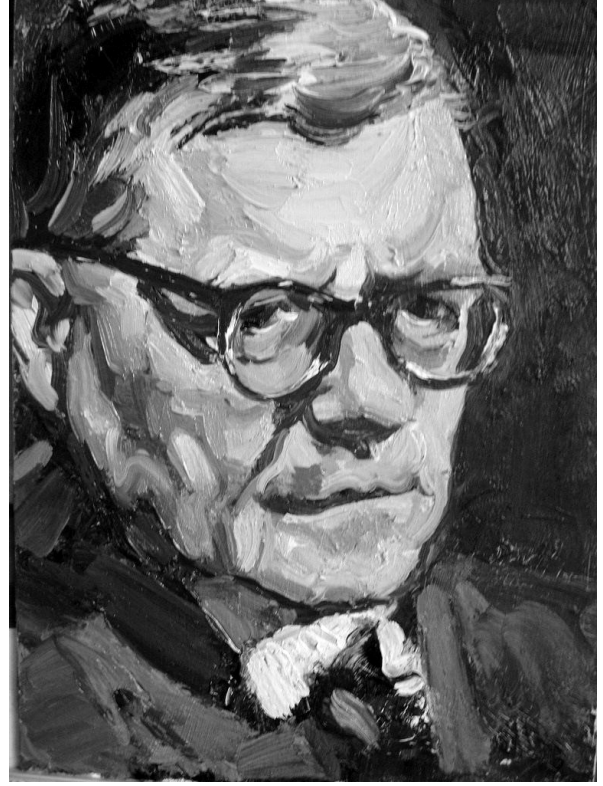
“Son günlerde Leningrad’da kentin müzisyenlerinin yer aldığı birkaç konser verildi. Bunlardan birine katıldım. Salon taşacakmışcasına doluydu. İcram sonrasında binayı terk etmek üzereyken (ben ilktim), konsere girmek isteyen bir insan kalabalığı etrafımı sardı. Ne yazık ki yapabileceğim hiçbir şey yoktu, çünkü kapıya bütün biletlerin satılmış olduğunu belirten bir yazı asılmıştı.

“Bir ara Leningrad Filarmoni’nin sanat yönetmeni İvan Sollertinskiy’e 1941-42 sezonu biletlerinin ne kadar da iyi satıldığını söylemiştim. Bana verdiği yanıt, biletlerin çok uzun bir süre önce tükendiği şeklindeydi.

“Müziğe duyulan bu açlık Leningradlıların karakteristik bir özelliği; Leningrad her zaman Sovyet müziğinin kalelerinden biri olarak kalacaktır.

“Hitler Moskova ve Leningrad’ı bir hücumla alacağını ve Rusya’ya karşı savaşın Almanlar için bir Blitzkrieg olacağını söyleyerek yüksekten atmıştı, ama Sovyet halkı bu alçakça, kendisini beğenmiş beyanı alaya alınacak bir şeye çevirmesini bildi.

“Leningrad Savunması sırasında Yedinci Senfoni üzerinde çalışmaya başladım. İlk bölüm 3 Eylül’de, İkinci bölüm 17 Eylül’de ve üçüncü bölüm de

29 Eylül’de bitmişti. Şu anda dördüncü ve son bölümü bitiriyorum. Hiç bu kadar hızla çalışmamıştım. Ama senfoni tamamlandığı zaman ciddi değişiklikler ve rötuşlar yapılması gerekeceğinden kuşku duymuyorum.

“Ülkemi ve halkını seviyorum ve Hitler’in çapulcularına karşı savaşımızın doğruluğuna yürekten inanıyorum. Muzaffer olacağımızdan eminim. Yedinci Senfoni’de kendi kendime önemli bir görev yükledim. Bu çağımız, halkımız, kutsal savaşımız ve zaferimiz hakkında bir senfoni. Kendi başarımı değerlendirmek benim için güç ve şimdi senfoni’yi tamamlamak üzereyken ilk seslendirilişini ve benim halk içindeki doğrulayıcı ama adil yargıçlarımın kanaatini sabırsızlıkla bekliyorum.

Senfoni üzerinde çalışmaya 1941 yılı Temmuz ayının sonunda başladım ve aynı yılın Aralık ayında tamamladım. Bu, bir saat yirmi dakika süren geniş ölçekli bir eser olarak sonuçlandı. 1941’in kötü olaylarının etkisi altında yazıldı. Nazilerin anavatanımıza şeytanca ve haince saldırıları kötü yürekli düşmanı geri püskürtme savaşında halkımızın saflarını sıklaştırdı. Yedinci Senfoni, kavgamız ve yaklaşan zaferimiz hakkında yazılmış bir şiirdir.

“Hemen hemen bütün bir senfoni doğduğum şehir

olan Leningrad'da yazıldı. Düşman uçakları şehrimizi bombalıyordu ve kent dışardan da topçu ateşi altındaydı. Bütün Leningradlılar güçlerini birleştirmişler ve düşmanı püskürtmek için Kızıl Ordu'yla birlikte ant içmişlerdi.

“Bu zaman zarfında Yedinci Senfonim üzerinde çalıştım. Hızlı ve yoğun bir çalışma oldu. Yaşadığımız günler, yaşamımız ve düşmanla savaşan ve onu yenen kahraman halkımız hakkında bir parça bestelemek istedim. Senfoni üzerinde çalışırken ulusumuzun büyüklüğü ve kahramanlığı, insanlığın en yüce idealleri, en güzel insancıl nitelikler ülkemizin güzel coğrafyası, hümanizm ve güzellik üzerine düşündüm. Bu acımasız savaşı bütün bu saydığım şeyler uğruna yapıyoruz.

“Senfoniyi 27 Aralık 1941'de tamamladım.

“Bütün ülkemiz kültüre yakın bir ilgi duyuyor. Bu güç savaş günleri sırasında bile yeni müzik eserleri öğreniliyor ve seslendiriliyor. Tiyatrolarda yeni oyunlar sahneleniyor. Sanatçılar yeni tablolar üzerinde çalışıyor.

“Savaş zamanında kültürümüz gelişiyor ve ilerliyor. Sanatçılar, müzisyenler ve yazarlar, ülkemizin diğer insanlarıyla birlikte düşmanı bozguna uğratması için Kızıl Ordu'ya yardım ediyor.

“Yedinci Senfonim 1941'in kötü olaylarıyla yüklü, programlı bir eser. Dört bölümden oluşuyor. İlk bölüm

savaşın kötü gücünün barışçıl, eşsiz yaşamımızı nasıl kesintiye uğrattığını anlatır. Doğal savaş seslerini betimlemeye çalışmadım (savaş uçaklarının gürültüsü, tankların gümbürtüsü, mermilerin ıslığı), bu bir muharebe parçası değil. Korkunç olayların özünü yansıtmak istedim.

“Birinci bölüm halkımızın mutlu yaşamını, kendilerine ve geleceklerine duydukları güveni anlatır; savaş öncesinde binlerce Leningradlının, gerçekte ülkemizdeki bütün insanların, sürdükleri yaşamı.

Savaş teması ortadaki bütün bir bölümde duyulabilir.

“Birinci bölümde bir cenaze marşı ya da savaş kurbanları için bir ağıt merkezi bir yer tutar. Sovyet halkı kahramanlarının anısına saygı göstermektedir. Requiem'dan sonra daha da trajik bir epizod gelir. Bu müziği nasıl betimleyeceğimi bilemiyorum.

“Belki de bir annenin gözyaşlarını ya da insanın çok büyük bir acısını, bu nedenle de gözyaşının tükenmiş olduğu zamanki duyguları içeriyor. Savaşta yitirilen arkadaşların ve akrabaların acısını betimleyen uzun bir bason solodan sonra, ilk bölümün parlak, lirik sonucu gelir. Savaş teması ancak sonda, belli bir mesafeden duyulabilecektir; böylece yaklaşmakta olan mücadele bize hatırlatılmış olur.

İkinci bölüm güzel, mutlu olayların bir araya geti-

rildiği lirik bir scherzo'dur. Bunun altını çizen bir hüzün ve dalgınlık izi vardır.

“Üçüncü bölüm duygusal bir adagiodur. Yaşam sevinci ve doğaya karşı duyulan hayranlık; bunlar dördüncü bölümü kesintisiz bir geçişle bağlanan bu bölüm boyunca akan ana temalardır. Birinci ve dördüncü bölümler kompozisyondaki en önemli bölümlerdir. Birinci bölüm bir kavgadır, dördüncü bölüm ise yaklaşan zafer. Dördüncü bölüm kısa bir girişle açılır, bunu heyecan verici ilk temanın sergilenmesi izler. İkinci tema, mizaç açısından muzafferane olup bütün bir kompozisyonun dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktası sakin ve güvenli bir şekilde gelişir ve finalin büyük, neşeli sesinde zirveye ulaşır.

Senfonimin dinleyicileriyle paylaşmak istediğim düşünceleri bunlar.

“Büyük Anayurt Savaşı sırasında yazarlarımız, sanatçılarımız, müzisyenlerimiz çok sıkı ve verimli çalışmaktalar çünkü çağımızın en ilerici düşüncelerinden esinleniyorlar. Ve toplar gürlerken, bizim müzik perilerimiz de muktedir başlarını kaldırıyorlar. Hiç kimse ellerimizdeki kalemi alamayacak.

“Bir keresinde büyük bir yazara şu soruyu sormuşlar: “Eserlerinizden hangisi sizce en iyisi?” Yanıtı “henüz en iyisi yazmadım” olmuş. Biz de asla bulunduğumuz konumdan tatmin omamalı ve her zaan daha fazla ey başarmak için çaba göstermeliyiz. “Zafere doğru ileri” bu dünya müzik kültürünün büyük geleneklerinin mirasçıları olan Sovyet müzisyenlerinin sloganıdır.

““Mozart ve Salieri” adlı eserinde Puşkin, Mozart’a şu sözleri söyler: “Deha ve kötülük bir arada varolamaz.” Sovyet kültürünün, sanatının ve müziğinin geleceğini düşündüğümde aklıma hep bu sözler gelir. Sanatımız en insani ve ilerici düşüncelerle donatılmıştır. Sanatımız ülkemiz için duyduğumuz derin sevgiyle ve hümanizme, akla ve aydınlığa duyulan inançla doludur. Bu soylu düşünceler tarih boyunca düşünen bütün insanlara esin vermiştir ve bize de çağımızı doğru olarak yansıtacak eserleri yaratmamız için yardımcı olacaktır.

“Bizim ülkemizde iyi bilinen bir deyim vardır. “silahlar güreldiğinde ilham perisi susar” diye. Bu deyim

“Bizim ülkemizde iyi bilinen bir deyim vardır. “silahlar güreldiğinde ilham perisi susar” diye. Bu deyim yalnızca yaşamı, mutluluğu ve kültürü ortadan kaldıran silahlar için geçerlidir. Bunlar karanlığın, şiddetin ve kötülüğün silahlarıdır. Biz aklın, aydınlık düşmanlığı, adaletin, barbarlık üzerindeki zaferi için savaşıyoruz. Bundan daha soylu ya da daha yüce bir görev olamaz ve bu görev bize nazizmin, kötülükle dolu gücüne karşı savaşımızda esin veriyor.

yal-
n ı z c a

yaşamı, mutluluğu ve kültürü orta-

dan kaldıran silahlar için geçerlidir. Bunlar karanlığın, şiddetin ve kötülüğün silahlarıdır. Biz aklın, aydınlık düşmanlığı, adaletin, barbarlık üzerindeki zaferi için savaşıyoruz. Bundan daha soylu ya da daha yüce bir görev olamaz ve bu görev bize nazizmin, kötülükle dolu gücüne karşı savaşımızda esin veriyor.

İdeolojisiz müzik olamaz der Şostakoviç. “Müzik artık kendi başına bir amaç değil kavgada yaşamsal bir silahtır. Bu yüzden Sovyet müziği muhtemelen dünyanın bugüne kadar tanıdığından farklı bir yolda gelişecektir. Kendini dünyadan soyutlayan sanatçının kötü bir kaderi olacağına inanıyorum. Bir sanatçının kendisini, en nihayetinde dinleyicisini oluşturan halka kapatmasını anlaşılmaz buluyorum. Bir sanatçının olabildiğince geniş sayıda insana hizmet etmesi gerektiğini düşünüyorum. Kendi adıma daima, en yaygın şekilde anlaşılabilir olmaya çalıştığımı söyleyebilirim ve başaramazsam bunu kendi hatam olarak görürüm. Şu anda karşı karşıya bulunduğu temel görev çağımızı yansıtan müzik eserleri yazmak; bütün ilerici insanların büyük ideallerini gerçekleştirme yönündeki sevinçli, coşkulu emek çağı. Tam olarak olgunlaşmamış olmakla birlikte, kafamda bir dizi düşünce var. Ama benim için bir şey açık; o da Sovyet müziğinin bütün yönlerde gelişmesi gerektiği. Opera ve senfoni yazmak ve oda müziği ve vokal müzik alanlarındaki denemelerimi sürdürmek istiyorum.”

Faşizme Karşı Savaşan Sovyet Afişleri Sergisi

Arkalarında binlerce köy, yüzlerce kasaba ve şehir, ve bitimsiz bir toprak bırakarak çekildiler içlere. Kuzeyde Leningrad, ortada Moskova ve güneyde Stalingrad hattına geldiklerinde... tırnaklarını geçirip toprağın bağına, tutundu faşist saldırılara karşı. Bu hattın arkası bütün insanlıktı. Stalingrad'da bir küçük köprü başındaydı milyarlarca insanın umudu. Çekilmişti buraya kadar Kızılıordu... beraberinde insanlığın tüm umutlarıyla. Bizim sokağımıza da bayram gelecek... demişti Stalin. Bizim, bizim... büyük insanlığın! Sokak sokak, ev ev, oda oda sürdürü çarpışmalar. Ve nihayet, 1942 yılının karları kaplarken ortalığı, büyük saldırı başladı. Faşistlerin kara hayallerinin karşısına çıkan "yeni insan" atıldı ileriye. Ve orada, o küçük köprü başında değiştirdi savaşın ve dünyanın kaderini. "Yeni İnsan" en güzel türkülerinden birini söyledi. Umut yeşerdi.

Ancak zafer bir gecede gelmeyecekti. Onu söküp almak için bin dört yüz on sekiz gün aralıksız süren çatışmalar gerekiyordu. Aynı aralıksız çaba, yeni insanın, umudun türküsünü söyleyen, kendi kaderini insanlığın kaderiyle ortak gören Sovyet sanatçıları için de bir zorunluluktuk. Onların ve sanatlarının geri çekilmeye, şüpheye düşmeye ve yorulmaya hakları

yoctu. Ekim Devriminin yaratılmasında nasıl önemli rol oynadılarsa onun korunmasında da hiç tereddüt etmeden öne atıldılar. Çünkü biliyorlardı; bu mücadele yalnızca bir orduya karşı verilen savaş değildi, aynı zamanda, bütün insanlığı tehdit eden, insanlığa karşı en zalim güç olan faşizme karşı bir savaştı. Sovyet yurdunu, insanlığın geleceğini koruma savaşıydı.

Faşizme karşı savaş veren bir de Sovyet afişleri vardı. Onlar Hitler faşizmine karşı halkın yanında yer aldı, onlara umut, moral ve kazanma inancı aşıladı. Bazılarını bizlerde çok yakından tanıyoruz. Kimi zaman 1 Mayıs afişlerimizi kimi zaman dergi kapaklarımızı kimi zaman kurumsal logolarımızı onlardan seçtik. Üzerinde küçük oynamalar yaptık. Sloganlarımızı onların güçlü imajlarıyla ulaştırmak istedik insanlara. Ekim Devriminin 100. yıl kutlamaları kapsamında derli toplu sunmak amacıyla bir sergi hazırladık Ayışığı Ekin Sanat Derneği olarak. Faşizme Karşı Savaşan Sovyet Afişleri dedik sergimizin adına. 13 Haziran günü, şair Ruhan Mavruk dizeleriyle, akademisyen Lütfiye Bozdağ görüşleriyle, Mehmet Esatoğlu, Hale Üstün, Fahri Bozbaş'ın replikleriyle yer aldığı açılışımız gerçekleşti.

Sergide bulunan afişler, 1985 yılında hazırlanmış

1941-1945 Anayurt Savaşı adlı özel katalogtır. Önsöz sayfalarında bu katalog için yazılmış bir çeviri yazısı bulacaksınız. 1990'lı yıllarda Sovyetlere giden bir dostumuz tarafından getirilen bu katalog yıllarca korundu. Bir çok baskından kurtarıldı. Birgün etkin bir şekilde kullanılacağını biliyorduk. İşte o gün geldi. Ekim Devriminin 100. yıl kutlamaları kapsamında o da yerini aldı. Sergimiz yalnızca Ayışığı'nın salonları ile sınırı kalmayacak, nasıl kendi zamanında savaş meydanlarında yer aldıysa bugün de aynı şekilde sokaklarda, meydanlarda 100. yıl kutlamalarına katılacak.

Sergi yalnızca Sovyet afişlerinden oluşmuyor. Şostakoviç'in 7. Senfonisi eşlik ediyor sergiye. 7. Senfoni Leningrad destanıdır. Kaderini kentinin kaderiyle bir gören, Leningrad'ı terketmeyen Şostakoviç'in ölümsüz eserlerinden biridir. Kuşatma altında, itirafıye eri olarak yangın bombalarına karşı mücadele verirken bestelenmiştir. Sovyet insanına umut, Leningrad kapılarına dayanmış Nazi askerlerine ise korku salmıştır.

Sergi salonumuzun bir odası ise, 11 yaşındaki Tanya Saviceva'ya ayrıldı. Tanya Leningrad kuşatmasında tüm ailesini kaybeder. Çünkü kent sürekli bombalanır, sular zehirlenir, akaryakıt depoları yok edilir. Bir kent tüm insanlarıyla birlikte yok edilmek istenir. Tanya bu ko-

şullarda yaşam mücadelesi verir. Ama onu bulduklarında sağlık durumu çok kötüdür. Hastaneye kaldırılır ama kurtarılamaz. Ondan geriye, küçücük bir telefon defterine yazdıkları kalır. Tanya günlüğüne yalnızca sevdiği insanların ölüm tarihlerini kaydetmiştir. En son sayfaya da "herkes öldü, bir tek Tanya kaldı" yazmıştır. Tanya'nın anısını yaşatmak isteyen Sovyet halkları onun günlüklerinde yazan satırları ölümsüzleştirmek için bir parka anıtını yapmışlar. İşte bu anıt ve Tanya için hazırlanmış videoları da bulacaksınız sergimizde.

Bir de Nazım Hikmet'i... Sovyet halklarının Hitler faşizmine karşı verdiği savaşı destanlarıyla ölümsüzleştiren bir şair olması nedeniyle...

İyi seyirler...

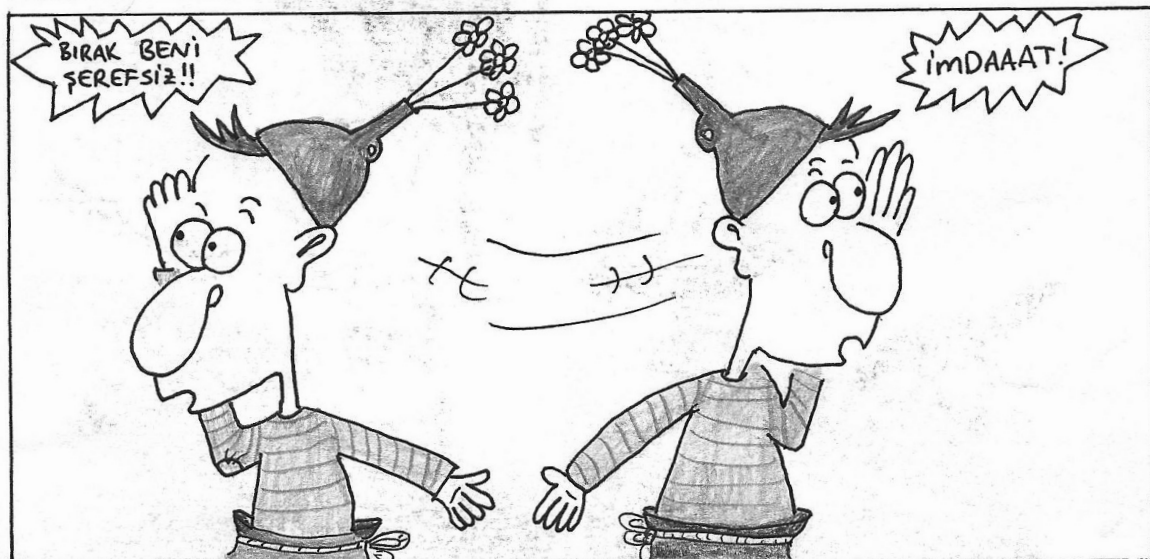

GEZİNİN ÇAPULCU DELİSİ

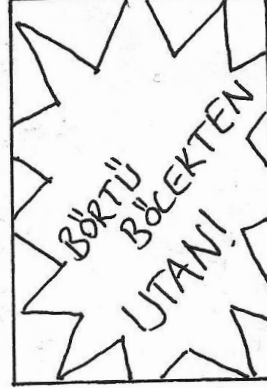

Bi Deniz abi var biliyonmu kelebek yoldaş.. Demişki.. Önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığın sürede yaptıklarındır.. Deniz, Yusuf, Hüseyin yoldaşların yolundan git yeterki..

Şiirlerinde saf acıyı işleyen şair Metin Altıok...

Antakya Ayışığı Şiir Atölyesi
Metin Altıok Çalışması Sonucu

Kendine sürgün bir garip kişidir. Özünde bir sürgün hayatı yaşar ama düşsel bir sürgündür bu. Gerçek sürgünlerden daha zorludur. Bu yüzden şiirlerinde sürekli olarak acı, ölüm, yalnızlık mutlu aşkın imkânsızlığı ve bir yere ait olamama duygusu gibi konuları işlediğini görürüz. Peki, bu düşsel sürgünün temelinde neler yatmaktadır?

Bir dizesinde “Anamın bıraktığı yerden sarıl bana.” der. Bu dizeyle ananız aşka bakışını. Aşkı tamamen reddetmezken mutlu aşkın imkânsızlığından bahseder. Mutlu aşk için masumiyet gereklidir tabi bu imkânsızdır. Çünkü düzen kirlidir. “Anamın bıraktığı yer” ise doğmadan öncesidir yani masumiyet. Okuru ters köşeye yatırmayı da sever şairimiz,

“Ben derim ki / Ömrüm, ömrüm. / Mumlar neden eriyip sönerler de / Tersine doğru yanmazlar / Uzayarak yine yeniden”

Yaşamın olağanlığında hiç kimsenin bakmaya cesaret edemediği yerden düşündürmeyi amaçlar. Bu da okuru alıp başka yerlere götürür.

Yalnızlığını: “İnsanın yanı nedense hep eksik ve o eksikliği tamamlayayım derken, / Var olan aşınıyor azar azar zamanla” dizeleriyle dile getirir. Çünkü bu kapitalist sistemde insanlıklarını kaybetmiş, haksızlıklar karşısında kör, sağır, dilsiz kalmış insanlar görür ve bu insanların sisteme boyun eğerek kaybettikleri değerleri geri kazanmaya çalışırken bile, sistemin, onları, eksiltmeye devam ettiğini anlatır. İşte bu yüzden de hep bir yanımızın eksik kalacağını düşünür. Yani sistem aynı kaldıkça boşa bir çabadır bu. İmgelere önem veren bir şairdir Metin Altıok.

“Bir terminal büfesi ol yüreğinle / Ve açık tut gece gündüz demeden.”

Terminaler yolculuklara giden ve gelenlere açıktır. Yolcuların ihtiyaçlarını karşılamaları için sürekli açık terminal büfeleri vardır. Bu imge aslında insan sevgisine ulaşır ve yaşamın merkezine de insanı koyar.

İmge inşasını sıradan sözcükler üzerine kurar, bu da anlatımı yalınlaştırır ama buna rağmen anlam hep derindir ve işlediği konular kısıtlı olsa bile asla tekrara düşmez. İşte şairin ustalığı da burada yatar. Kendisinin hayatında bir dönüm noktası olan şiiri vardır, bir de “kimliksiz ölümler” adında. Önceden Kürt insanının duygusuz olduğunu düşünür fakat sonra öğretmenlik yaptığı Bingöl’de karşılaştığı manzara karşısında donakalır. Bir grup asker öldürdükleri kızın cesedini meydanda dolaştırıp kızın akrabalarının kim olduğunu sorarlar ama kimse çıkıp cesedi sahiplenmez çünkü böyle bir şey yaparlarsa onların o kız gibi olacakları bellidir ve Metin Altıok orada anlar ki Kürt insanı yaşamak istiyorsa duygularını bastırmaya mecburdur. Yüzyıllarca yaşadıkları vahşetin, zulümlerin, katliamların karşısında duygusuz kalmaya zorlanmıştır. Fakat bu olayın izlerine şiirlerinde pek rastlayamayız, çünkü 1993 yılında Pir Sultan Abdal’ı anmak için Sivas’ta bulunan Madımak Oteline giden nice yazarlar ve çizerler yakılarak katledildiler. Bunların arasında şair olarak Behçet Aysan, Uğur Kaynar ve Metin Altıok da vardır. Şair sanki bu durumu yıllar önce görmüş gibi şu dizeleri kaleme almıştır.

“Tekinsizim size göre ibret için yakılması gereken”. Okuyucu gerçekten de bu dizeler karşısında şaşırmadan edemiyor.

“Saçlarında şimşek parçaları, dilinde kırağı
Sen kimin yetimisin,
Kimi bekliyorsun durduğun yerde?
Sağır bir günün sonunda dilsiz bir gece
Sarıp sarmalıyor seni,
Gökyüzü gücirtıyla kapanıyor üstüne.
Bak ömrün yarılandı,
Karanlığı kullanmayı öğrenmelisin
Yazısı akmış ıslak bir sayfa elinde,
yara bere içinde morarıyor şiirlerin.”

İki Irmağın Öyküsü

Ergül Çiçekler

*Çiğ damlaları düşer kirpiklerine
Gün uyanır gecedin
Uyanır gözlerine
Kollarının arasından
Bir çiğ damlası düşer gözlerine*

Dönerken sokağın içine doğru, sokak lambasının eğik demir direğinin yanından eski bir otomobil, lapa lapa yağın karın altında ve isli İstanbul akşamlarının birinde buluşmuştu çoktan ellerimiz. Otomobil sarı, egzozu bozuk, yerlerde kar, saçımız başımız kar ama ellerimiz buluşmuştu bir defa... Ellerimiz çıplak, hava soğuk, üşüyorlar, üşüyoruz... Üşüdüğümüzü saklamayacak kadar tir tir titreyerek umursamadan üşüyoruz. Ellerimiz ayrılmıyor ve sarı renkli eski otomobil bozuk egzozuyla bağıra çağıra gelip geçiyor yanımızdan. Sokaktayız... Yalnız ikimiz... Kar hala yağıyor, hala üşüyoruz... Ve çok uzaklarda bir yerlerde biraz daha batıyor güneş. Gülümsüyor gözlerime, yarın okulda, diyor. Gözlerinde gözlerim... Önce sıcak soğumuz karışıyor birbirine sonra dudaklarımız... kara, soğuğa... Kimi sevmiyorsak ya da neyi hepsine birden inat. "Olmaz," diyorum "yarın okul yolunda..." ve ekliyorum "Ne yani ayrı ayrı mı gideceğiz bütün gece ayrı kalmamız yetmiyormuş gibi!" "Peki," diyor "yarın okul yolunda, sınıfta, teneffüslerde, koridorlarda ve ve ve..." sonra birden daha önemli bir şey hatırlarcasına "Yarın görüşürüz ama bu gece beni özlemeyi unutma!" diyor. "Bu gece daha çok özleyeceğim" diyorum.

O gece özledim seni. Şimdi bin yıl geçti aradan... Bin yıldır her gün ve gece özledim seni... Matema-tiği unutmadım, aradan geçen zamanın rakamsal değeriyle değil, bin yıla denk düşecek kadar büyük olan özleminle söylüyorum. Ben, hala ne zaman derinlere dalsam, hala sokakta buluyorum bizi... Bende seni, sende beni... Bin yıldır biz oradayız, heykel gibi değil, tir tir titreyen ve titrediğini hiç umursamayan aşıklar olarak.

Saçları siyah, kömür karası değil ama parlak siyah inciler gibi uzun, düz ve gür. Örgülerini açtığında iniyor kalçalarına kadar, inmekten çok akıyor gibi. Başını her oynatışında yukardan aşağıya hafifçe dalgalanarak siyah sulardan oluşan bir şelale gibi boşalıyor.

Boyu bir yetmiş, kaşları ve gözleri ceylanlara, göz bebekleri zeytin karasına benziyor. Ama nasıl bir kara... İnsan ölmek istemez ya, hani ille de kalbini delip geçecekse bir kurşun, ister ki o kurşun bu zeytin karası gözlerin renginde olsun. Yaşı, yazı bekleyen bahar gibi... yaşı on yedi, yüzü pürüzsüz, esmer... Dudakları ne kalın ne ince... Başını hafifçe yana eğip attığı bir gülüş var gamzesiyle... Sık sık yapmaz bunu ama yaptığında bin yangın başlar içimde... Bin güvercin dos-doğru ateşin kalbine uçar. Yağmacı bir ordu geçer şehrin üstünden, taş koymaz taş üstünde ve döver göğsümü kalbim... ölür on yedi yaşım, kıvrırcık saçlarım, esmer tenim... Ateşten Anka Kuşu doğar durur dünya, güneş söner evrenin koca karanlığında bakarım, gözlerim yalvar yakar; "Bir daha öyle bak, bak yansın ormanlar, bak dursun kalbim, ben doğarım aşkımdan içinden yeniden ve yeniden." diye. Bazen bir daha bakıyor ve ölüyorum hemen oracıkta... Anlamını yitirir yaralar, anlamını yitirdiği için ilaçlar. Açıyorum gözlerimi, o siyah göz bebeklerine... Kahverengi bakıyorum can havliyle... Yandıkları ateşten dönüp geliyor binlerce kuş... Boy veriyor kendi kara küllerinden milyarlarca ağaçla bir orman... İlk defa gül de aşık oluyor bülbüle ve yeniden başlıyor seyri seferine dünya.

"Böyle baktığımda ölüyorum." diyorum gülümsüyor ve hiç acımadan öyle bakmaya devam ediyor. Sırtımda siyah deri montum, yakası açık gömleğimin çoktan boynumla arasına mesafe koymuş kravatım. Bir acayip talebeyim. Notlarım yüksek, umurumda değil... Gelenler, geçenler, bakanlar umurumda değil... Harçlığım varmış yokmuş umurumda değil... Arka sıra cam köşesinde şiir yazarım zeytin gözüm için matematik dersinde. Ama yine de bulamam aradığım kelimeleri beni sıkıştırdı, "Fukaranın önde gidene-yim, bırak parayı sözcüklerim bile yok. Bir kalbim vardı anamdan ödünç onu da sen aldın." derim. Gülümser yine ve cevap verir "Hani" der "seni sıkıştırdıncı bulamıyorsun ya aradığın kelimeleri, hani kalbin ağzına geliyor ya düşünemiyorsun ya doğru düzgün işte kalbinin böyle atışını seviyorum."

Onu ilk gördüğümde o beni görmemişti ama ben görmüştüm. Bir balığın denizi, bir kuşun gökyüzünü görmesi gibi görmüştüm. Ona nasıl baktığımı kimseye belli etmekten korkmadan bakmıştım. Çocukken bir

keresinde Fırat nehrini görmüştüm. Galiba Urfa taraflarıydı, durgun, akışı belli belirsiz görünen ama aslında o deli, o hırçın, alttan alta sel sel akan, yıka yıka akıp aktığını belli etmeyen, yüzü ipek saten içi, deli divane Fırat'ı görmüştüm. İşte o gün Fırat'ı tekrar bulmuştum. Fırat o gün içimden akmıştı. Sustun sesimi unutarak, baktım kendimi unutarak ve içimden üzül-düm, "Ah be" dedim, "ilk görüşte aşık olmak vardı ya birbirimize, ama çevirmemişti başını bir an bile. O anda kırıldı kalbim kan içinde bağıra bağıra... İlk o an nasıl yanacağımı öğrendim. Kırıldım ona kırıldığım-dan haberi olmasa da, kırıldığımı bilmese de bekledim ve bekledim kaybolup gidene kadar... Bekleyerek bekledim ama hiç bakmadı."

Sormadım, insan hiç tanımadığı birine nasıl kırılır diye, hem de dönüp bakmadığı için ve ilk görüşte aşık olmadığı için. Nasıl kırılabilir ki insan hiç tanımadığı birine? Yarım bıraktım çayımı, soranlara sevmedim dedim, sonra yürüyüp çıktım kantinden... İkinci kata çıktığım zaman üç kat daha varken gideceğim sınıfa dersi kırmaya kara verip geri döndüm. O gün sadece aylak aylak dolaşmak ve şarkılar dinlemek istiyordum. Tekrar kantine geri döndüm. Baktım bir daha, hala o oradaydı ve hala bakmıyordu bana, bir kere bile bir saniye bile. Kap-kara gözleri ışıldıyordu... Ak-kora dönen kurşunlar gibi kırıyordu kalbimi... tekrar ve tekrar... acımasızca ve ne kadar acımasız olduğunu bilmeden. Aydan haberi vardı, dünyadan, güneşten, okyanuslardan ama ben-den haberi yoktu. Aydan, günden, güneşten bir anda nefret ettim. Bir anda tümünden korktum. Neden korktuğumu tam bilmeden, hatta ondan ve hiç tanımadığım birinden nasıl böyle korktuğumu da bilmeden. Yeniliyordum neye yenildiğimi umursamadan. Sanki dinamit mayalanmıştı parmaklarımın ucunda ve dokunduğum her şeyle birlikte havaya uçacaktım parça parça parçalanarak. Ve kalbim delip göğüs kafesimi dışarı çıkmaya çalışırken... çalışırken kalbim kafese sığmayan serçe kuşu gibi ya da Ferhat gibi dağı delmeye çalışırken kalbim, zor bela nefes almaya ça-

lışıyordum. Çıkamazsa o kafesten serçe kuşu ölecekti... Çıksa, uçup gidecekti, ölecektim... Tam bu anda çalmıştı ders zili. Gelip geçti önümden, sanki Dicle'ydi akıp giden. O gitti, herkes çekip gitti, boşaldı kantin, boşaldı dünya... Şelaleler dondu kaldı... Tramvaylar durdu, gemiler durdu, uçaklar, trenler durdu... Annem, komşumun küçük kızı, patisini yalayan kedi... An durdu... O anda her şey dondu kaldı. Dicle akmıştı durgun ve derin... dünyanın en harikulade sevgilisi akıp gitmişti, Fırat ise hala içimdeydi... Olduğum kıyıda hala ipek satendi yüzü... Hala yıkıp geçiyordu içi ve göğüs kafesimi deldi delecekti serçe kuşu. Eğer o gün bir gül olsaydı gözbebeklerim, kan damları yaprak yaprak.

Şarkılar yetmez bazen. Yetersizdir dünyanın en güzel melodileri ve şiirleri. Nazım'a kızarız bazen, Neruda'ya, Aragon'a, hep kendilerini yazmadıklarını bile bile, sırf bizim duygularımızı anlatmaya yetmiyor diye, saldırlar onlara, "Hep kendinizi mi yazdınız be arkadaş!" diyerek. Su ona benziyorsa, esen yel ona benziyorsa ve hiçbiri bir diğere benzemezken tüm bulutlar ona benziyorsa ne yapabiliriz ki? Susarız olmaz, anlatırız yetmez... Yelkovan küser akrebe, inatlaşır geçmez zaman onlar barışmadıkça. Kayboluruz hem de saniyede yüz kez, bin kez kayboluruz... zamanın orta yerinde... üstelik nerede olduğumuzu bile bile. Artık bozuk pusulalar bile onu gösterirken yapacak hiçbir şey yok, yeniliriz kendi doğamıza... yenildiğimiz an da en büyük zaferi kazanarak. Artık olmamız gereken yerdir. Kaçmamız gereken yer yani onun yakını, onun yanı. Bağlanırsanız bağların en güzeli ve en kahredeniyle. Susarız, bağıra bağıra şarkı söyleriz. Aslında fark ederiz yalnız olduğumuzu ve yalnızlıktan nefret ettiğimizi... Severiz kendi imkansızlıklarımızdan umudu... çöllerden ırmakları çıkarırcasına severiz. Aşktır bu... köz olmadan yanmayı, alev olmadan od olmayı öğretendir. Közsün artık, deniz dolusu alevsin. Ceylansın, ceylanı vuran avcısın, yaralı ceylanın kuzususun. Dur durabilirsen.

O gece
**özledim seni. Şimdi
bin yıl geçti aradan... Bin
yıldır her gün ve gece özle-
dim seni... Matematiği unut-
madım, aradan geçen
zamanın rakamsal değeriyle
değil, bin yıla denk düşe-
cek kadar büyük olan
özleminle söylüyö-
rum.**

Sonunda nihayet yanına gitmeye cesaret ederek gidip “Merhaba.” dedim. “Seninle tanışmak istiyorum, ben sana bir haftadır uzaktan bakan çocuk!”

Baktı yüzüme gülümseyerek cevap verdi: “Bu nasıl tanışmak, gerçek bir adın yok mu senin?”

“Var işte uzaktan bakan çocuk, seni gördükten sonra galiba öteki adımı unuttum.”

“Kaç gündür uzaktan baktığımı biliyorum” dedi yüzüme bakarak, “ama gerçek adını unutan biri hakkında insanlar ne düşünür acaba diye de merak etmiyor değilim.” Bunun üzerine doğal olarak ismimi söyledim ve hemen ekledim “ama şimdiki adım daha güzel.”

“Madem öyle o halde git adına yakışır şekilde davran.”

Susup kaldığımı görünce devam etti “bu cevabı beklemiyordun değil mi? Adımı önceden biliyordum, kim olduğunu da. Zaten benim ismimi de çoktan öğrendiğine eminim. Şimdi geç bu uzaktan bakan ayaklarını da söyle niye tanışmak istiyorsun. Baştan söyleyeyim flört edeceğin kızlardan biri değilim.”

“Flörtten bahseden oldu mu” şimdi diye sordugumda yanıtı çok netti.

“Öyle mi? Demek herkes seni yanlış tanımış. Yok açık sözlüymüşsün de, yok sözünü sakınmazmışsın da.” Gülümsedim ve “Sen de mi böyle düşünüyordun ya da hakkımda ne düşünüyorsunuz” diye sordum.

“Kızları kendine aşık ediyor sonrada yürütemeyip ayrılıyorsunuz. Hakkında ki düşüncem bu.”

“Yani hakkımda hiçbir şey bilmiyorsunuz.”

“Bence herkes epey epey biliyor.”

“Aslında hiçbir şey bildikleri yok. Mesela birlikte yaşlanmak istediğim birini aradığımı.”

“Güzel laf da bende yaramaz uzaktan bakan çocuk. Hem yaşlılıktan bahsetmek için biraz erken değil mi?”

“Ne zaman bahsedeceğiz yaşlanınca mı?”

Yüzü ciddileşti ve dedi ki; “Neyse ben söyleyeceğimi söyledim. Romantik solcunun yeni flörtü olmayacağı. Sen iyisi mi sarışınlardan devam et. Malum adını masalara onlar kazıyor.” Bunun üzerine “İyi de” dedim “biri birisinin ismini masaya kazıyorsa sen neden kızılıyorsun ki?”

“Kızdığım falan yok. Söyle onlara illa kazıyacaklarsa adını karatahtaya yazsınlar tebeşirle, sonra silmesi kolay olur, malum çok kalıcı bir tip değilsin. Yaşlanacak birini arıyormuş da neymiş... Bak arkadaş senin gibiler tek başına yaşlanır.”

“Benim gibiler... Bakıyorum çözmüşsün benim gi-

bileri. Uzaktan kolay değil mi, bak, gör, yapıştır etiketi. Sana bir şey söyleyeyim; uzaktan Leyla herhangi kadındı. Mecnun’du onun içinde Leyla’yı bulan.

“Öyle mi senin içinde kim var. Mecnun olmasın sakın?”

“Ya sen bana gıcık mı oluyorsun? Nedir bu tersten cevap vermeler, hatırı sayılır imalar. Ne yaptım da bana bu kadar kızdın?”

“Kızdığım falan yok, sana öyle geliyor.”

“Hep böyle mi konuşuyorsun yani.”

“Beğenemedin mi?”

“Bayıldım. Yalnız çoğu insan sevmez, bu koca dünyada bir başına kalırsın.”

Bu söz üzerine kaşlarını çatarak sinirli baktı bana, “Sana ne oğlum benim bir başımalığımdan. Senin bekleyen yok mu, sarışın ya da kumral yoksa şu sıra esmer mi sevgilin. Sen git istersen sonra kimse adını sıralara, masalara kazımaz haberin olsun!” dedi.

“Sadece git demen yeterliydi. Sen benim eski ilişkilerimi niye takip ettin, niye öğrendin?”

“Başka derdim yoktu senin ilişkilerini takip ettim. Hatta gözüm hep üstündeydi desem okşanır mı o koca salak gururun. Eski ilişkileriymiş, senin eski ilişkilerin yok senin ayrılıkların var. İlişkilerini takip ediyordum. Bak sen en iyisi git, sonra sana kızan olur. Zaten ders zili çalmak üzere.”

“Bunlar normal tepkiler değil, biliyorsun, değil mi? Sahi hep böyle misin?”

“İşine gelirse, hep böyle miyim soruna gelince, sana hep böyleyim. Bak işte zilde çaldı.”

Sıfır dokuz numaralı atlas kaleminin ucuyla öğrenci masasının üstüne bir ismi kazıyordu bulduğu her fırsatta... Sarı saçlı genç kadın öğrenci hemen önündeki sırada. İzlemişti onu belki biraz kıskanarak, belki biraz yüreği burkularak, belki birazda içten içe ona özenerek... İhtimaller öylesine çoktu ki her şeye belki biraz yer kalıyordu. Uzaktan uzağa sevdiği ama kim-senin iştmediği, anlamadığı, içten içe, habersizce sevdiği adamın isminin özenle tahtaya işlendiğini izlemişti. Kardeşinin ismini yazmıyordu sarı saçlı, babasının, annesinin adını yazmıyordu. Etrafına bir de kalp işlediği o isim sevgilisinin ismiydi. Ya da onun da uzaktan uzağa sevdiği kıvrıcık saçlı çocuğun ismi. Hani sevdiği ve epey bir de uyuz olduğu, hoşlandığı ama kızdığı, o samimi ama tutarsız, tipsiz ve yakışıklı, içli ve fırlama, zeki ve aptal, olgun ve toy... Şiir okur... güzel şiirlerden... Not ortalaması okulun en iyisi ama

inekleyen tiplerden değil... herkesin bildiği tanıdığı bir tip. Solcularında öne çıkanlarından... Faşistlerle her kavgada o da var... Yumruk yer, atar gözünü budaktan esirgemez de iki damla gözyaşıyla yenilir. Romantik ama kötü yanları çok, abartır dobralığı, zırt pırt inatlaşır, sık sık aşırıya kaçır. En son Reis dedikleri tipe indirdiği kafa okula ambulans getirdi. Dahası başarılı olmasına rağmen geleceğe dair hiçbir planı yok, üstelik hiç laf dinlemiyor. Aşırı başına buyruk, aşırı kendine güvenli, daha bir sürü şey. “Ama işte bir şey var onda,” diye düşünüyordu, “bir şey var, çekiyor beni ona ama bir farkıma varsa, bir dönüp baksa serseri.”

Kendine setti, kendine deniz... dalgasıydı ve dalgakıran... kendine dağdı ve kendine gizli bir geçit... Susuyordu... sustukça büyüyordu, büyüdükçe daha çok seviyordu. Ama kıvrıkcık saçlı ondan habersizce yürüyüp geçiyordu önünden, dururken koridorun, kantinin veya bahçenin kenarında. Günler geçiyor ama değişmiyor hiçbir şey. Ona, hala çok uzak ama içindeki kor kadar yakındı. Tam da kendi kendisiyle mücadele ettiği o günlerde hemen önünde bir tartışma gerçekleşmişti. Zaten ne olduysa sonradan da itiraf edeceği üzere o an olmuştu ve gerisi biraz gururdu, biraz korku ve biraz da başka şeyler.

Müdür yardımcılarında biri, ki lanet ırkçı ve öğrencilere karşı zaman zaman şiddete başvuran biriydi. Kantinde bir masada el ele tutuşarak oturan iki öğrenciye kasten herkesin duyacağı şekilde bağırıyor “Çekin elinizi, sokak mı burası, ayıptır, utanmıyor musunuz?” İki sevgili hemen ellerini çekip başlarını öne eğerken o bir adım öne çıkmış ve demişti ki:

“Hocam bu ne ayıptır ne de utanılacak bir şey. Aşktan mı korkuyoruz?”

“Sus sen burası gazino mu?”

“Esas okulda aşk güzeldir. Ama anlaşılacak gazinoyu tercih edenler de var.”

Bu imalı cevap üzerine adam hiddetle bağırırca-sına

“Bana bak densizlik etme!”

“Densizlik eden yok, fikrimi söylüyorum.”

“Senin fikrini soran mı var, ne halt etmeye karışırıyorsun?”

“Hocam!” dedi uzatarak “Üç harf ettin üçü de eğitimiye yakışmıyor. Yok densizlik, yok halt etme, hem biz ne öğreniyorsak sizin gibi hocalardan öğreniyoruz. Beğenmediğiniz bu yolcunun kılavuzu sizsiniz.” diyerek ağır bir cevapla bitirdi sözlerini. Kıpırmızı

olan adamın sinirden tir tir titrediği belli oluyordu. Aslında “şu ukalaya” bir tokat indirirdi ya o tokat inerse teşekkür olarak iadeli bir yumruk olacaktı, çünkü, çocuk ona “Eğitimci gibi davran ki ben de öğrenci gibi davranayım.” demiş. Yani, bu, sen bana vurursan ben de sana vururum, demenin kibarcasıydı. Adam baktı olmuyor bir anda ağız değiştirerek, “Evladım,” diye başladı, bu defa babacanı oynayacaktı, “sen niye kaşınıyorsun, ben bu ikisine söyledim.” bu son söz üzerine herkes köşelerine sinmiş sevgililere bakarken, o, hocaya cevap verdi.

“Hocam belki iki arkadaşımızaydı ama öyle bağırılmaz ki hepimiz duyduk. Doğal olarak herkes bu uyarıyı üzerine aldı. Bizi peşinen uyardığınızı duyduk.”

“Elbette aynı zamanda hepimize söylemişim.”

“İşte mesele de bu hocam, ben kantinde sevgilimin elini tutarım, başımı da omzuna koyarım bunda ne kötülük var?”

“Oha oğlum yavaş!”

“Oha ve oğlu sizde kalsın da siz mi yasaklayacaksınız aşkı, sevdayı? Bunu ne krallar ne imparatorlar denedi de olmadı. Dağı yakarmış aşık olan... girilmiş alevin içine de gül koklarmış, ateş onu yakmazmış.”

“Oha ve oğul sizde kalsın” sözleriyle tekrar sinirlenen hoca zıvanadan çıktı. Azıcık kontrolünü kaybedip bağırıyor; “Senden mi öğreneceğiz sevdayı, neyi yasaklayıp neyi yasaklamayacağımızı? Burası okul, park değil. Bilim yuvası. Yasak işte o kadar!”

Çocuk sakinliğini koruyarak yanıtladı: “Bağırmanıza gerek yok, duyuyorum sizi. Anlattığınız bilim yuvası insanın kendi doğasına aykırı, insan doğasında var olan bir şeydir aşk, siz parmak kesildiğinde acımayı yasaklıyorsunuz. Sevgisiz aşksız bilim mi olur? Böyle bilim yuvasından çıkanlardır işte gidip atom bombasını yapanlar.”

“Fena mı işte savaşı bitirdiler.”

“Öyle olmadı hocam. Savaş zaten çoktan bitmişti. Onlar sadece yarattıkları silahı denemek ve dünyanın geriye kalanına gözdağı vermek için yaptılar. Bunun için de Hiroşima ve Nagazaki’deki tüm çocukları, kadınları, yaşlıları, ağaçları, kuşları ne varsa hepsini diri diri yakmaktan çekinmediler. Sevgisiz bilim eseri bu işte.”

“Öyle mi sizin bilim yuvasından nasıl insanlar çıkmalı?”

“Hitler’i yenenler gibi, atom bombalarıyla çocuk-

ları yakmayanlar gibi.”

“Öyle mi, kimmiş onlar? Söyle de göreyim.”

“Bunu söylemekten mi korkacağım. Hitler ve Naziler, milyonlarca insanı katlettiler. Bu katiller sürüsünü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ordusu Kızıl Ordu yendi. Dediğim gibi atom bombası kullanmadan, sivil ve masumları katletmeden.”

Çocuk Sovyetler Birliği'nin ismini öyle tane tane, üstüne basa basa ve gururla söylediğinde hocanın yüzü şekilden şekle girmişti. Rahatsız olduğunu saklamadan; “Sana mı kaldı Rusya'yı savunmak, sen anarşist misin?” diye çıkıştı.

“Ben Rusya'yı savunmuyorum. Rusya ayrı SSCB ayrı. Eminim aradaki farkı biliyorsunuzdur. Anarşistliğime gelince, değilim. Olsam ret etmezdim.”

“Rusya'yı savunmuyormuş söylediklerinden savunduğun anlamı çıkıyor zaten.”

“İş, öyle anlam çıkarmaya kalırsa siz de Hiroşima'daki bebekleri katleden Amerika'yı savunuyorsunuz.”

Hoca, “Saçmalama ne savunacağım, çok uzattın, yeter, işim gücüm var.” deyip kestirip attı. Nihayet “Sen de kendi işine bak, dersine falan çalış.”

“İşime bakıyorum ya hocam. İşim bu, ben öğreniyim. Şimdi de bir öğretmenle yakın tarih ve insan doğası üzerine tartışıyorum. Sonuçta aşk da insan doğasında var.”

Başlatma şimdi doğana. Yaşın başın kaç, aşk aşk deyip duruyorsun.”

“Ehliyet mi bu hocam on sekiz yaş sınırı mı var?”

“Neyse işim var. Benim işim sana laf yetiştirmekten daha önemli.”

Adamın son söyledikleri bunlardı ve bitirir bitirmez de gitmişti. Çocuk bekledi, o kapıdan çıktığında döndü iki sevgiliye “Tuttun mu o eli sağlam tutacaksın ki kimse gelip ayıramasın, okulda hoca, camide imam, evde baban, sokakta hanzonun, yobazın teki, yasaklar. İzin vermeyin bunlara. Bu hayat sizin, başkaları yön vermesin” dedi.

Tüm bu tartışmaya o da baştan sona şahit olmuştu. Hoca başkalarını azarlamışken, o, çıkmıştı öne, azarı işitenler ellerini ayırıp sinmişken, herkes susmuşken, o, aşkı savunmuştu ve başka şeyleri. Adamın onca tehditvari sözlerinden, ses yükseltmelerinden zerre kadar korkmamıştı. Sükunetini hiç bozmadan bir santim bile geri atmadan durmuştu tam karşısında. Adam uğraşmış, bir bağırılmış bir babacanı oynamışken, o, açık net

kelimelerle tüm salvolarını boşa çıkarmıştı. Sözleri çarpıcıydı; insanın aklına ve kalbine işliyordu. Hele o nasıl bir sözdü “Beğenmediğin bu yolcunun kılavuzu sensin!” Adam duyar duymaz zehirlenmiş hayvan gibi kıvranmıştı. “İşte” demişti içinden “işte insan sevecekse böylesini sevmeli, yanacaksa böylesine yanmalı.” Ama birden bu düşüncelerini bıçak gibi kesen bir şeyin farkına vardı ve bundan, fark ettiği şeyden hiç hoşlanmadı. Etrafta tartışmayı dinleyen başka öğrenciler de vardı. O başka öğrencilerin bir kısmı kadınlardı ve onun da hiç hoşlanmadığı şey bu kadınların kıvrırcık saçlıya bakışlarıydı. Kendine “Belki de sadece hak verdikleri için bakıyorlar.” diye sormadan, “Belki bana öyle geliyor.” demeden direkt yargılamayı ve mahkum etmeyi seçti. Acımasız bir öfkeyle kalktı, sert ve hızlı adımlarla yürüyüp, yanından geçerken çocuğa öyle bir omuz ilişti ki çocuk darbeyle kendi ekseninde çeyrek bir dönüş yapmak zorunda kaldı. Hiç oralı olmadan yürüyüşüne devam ederken seslendi sinirle “Önüme baksana, öyle odun gibi ne ortada dikiliyorsun?” diye çıkıştı adeta. Ancak arkasından gelen ses beklediğinin tam aksiydi; “Kusura bakma, geldiğini fark etmedim.” Oysa “Esas sen önüne bak! Gelip arkadan toslayan sensin.” diyeceğini ummuştu. Ses tersine kibardı, ses diyordu ki “Sen de biliyorsun bal gibi, biliyorsun ki arkamdan gelip çarpan sensin, ama ziyanı yok, hiç önemli değil güzel kız.” Bir anda dindi saçma öfkesi, bir anda söndü gözlerindeki kıskançlık ateşi ve çekip gitti o cadı çatık kaşlı.

Maske yerine, içten, aptal ve şapşalların en şapşalı kadar sevimli bir gülümseme yayıldı. İşte yeniden bulmuştu o uzun birkaç saniyenin ardından aşık olduğu ve daha çok olacağı adamı. Uğruna nefes alıp vereceği baş belasını. Kusura bakma dedi içinden “Kusura bakma benim tatlı serserim, dönüp de bunca insanın önünde sen de benim kusuruma bakma diyemem. O kadar saftirik değilim. Sonuçta ben bu okulun en güzel kızlarından biriyim ve senin gibi romantik, solcu bir serseriye kolayca teslim olacak değilim. Ya da sana aşık olduğumu gösterecek kadar.”

İkinci defa yanına gittiğimde “Merhaba Dicle.” dedim. Baktı yüzüme, bir buzdağı kadar ifadesizdi. Hiç acımadan dedi ki; “Bak iyi değilsin, insanlara kafana göre isim vermek iyi bir şey değil. Benim ismim Dicle değil. Dicle kim yahu?”

Dicle kim diye sorulur mu, benim ülkemin nazlı kızıdır ve Fırat'ın yarısıdır. Birleşir öyle denize akar-

lar. Hatta dünyanın bütün denizlerini bu ikisi doldurur.”

“Ben kimsenin yarısı değilim. Niye geldin?”

“Bu nasıl tepki, biz seninle aynı okulda öğrenci olma cezasını çeken iki kader mahkumuyuz. Hem hiç mi beğenmedin Dicle ismini?”

“Bak başkalarında işe yarayıp böyle romantik sözler ama bana sökmüyor. Ayrıca ben okula ceza çekmeye gelmiyorum. Ama espri güzeldi, gerçi senin kader ortağın iki hafta önce tuvalette ağlıyordu. Hani şu sarı saçlı olan.”

“Yolları ayrılır bazen insanların. Üzücü bu ama yalan söyleyip devam etmek daha mı iyi? Okula gelince burada bize bir halt öğrettikleri yok. Dicle ismi ve diğer sözlerim sadece senin içindi. Sözcükler kıyafet gibidir birine olan diğerine olmaz; dar gelir, bol olur, eğreti durur.

“Laf laf laf... senin gibileri iyi bilirim, uzak dur benden. Senin Dicle'n ben değilim.”

“Ya sen bana niye gıcık oluyorsun ne kötülüğümü gördün.”

“Gıcık olmuyorum; sen alışmışsın iki sözle baş döndürmeye, hadi canım ben Dicle olsam sen Fırat olamazsın. Ayrıca ikisi doldurmaz denizleri. Önce birleşip Şat-ül Arap ismini alırlar. Bir olmadan bırak denizleri çay bardağı bile dolmaz.”

Sustum bir süre, cevap vermediğimi görünce “Sen de pek nazikmişsin hemen kırılıp sus pus oldun.” dedi. “Kırılmadım.” diye cevap verdim. “Doğru söz üstüne söz söylemek çok anlamsız, haklısın bir olmadan bir bardak bile doldurulamaz. Ama yanıyorsun sen Dicle'sin ben belki Fırat'ım, belki de başkası, onu ben bilemem.”

“Doğru orasını ben bilirim, sen de hiç Fırat'lık hal yok.”

“Görüşürüz.” diyerek ayağa kalktım oturduğum plastik sandalyeden. Giderken seslendi arkamdan, “Görüşmesek de olur.” Cevabımı geciktirmedim “Kendini bir şey sanma güzelim, ben seni değil Dicle'yi seviyorum, Dicle'yi değil akışını.” Bu defa arkamdan bağırdı çünkü epey uzaklaşmıştım, “Sana

gıcık oluyorum, biliyorsun, değil mi?” Bir şey demedim, gülümsedim. Biliyordum, o an, o da gülümsüyordu.

“Dicle neyse akışı da odur. Dicle'yi seven akışını da sever.” İçinden işte tam bu düşünceler geçerken aniden hatırladı kiminle karşı karşıya olduğunu. “İyi hoş çocuk, muhabbeti güzel ama baş belası. “Eski sevgilisini görmüştü. Tanıyordu ondan öncekini ve ondan da öncekini. Gerçi ağızlarından kötü bir söz çıkmamıştı ama “Hayır sıradaki kurban olmayacaktı.” Gerçi diğerleri de kurban değildi ve hiçbiri çocuğa düşman değildi hatta hepsiyle arkadaşta aslında. “Kurban” kelimesini niye seçmişti o da bilmiyordu. Aslında sadece sarı saçlının gözlerinden taşan o korkunç ayrılık acısını yaşamak istemiyordu.

Öylesine yağmaz yağmur. Öylesine bir bulut uyup da rüzgarın aklına gelip de tepemizde durmaz. Canı istedi diye boy vermez unutma beni çiçekleri, suları yararak nilüferler. Öylesine olmaz hiçbir şey. Ve hiçbir şey doğanın şaşmaz saatiyle açıklanmaz. Bu açıklamalar yer bırakmaz duygularımızın gücüne. Aslı şudur ki kalbimiz ritmini çiçeklerden alır, dağlardan, bulutlardan, beş bin yıllık heykellerden, üç dört bin yıllık kalelerden ve az önce sokakta oynayan çocuklardan. Böyle olmasaydı Ferhat'a dağı deldiremezdik.

Memo sevmezdi Zin'i. Kaşifler yelken açmazdı bilinmez diyarlara ve gemilerine umut adını koymazlardı. En önemlisi de kendi atesinden küle, kendi külünden hayata dönmezdi Anka Kuşu. Bunları biliyordu Dicle, ama bu çocuğu ne kadar çok severse o kadar da ondan ve olacıklardan korkuyordu. Sık sık dalıp gidiyordu. Onu düşünmemek için kendine verdiği sözlerin sayısı öylesine artmıştı ki bazen bir dakikada üç defa söz veriyordu. Onu sevmekten değil onu çok sevmekten korkuyordu; onu özlemekten değil onu çok özlemekten... Ona kapılmak, onda soluk alıp vermek, onu ölüm gibi korkuturken, onsuzluğa tahammül bile edemiyordu. Yine de “Hayır,” diyordu “senin eski sevgililerinden biri olmayacağım. Adını sıralara kazımayacağım.” Ama

Öylesine yağmaz yağmur. Öylesine bir bulut uyup da rüzgarın aklına gelip de tepemizde durmaz. Canı istedi diye boy vermez unutma beni çiçekleri, suları yararak nilüferler. Öylesine olmaz hiçbir şey. Ve hiçbir şey doğanın şaşmaz saatiyle açıklanmaz.

bunları derken bile içinde bir yerlerde kolları bir birine dolanmış iki sevgili yanıyordu alev alev. İçinde bir yerlerde bir başkası sesleniyordu; “Uzak dur ondan, sorma, bakma, konuşma, görmesin seni yanından geçerken.” O da uyuyordu bu sese, “Görme beni çocuk, yüzünü bana çevirme, onu bana gösterme, yüzünü görmesem ölürüm, ölürüm gösterme, uzaktan severim seni, uzaktan sevmek ölüm. Ne olur sevme beni, ne olur nefret et çünkü ben senden nefret edemem.” Dicle bağıyordu olmaz, diye ama çaresizce nazlı nazlı, akıp akıp gidiyordu Fırat’a doğru. “Dur!” diyordu “Dur!” ama duramazdı çünkü hiç durmadan geliyordu kıvrıkcık saçlı çocuk.

“Nazlıdır,” demişti bir keresinde çocuk “kavuşur gibi akar Dicle ama Fırat sabırsız, telaşlı, kendini parçalarcasına...”

“Aferin sana, bak iş öyle değil, Dicle oviden akar bu yüzden debisi düşük, Fırat yükseklerden, o yüzden debisi yüksek, işte işin aslı bu.” diye cevaplar ken çocuk gülerken; “Bak bu debi martavalı sadece yazılılar için. O kadar saf olma düzlük, yükseklik meselesi değil, nasıl istersen öyle akar nehirler. Dicle nazlı akar, güzeldir, kime benziyorsa...”

“Sakin sana demel!”

“Dicle tabi ki bir gün kolları boynuma dolanacak sevgilime benziyor.”

“Dikkat et de o kollar seni boğmasın.”

“Hani ille de olacaksa varsın benim ölümüm de Dicle’nin kollarında olsun.”

“Git!” dedi kalbi deli gibi çarparken ve devam etti ama güç bela;

“Böyle şeyler söyleme, git.”

“Ne yaptım ki, niye durduk yere kovuyorsun beni.”

“Durduk yere değil sen ne yaptığını bilirsin. Git başkasıyla flört et.”

“İyi tamam aklında biri var mı?”

“Pardon anlamadım, dedi kızdığını hiç saklamadan ama çocuk aynı tonda devam etti.

“Anladın, başkasıyla flört yani.”

“Oha oğlum. Ya sen, sen nasıl bir belasın. Yok ya sana bir daha oha! Çünkü öküüzün tekisin. Yok ya sen git ciddiyim yoksa kitabı defteri kafana indireceğim.”

“İnsan işte bazen beklenirsin gitmek istemezsin bazen kalmak istersin git, derler. Bak bir gün sen bana kal diyeceksin.”

“Çok beklersin.”

“Beklerim, bir umut işte, umudumu da yok edemezsin ya.”

“Bahse var mısın?”

“Yokum ama sen sen ol umudu yok edecek kadar umutsuz olma.”

Çocuk dönüp giderken o gene arkasından bakıyordu ve muhtemelen o sırada diyordu ki, kendine afezin kızım iyi dayandın, iyi ki kovdun onu. İçinden başka bir ses tam tersini söylüyordu. Koş, diyordu ses, sarıl boynuna. İçinde iki yan vardı birbirine zıt, birbirinden nefret eden iki yan. Artık kendisi de işin içinden çıkamaz hale gelmişti. Çünkü bir taraf diğer tarafa ağır basıyordu. Ağır basan taraftı bağır bağır bağıran, hep daha çok bağıran kıvrıkcık saçlı için. Sevgilim ol, içinde yaşayacağım koca dünyam ol, küçül çocuk öyle küçül ki seni kalbimin içinde taşıyabileyim. Ama tabi dışarıdan duyulmuyordu aşkın bu çılgınlıkları daha doğrusu bastırıyordu ama gitgide zorlaşıyordu bu iş.

O gün önce herkesin derse girmesini bekledim sonra onun sınıfının olduğu kata çıktım. İlk ders başlamıştı. Tarih dersi. Dersin hocası okulun en lanet tiplerinden biri, ismiyle tezat Melek Hanım’dı. Melek Hoca her şeye düşmandı; kedi sevmezdi, kuş sevmezdi, ağaç sevmezdi, öğrencileri hiç sevmezdi hele de hem cinslerini. Otuz beş yaşında, bekar olduğunu söylese de rahat 45 vardı ve bekar kalması gayet normaldi çünkü kimse onu sevecek kadar aptal veya çaresiz olamazdı. Melek Hoca’nın dersini özellikle seçmişim, çünkü onunla yarım kalan bir hesabımız da vardı. Tabi benim esas derdim o değil Dicle’ydi. Dicle’ye ulaşmaya çalışırken onu da aradan çıkarmış olacaktım. Neyse kapıyı çaldım, içeri girdim “Hocam izninizle sınıftaki öğrencilerden biri için kısa bir şey okuyacağım.” deyip cevap şansı tanımadan Dicle’ye dönüp başladım şiirimi okumaya.

Gözlerine bakınca

Alın çatımda

Alev alıyor okyanuslar

Şarkı duruyor

Su tükeniyor

Sonra birden duruyor dünya

Dönmüyor

Ve

Bir tarla kuşu havalanıyor

Kalbimin orta yerinde.

Şiir biter bitmez, ismiyle tezat sinir küpüne dönüş vaziyette bağırdı “Çık ulan dışarı, densiz, geri ze-

kalı, serseri.” Çıktım ama biliyordum ki çok geçmeden müdür odasında olacaktım. Ben sınıftan çıkmadan daha özellikle erkek öğrencilerden bravo ve alkış sesleri yükselmeye başlamıştı. Yani bir anlamda amacıma ulaşmıştım. Tabi ismiyle tezat Melek’in sesleri de geliyordu “Kesin şu alkışı, rezillik bu, bu ne cüret? Ser-seriler!”

Tam da düşündüğüm gibi çok geçmeden müdürün karşısındaydım beni şöyle karşılamıştı;

“Sen manyak mısın oğlum bu ne rezalet?”

“Hocam şiiri kastediyorsanız rezil bir yanı yok. Kimseyi rahatsız etmedim.”

“Melek Hoca’yı etmişsin.”

“Hocam, Melek Hoca zaten her şeyden ve herkesten rahatsız, onun şikayet ettiklerini kapımızın önüne dizsek buradan Mardin’e yol olur.

“Zevzeklik etme o senin hocan ve seni disipline veriyor. Sınıf basmakta nereden çıktı? Bu kaçınıcı vukuatın? Bu defa bardağı taşırdın, velini çağıracağım.”

“Hocam siz zahmet edip çağırmayın, ben velime Melek Hoca’nın bana ‘Çık ulan dışarı densiz, geri zekalı, serseri.’ dediğini söylediğimde o sizi görmeye gelecektir.”

“Oğlum sinir etme insanı hoca hanım öyle laflar etmez, etmemiştir de.”

“Bir sınıf dolusu öğrenci var hepsi şahittir.”

“Sen aklınca şantaj mı yapıyorsun? Ya sen nasıl bir öğrencisin, ders dinlemez, yazılıdan yüz alırsın. Aklın eser derste roman okursun, aklın eser sınıf basarsın. Burası okul aklının estiğini yapamazsın. Bak şu kıyafetine, ceketin yerinde yellere esiyor. Pardon ya derimont varken ne hacet cekete, sorsam, terledim sınıfta askıda, dersin. Saçlar maşallah boyum kadar, kravat da göbekte. Bıktık senden. Kılık kıyafet kuralını çiğnersin, kavga edersin, hocalarınla tartışırsın, üstüne üstlük bir sürü eylemde de yer alıyorsun.”

“Hocam ben, sınıfa girmedim, demiyorum; olup biten neyse anlatıyorum anlatınca da kızılıyorsunuz.”

“Kızılmıyorum sana öyle gelmiş. Hadi sınıfa böyle girdin, ya o eylemler o kavgalar?”

“Eylemlerin nedeni vardı. Kavgaların da öyle... Zaten çoğu okul dışındaydı, sizi ilgilendirmez.”

“Ya okulun içinde olan kavgalar, sen değil miydin daha bir ay önce bir öğrencinin burnunu kıran?”

“Kırdım. Kadın öğrencilere karşı sözlü tacizlerini uyarmamıza rağmen sürdürüyordu.”

“Sen kimsin ki birine ceza veriyorsun?”

“Müdahale etseydiniz olmazdı.”

“Senden mi öğreneceğiz neye, kime müdahale edeceğimizi. Burayı ben yönetiyorum sen değil. Bunu unutm.”

“Hiç unuttur muyuz. Siz yönetiyorsunuz ve yönettiğiniz bu yerde on altı, on yedi yaşlarındaki genç kadınlar rahatsız ediliyor. Ayrıca zaten disipline vermiştiniz.”

“Aklın başına gelmiş gibi görünmüyor.”

“Benim aklım hep başımdadır.”

“Uz atmaya gerek yok seni disiplin kuruluna veriyoruz. Bilgin olsun.”

“Bende İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne Melek Hoca’nın bana ve başka öğrencilere ettiği hakaret ve küfürleri anlatan dilekçeler vereceğim. Size de böylece bilgi veriyoruz. Tabi basına da bilgi vereceğiz.”

Bunun üzerine müdür bir süre sustu, düşündü, sonra devam etti; “Bana bak hiçbir yere hiçbir halt yazmıyorsunuz, hiç biriniz ona göre. Ben Melek Hoca’yla konuşacağım. Sonucunda bir şey çıkmasa bile hoca hanım hakkında bir soruşturma yapılmasını istemem. Ayrıca senin de notların iyi, okuldan atılmanı istemem. Bir daha da böyle girmeyeceksin ona göre. Son sözüm bu. Şimdi anlaşlık mı?”

“Melek Hoca bu, güven olmaz, disiplin diye tutturacaktır.”

“Orasını bana bırak, hocamız beni dinler.”

“Ya ettiği hakaretler. Herkese hakaret ediyor. Yok ya siz verin beni disipline, hazır herkes ondan şikayetçiymiş.”

“Oğlum beni delirtme. Hocanızla konuşacağım işte niye anlamıyorsunuz?”

“İyi de hocam iki laf ettik üç kere bağırdın.”

“Yeter, disipline falan vermiyorum seni, manyaklaşma, çık dışarı, doğru derse.”

“Hocam.”

“Çık, dedim! Konu kapanmıştır!”

Çıktım. Konu bence de kapanmıştı. Bu müdür beni okuldan atmak, kovmak, uzaklaştırmak için yanıp tutuşuyordu. İşin ucu Melek Hoca’ya uzanınca “notların iyi” palavrasıyla konuyu kapatmayı, her şeyi örtbas etmeyi seçmişti. Bir idarecinin yaptığı en iyi şeydir bu.

Kantinin önünde genişçe boş bir yer vardı. Buraya öğrenciler otursun diye plastik masalar ve sandalyeler, oyun oynasınlar diye iki tenis masası yerleştiril-

mişti. Boşluğun bir ucu kantine diğer ucu yapıldığından beri hiç kullanılmayan ve aslında hiç kullanılmayacak olan bir tiyatro sahnesine dayanıyordu. Müdürün yanından sonra işte bu tiyatro sahnesinin önüne oturmuştum ki o geldi.

“Aptalın tekisin, şimdi kesin okuldan atılacaksın değer miydi?”

“Değerdi. Önemli olan bu değil. Sen şiiri beğendin mi?”

“Beğendim de yazıp da verebilirdin, öyle girip sınavta okudun.”

“Çünkü herkes duysun istedim.”

Bunu duyar duymaz heyecanlandığımı, kalbinin deli gibi attığını hızlı hızlı nefes alıp verişinden anlamıştım. Neyse ki zor bela konuştu hem de ilk defa gözlerini kaçırmadan gözlerimden, “Demek herkes duysun istedin, duydular da ama ben heyecandan tamamını duyamadım ya da korkudan... Bak sen bir daha okusana, yani okur musun?” Okudum, “Güzelmiş.” dedi ve sordu “Kim yazmış bunu?” deyince cevabı verdim “Sen yazdırdın kim yazdıracaktı ki?” Kızardı bozardı ayağa kalktı gülümsemeye çalıştı, gözlerini kaçırdı geri getirdi, ciddileşti olmadı, saçlarına dokundu olmadı sağa sola baktı sanıyorum tek bulabildiği çözüme yöneldi.

“Ama gene de uzaklaştırma alacaksın.”

“Hayır, almayacağım.”

“Ciddi misin” diye sevinçli bir sesle sordu.”

“Sevindin galiba?”

“Sana öyle gelmiş.” deyip arkasını dönüp merdivenlere doğru yürüdü. Bu ders zilleri hep gereksiz anlarda çalıyordu.

Ertesi gün yanına giden bendim. Oturduğu masaya yaklaşıp ben de oturdum. “İşte seni yine buldum.” deyince “Kayıp olduğumu bilmiyordum.” dedi.

“Değildin aslında. Kayıp olan bendim, seni bulunca kendimi de bulmuş oluyorum.”

“Abartma, zaten sen alışmışsın kendini başkalarında bulmaya. Bak bu kişilik bunalımına yol açar.”

“Bu biraz acımasızca olmadı mı?”

“Valla benim baktığım yerden öyle görünmüyor.”

Ayağa kalktım. Bu defa çizgiyi aşmıştı, bıkmıştım bu laf sokmalarından, zaten onu tanımak için yeterince çaba göstermişim, beni tanıması için istediği zamanı vermeye de hazırdım ama belli ki bu iş olmayacaktı. Masadan ayrılmadan önce şunları söyledim:

“Sen kırıcı birisin. Beni tanıdığımı mı sanıyorsun?”

Ama sadece gördün, görmekle tanımak çok farklı şeylerdir. İkide bir eski sevgilimden bahsediyorsun. Hani ağlarken görmüşsün ya. Ne sandın ona kötülük ettiğimi mi canını mı yaktığımı, bir halattan haberin yok. Ağlıyordu çünkü uğruna üzülecek kadar güzel şeyler yaşamıştık. Kaybedince üzülecek kadar. Gözyaşı bu, bazen aşkın başıdır, bazen sonu ama iki haliyle de safır, temizdir, kişiseldir çünkü sadece yaşayan bilir. Ayrıca sen hangi hakla ona acıyorsun, o acınacak durumda değil, yardıma falan da ihtiyacı yok. Arkadaşım o benim. Canı sıkıldığında hala gelip benimle dertleşir ya da tam tersi ben onunla dertleşirim. Bak kendimi değiştirebilirim, hiç niyetim yok ama, dünyayı değiştirebilirim ya da bu uğurda ölürüm ama senin bana bakışını değiştiremem. Belki de sen haklısın, sen belki de başkasının Dicle’sinin ben başkasının Fırat’ı. Seni bir daha rahatsız etmem. Dönmem bakmam, olduğun yere gelmem. Madem istediğin bu, ki böyle anladım, o halde istediğin gibi olacak, hoşça kal.

İnsan bazen gerçekten sınırı geçer, karşısındakinin sabrını zorlar. Onun haksız işlemlerinden bıkmıştım, ben de en zararsız şeyi, çekip gitmeyi seçmişim. Bu kimin canını daha çok yakacağı acımasız ve aptalca bir oyuna dönüşür, bu oyun alabildiğine bencilcedir. O gün yanından giderken sadece bunları düşünüyordum. Çünkü biri sizi kendinden uzak tutmak istiyorsa çabalamanızla bu durumu değiştiremezsiniz. Biri gitmek isterse gider, önünde durmak aptalcadır. Çünkü işe yaramaz. Biri sizden ayrılmak isterse bilin ki o çoktan ayrılmıştır. Yapacak bir şey yoktur. Varsa da yapmayın çünkü bu sonucu değiştirmez. Her ne kadar aşkın mantığın sesine yer olmasa da iş ayrılığa gelince artık mantığın soğuk sesinin dönemi başlar. Bu sesi sevmeyiz. Neden sevelim ki, bizi hiç mutlu etmez, hoş hislere, toz pembe hayallere yer bırakmaz ama biz bu ses sayesinde ayakta kalırız. Bazıları buna aşkı kalbime gömdüm dese de bu mantığının soğuk sesini dinliyorum demenin en romantik şeklidir. Sonuçta bizi bulutların üstüne çıkaran aşk biter ve biz kanadı kırık bir kuş gibi kendi eksenimizde döne döne düşmeye başlarız. Tam yere çarpıp param parça olacakken bu ses bizi tutar düzeltir ve ayaklarımızın üstüne indirir. Sonra da kırık kanadımıza yakı atar. Bir zaman geçer o kanat yakısını tutar kemikleri kaynar ve çok nadir de olsa eskisinden de iyi olabiliriz. . . Ortada ise o meşhur soru kalır. Eğer en başından böyle olacağını bilseydik aşık olur muyduk?

Bunu sormamak lazım çünkü cevapların ikisi de aynı oranda geçerli!...

Sonradan bana anlattığına göre o gün ileri gittiğinin farkına varmış ama umursamıyor numarası yapmış. Nasıl olsa gene gelir, diyormuş. Ertesi gün beklemiş; gelen yok. Onun ertesi ve daha ertesi ve daha sonrası da. Sonunda gerçekten gelmeyeceğimi anlamış. O günlerde günlüğüne karaladıkları ise şöyleydi:

“Fırat yoktu ve Dicle boşuna akıyordu ya da bekliyordu. Yokluklarında denizler boşalıyor ama hiç dolmuyordu. Yalnızlık nasıl da tuhaf bir kelime. Anlamıyla bu kadar tezat oluşturan bir kelime daha yoktur. Tek başınalık gibi anlaşılabilir da her anımızı ve her yeri dolduruyor. Bize sokakta, okulda, sofrada, evde eşlik ediyor. Öylesine yoğun ki bazen evrenimizi dolayısıyla da bizi oluşturan ana madde oymuş gibi gelir. Bize ısrarla kimsesiz olduğumuzu hatta ileri gidip kimsenin umurunda olmadığını söyler. En güzel şarkının ortasındaki gereksiz gürültüdür. Güneşli havada buz kütesidir, içimizdeki tomurcuğu bir anda büyüyen ve nice canı bir intihar notuna götüren kanserli dokuya benzer.

“Yaprak nasıl düşerse daldan toprağa, öylesine durdurulamaz, daldan ayrılarak, ayrılarak kökünden, ayrılarak köz alevden, alev dumandan, duman gökyüzünden, ayrılarak evrendeki her şey kendinden ve anlamlar dağılıp giderken hiçliğe doğru, bir sahipsiz ölümler diyarıdır kalbimiz.”

Sözün geçmeyince kalbine, kalbin yol olur, son dağ eğilip yol verme de görevim. Çünkü bir kalbin aşamayacağı bir dağ yoktur. O dağ kendin olsan da.

Dersini, okulunu, annesine yardımı vs. vs. hiç birini aksatmamıştı. Sonuçta uzak tutmak istediği çoğu da uzaklaştırmayı gerçekten başarmıştı. Ama bu zafer onu resmen yiyip bitiriyor, yakıp yıkıyordu. Her şey yerli yerindeydi kendisi hariç. Çocuk gelmiyordu ne sınıfına ne kantine ne de olduğu hiçbir yere. Sadece uzaktan bahçede görüyordu bazen ama çocuk çevirip başını bakmıyordu bile. Gelmiyordu ve geleceğe hiç benzemiyordu.

Sonunda dayanamayıp sordu sarı saçlı olana “Şu eski sevgilin çok mu kırılğan ya da tutarsız?”

“Biraz kırılğan ama tutarsız biri değil. Neden sordun?”

“Hiç, seni ayrıldığımızda ağlarken gördüm.”

“Bak normalde bunu kimseyle konuşmam. Ama

onunla aranda bir şeyler var gibi. Şimdi belki “Yok öyle bir şey diyeceksindir.” belki de yoktur ama benim bildiğim adam sınıfa girip hem de eşkiya gibi bir de Melek Hoca’nın dersinde sana şiir okudu. Bu çok güzel çok romantik ve tabii aptallara has bir cesaret örneği idi. O şimdi benim en iyi dostum, arkadaşım, ağlamama gelince beni üzdüğünden değildi. Sadece yaşadıklarımızı bir daha yaşayamayacağımız içindi. Gerçi gene aynı yere geldik. Niye onu soruyorsun?”

“Hiç, merak işte.”

“Tabii merak, aynen ben de zaten meraktandır, demiştim. Git onunla konuş, onu kırdığını biliyorum. Aslında tahmin, çünkü bana geçenlerde seninle ilgili defteri kapattığını söyledi. Konuyu bir daha da açmadı. Ben denedim açmayı, izin vermedi.

“Kapattım, demek öyle.”

“Ya saf olma, ne kapatması, kolay mı öyle kapatmak? Ben onu bilirim, tanırım, kapatamamış, tersini söylese de.”

“Onu kırdım. Aslında özür dileysem düzelir belki ama ona da gururum izin vermiyor.”

“Gurur! Bir arkadaş gururun her şeyi bekletmekten başka bir şeye yaramadığını söylemişti.”

“Doğru söylemiş sen beni o arkadaşınla tanıştırsana.”

“Tanıyorsun zaten, güzelim bir saattir ondan bahsediyoruz.”

Sohbetleri bir süre daha böyle sürdükten sonra ayrıldılar. Neyse ki o gün sonunda cesaretini toplayıp hamlesini yapabildi. Yangın merdivenlerinin girişinde üç arkadaş sohbet ediyorken onun sesini duydum; yanımdaki iki arkadaştan benimle konuşmak için kibarca izin istedi. Onlar ayrılır ayrılmaz da elimi tutup avucuma küçük bir mektupçuk sıkıştırdı. Bunu yaparken gözlerime bakıp “Hiç havalara girme, bunu oku, yırtıp atarsan seni gebertirim, ona göre.” Sonra dönüp gitti, her şey öylesine hızlı olmuştu ki elimde bir pusula yüzümde dünyanın muhtemelen en şaşal ifadeyle kalakalmıştım. Cevap şanslı bile tanımamıştı bana. O biraz uzaklaşan iki arkadaşım geri geldiler ve bana bakıp “Sohbetiniz çok uzun sürdü birader sende amma konuşun, yok yani biz seni ağzı iyi laf eden arkadaş bilirdik de, işte böyle elin kızı bir gülümsemeye fişi çekilmiş bozuk teybe çeviriyor adamı, değil mi?” diye dalga geçmiştiler. İşin tuhafı bu benzetmeyi kısa süre önce benim onlara yapmış olmamdı. Çok merak etseler de ikisini de kovdum yanımdan sonra yangın

merdivenlerine çıktım mektubunu okudum. Oturdum merdivenlere, bir sigara yaktım, uzakta bir yerlerden çocuk şarkılarının sesi geliyordu ve martı çılgınları, gemi düdükları... Tren istasyonunda iki sevgili öpüşüyordu, uzak yamaçlarda hezallar koşturuyor ve dünyanın kalbine orta yerinden batan o kızıl güneş, bizim acayip lisenin çirkin yangın merdivenlerindeki kalbimin orta yerinden doğuyordu. Dayanamayıp bir daha okudum ve bir daha. Diyordu ki bana; “Sana, o an aklıma sen geldin, diyemem. Diyemem, çünkü bu imkansızdan öte bir şey. Unutmam, umursamamam lazım ki, bir an olsun düşünmemem lazım ki; ara sıra aklıma gelesin. Nefes gibisin, nefesim gibi, her anımda içime çektiğim, tuttuğum, bıraktığım, hiç çaba harcamadan yaptığım. Şimdi yoksun, yanımda değilsin, yanımda olman, koşup bana gelmen lazım çünkü ben bir balık gibiyim ve içinde yaşayacağım denizim sensin. Yok eğer ille de coğrafyanın canını okuyacaksan benim Fırat’ım sensin. Bunları bana yazdırdığın için sana fena halde uyuz olduğumun da farkındasın, değil mi?”

Ertesi sabah sınıfına girip de beni görür görmez yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. Belki sadece kısacık bir cevap beklemişti. Ama ben bir cevapla yetinmeyip ona kendimi götürmüştüm. Yanıma iyice yaklaştıktan sonra “Yanlış sınıftasın galiba.” dedi gülererek.

“Aslında şimdiye kadar yanılmışım, düzelttirdim.”

“Oturduğun benim sıra arkadaşımın yeri.”

“Hayırlı bir işe vesile olsun diye yerini bana bıraktı. Sen de otur istersen ayakta kaldın.”

Geçti oturdu “Okudun demek.” dedi, “Okudum.” oldu cevabım ve ekledim, okudum sen mi beni okudun anlamadım. Çok güzeldi her kelimesi. Ama gene de bana bir özür borçlusun.”

“Çok beklersin.”

“Ben yine de seni affediyorum.”

“Vay büyüklük bende kalsın diyorsun.”

“Hayır sadece sana kırgın kalamıyorum.”

Sustu baktı yüzüme, sol elimi aldı avuçlarının içine dedi ki; “Oğlum ben sana aşığım. Üstüne özür dilesem ne olacak dilemesem ne olacak? Sadece senden tüm o sözleri hiç söylemediğimi varsaymanı istiyorum. Ben korkuyorum. Bunun için seni uzak tutmaya çalışıyordum.” Tam o sırada hocanın sınıfa girişiyle herkes gibi biz de susmak zorunda kaldık. Bin dört yüz yıl önce, Arap çöllerinde bir yerlerde yaşanan ka-

bileler arası çatışmayı anlatıyordu Din Tarihi adlı bir derste ve biz bu dersi dinlemekten daha iyi bir şey yapıyorduk. Mektup yazıyordum hem de hayatımda ilk defa. Hemen yanımda oturan birine, üstelik o biri, uğruna Fırat gibi kendime sığmadan aktığım, Dicle gibi sevdiğim, aşık olduğum insandı. Despotça verilen despotik bir derste. Despot bir ülkede anlamak yerine susmakla görevlendirilmiş ya da cezalandırılmıştık. En azından görünüş böyleydi. Biz sadece bir kalemle bunu boşa çıkarıyorduk. Ona o ilk gün şunları yazmıştım:

“Yolları seviyorum. Ne zaman bir yol görsem onu bir başından ötekine kadar yürümek isterim. Yolun üzerindeki her şeyi hayal etmeye, anlamaya çalışırım. Örneğin evleri, köyleri, kasabaları, yolu kesen dere-leri... Bizim gibi, nasıl su yol, yol da su oluyorsa, ben, sen olabilir miyim, sen de ben? Tabi köprüler de olmalı, el ele o köprülerden geçişimizi hayal ediyorum. İstisnasız hepsinin üzerinde durup sarılıyoruz. Sonra devam ediyoruz, bir yerlere vardıkça, başka bir yerlere varmak için. Çocukça geliyor, değil mi? Ama benim hayallerimden biri bu. Hiç beceremem ki büyük adamlar gibi hayal kurmayı... Sadece eski toprak bir yol düşünüyorum tam sizin evin önünden başlayan ve biz her gün tam sizin kapının önünde buluşup başlıyoruz yürümeye, hayalimizdeki kasaba ve şehirlerden geçiyoruz, bir bir dağlardan, ovalardan ve sana benzeyen çiçek denizlerinden... İnsan birbirine aşık olunca yolu onun kapısının önünden geçermiş. Her gün hayata ve uykuya oradan başlarmış.”

Gözlerine bakınca birbirimizin, bir nehir boşalıyordu içime... bazen inceden, narince bazen durdurulamaz seller gibi... Bazen sezdirmeden bazen de ilan ede ede. Bazen sonsuz bir güveni vere vere... Bazen sulara kapılır gibi... Kapıldıkça da kabarıp taşar gibi. Sustuğumda sessizliğimi dinlerdi hiç usanmadan, güldüğümde gülüşümü paylaşırdı, uyuduğumda soluşumu. Bazen derse geç kalırdık, bazen teneffüse çıkmayı unutturduk. Bazen yağmur olurdu, bazen soğuk ama gene de uzatırdık evin yolunu. Cesur, korkak, zeki, aptal, dost, sırdaş ve sevgili... umursamaz ve tüm sınırlardan uzak. Ev, sokaklar, okul, semt ve tüm İstanbul içinde yaşadığımız koca dünya, hepsi, öylesine vardı ve öylesine geçiciydi... Tek gerçek aşkıydı... Bazen o yazardı mektupçuğu, ben beklerdim sabırsızlıkla... bazen ben yazardım o beklerdi sabırsızlıkla. Beklemek bir mektubu hem de yanında

oturmanın tam da o anda yazdığı mektubu. Postacıdan değil o an ondan almak mektubu, düşünün, mesela kimya dersinin ortasında... Anneannesine gitmişlerdi bir hafta sonu, cep telefonlarının, kısa mesajların, internetin olmadığı o zamanlarda kırk sekiz saat gerçekten kırk sekiz saat sürerdi; yani yüzyıl gibi. Döner dönmez şunları yazmıştı pazartesinin ilk dersinde ve ders başlar başlamaz sarılmıştı kaleme:

“Seni kalbimin iki atışı arasındaki o sonsuz anlara bile sığdıramıyorum. Ya sen kocamansın sevgilim ya an çok küçük. Kokun sığmıyor, sesin sığmıyor, gözlerin sığmıyor, gövden sığmıyor. Gövden köküm, dalım, toprağım, yaprağım, çiçeğim, meyvem. Hadi bir şey söyle. İsterse zalimce olsun yeter ki dursun zaman. Çünkü seni ana sığdıramazsam zaman akıp gider. Zamanı hatta şu anı durduracak bir şey söyle hemen şimdi öylece donup kalalım. Milyarlarca yıldız doğup ölse de, dünyamız soğuyup donsa da umursamadan. Ayrı kaldığımız her andan nefret ediyorum, benden ayrı sokakta yürümenden, yaşadığın sokaktan, binadan, ben yokken içtiğin sudan, oturduğun banktan, sevdiğin kediden, sırtını dayadığın ağaçtan, bindiğin otobüsten, yanımda yokken içinde yaşadığımız bu şehirden hepsinden ve hepsinden nefret ediyorum. İşte bu senin zavallı sevgilinin içler acısı durumudur. Bunun sorumlusu da sensin, sadece sen. Bunu bana neden yaptın. Sen bir canavarsın. Ben bir canavara aşığıyım. Tatlı sevimli sevdiğim her şeyi bana unutturcasına kendini sevdiren bir bela ve sevdiğim her şeyi bana bin kat daha sevdiren bir bela. Bak neler saçmıyorum, bak anlatmaya çalıştıkça nasıl batıyorum? Ama sen beni anlarsın ben senin süpürgeli cadımım. Aşkım bunu oku ve sonra gülümseyerek gözlerimin içine bak. Haa unutmadan başını da az yana eğ lütfen ve sonunda uzat elini hafifçe saçlarıma dokun. İşte o an dünya yeniden başlayacak dönmeye ve ben sana bin kez daha aşık olacağım çünkü benim bu ders bitmeden sana bin kez aşık olmam şart yoksa öleceğim, şaka yapmıyorum.”

Çok kısa sürede öğrenmiştik o sıkıcı derslerde, konuşamadığımız o uzun anları nasıl değerlendireceğimizi. Kalem aramızdaki büyük ve güzel bir köprüye dönüşmüştü. Eşsiz güzellikler sunuyorduk birbirimize bunu bazen kısa bir şiirle yapıyorduk bazen de birkaç satırlık düz yazıyla, ara sırada da birkaç kare karikatür. Bezen gözlerinden bahsederdik birbirimizin bazen avuçlarımızdan;

“Avucunda kaç çizgi var
Kaçı kesişiyor birbiriyle
Kaçı bizim hikayemiz
Avucunda mı acaba bütün ihtimallerimiz
Öpsem dudaklarından kesişir mi çizgiler
Öpsem buluşur muyuz gözlerinde
Öpsem dursa kalbim
Uyur muyum avucunda”
Çok geçmez gelirdi cevabım:

“Avuçlarım, boş avuçlarım neye benziyor biliyor musun? Çocuk parklarına. Ama öyle kocaman olanlarından değil. Hani küçük olanlarından yani sokak aralarındakilerden, küçük şirin bir park, iki salıncak bir kaydırak birkaç bank ve birkaç da kocaman bol yapraklı ağaç, hepsi bu. İki çocuk görüyorum avucuma baktığımda... Çocuk itiyor, kız salıncakta... Sonra kız itiyor çocuk salıncakta... Çocuk ikide bir kaçmaya çalışıyor ama kız her seferinde paçasından yakalıyor sümüklüyü... İşte bu var avuçlarımda... Hiçbir şey daha hüznü değil boş çocuk parklarından.”

Zaman geçti, sular denize ulaştı, yollar uzadı, varılan yerler geride kaldı. Ben biraz daha büyüdüm, o biraz daha güzelleşti. Önce birlikte aktık sokaklara, eylemlere, kavgalara ve an geldi sönerken yanardağlar geriye kimsesiz adalar kaldı. Döküldü nehirler denize hatta birleşip dökülürken belki de kendileriydi denize dönen.

İnsanlar kaybettiklerini ya da kazandıklarını sayıyorlar. Oysa yaşamak bu ikisinin toplamından farklı bir şeydir. Yol ve yolcunun genel olarak aynı şey sayılması gibi. Oysa yol ve yolculuk farklı şeylerdir. Önce benzeştiriyorlar, sonra ayrılaştırıyorlar. Yol kendine hastır, özeldir. Yolcu gelendir, gidendir. Yol gelmez, gitmez. Çünkü buraya gelmişken oraya gitmiştir. Bir ucunda ayrılık varsa ötekinde kavuşmak vardır ve uçlarından gerisi, ortası, üçte ikisi beşte biri falan da yok. Oralar ne ayrılık ne de kavuşmaktır. İşte orası yolcunun heyecanıdır, telaşıdır... Yolcular da ayrı ayrıdır. Birinin ayrıldığı yerde öteki kavuşur, böylesine tezatlıdır, farklıdır. Yolculuklar ise işte onların her biri eşsizdir, öncekinden ve sonrakinden farklıdır... O benim yolculuğumdur.

Saniyeler yoluna devam eder... dakikalar devam eder... saatler... sular... olanlar, olmayanlar, bitenler... yoluna devam eder.

Pişmanlıklarımızın çok ya da hiç olmamasından değil, pişmanlıkla alakası olmadan söylüyorum. Bir

“başa sarma” düğmesinin olmaması, ha bire planlayıp da yine de planlamaya çalıştığımız hayatımızın en illet, en lanet, en saçma ve en çekilmez yanındır. Ama yok! Başa saramıyoruz. Çoğu kez farkında değiliz ama geçmiş gerçekten geçip gidendir. Hani geçtim “başa sar” düğmesini, en azından bir imdat freni olmaz mıydı? Diyelim ki var, bu treni tam nerede durdurup vagon dan atlardınız? Ben kendiminkini biliyorum.

Niye kanıyor ki şimdi
Şu kahrolası göz bebeklerim
Kim boyadı gökyüzünü
Bu kurşuniye

Ağlama balıkçı kuşu
Ölmedi denizin kızı
Yalan söylüyorlar.

Esas mesele meğer ayrılık değilmiş. Esas mesele seni bir daha görememek, görme ihtimalimin dahi olmamasıymış. İki bin on yılının yazıydı. Gittiğini duydum tamamen. 32 yaşımdaydım (aynı senin gibi) o sırada kimlikte böyle yazıyordu oysa hala akıyordu Dicle, akıyordu Fırat okul kantininin önünden. Ben hala oracıktayım, sınıfta saçlarına usulca dokunduğum andayım. İşte biz zamanı tam o anda dondur-

muştuk. Ölümü tam o noktada yenmiştik.

Denizlerin derinliğini ölçebiliriz, okyanusların da ama insanların bakışlarını asla. Onlar sonsuzdur.

Binaların, köprülerin, dağların yüksekliğini ölçeriz, insan başınınkini asla.

İnsan tabuta, mezara sığıyor da ölçüye metreye sığmaz. Ölüm bu yüzden çok anlamsız.

Derler ki;

Bin yıllardır Fırat hep Dicle’yi bulmak için akar. Dicle de Fırat’ı. Birbirlerini bulduklarında da öyle bir sarılır öyle bir kucaklaşırlarmış ki ne Fırat kalırmış geriye ne de Dicle, o yüzden kavuştukları yerde ikisi bir isme sığarmış.

Not:

İki bin on yılı yazı bir haberle ben öldüm. İki bin on altı yılının güzü sen yaşıyorsun ben hala ölüyorum. Sen yaşıyorsun ve bunları ben değil sen yazıyorsun. Edebiyat dersinde hemen yanımda ve deli gibi özleyerek.

O inat hala bende. Bunun için sana hala elveda demiyorum, sevgilim hoşça kal.

2016 Aralık.

Der-ler ki;

Bin yıllardır Fırat hep Dicle’yi bulmak için akar. Dicle de Fırat’ı. Birbirlerini bulduklarında da öyle bir sarılır öyle bir kucaklaşırlarmış ki ne Fırat kalırmış geriye ne de Dicle, o yüzden kavuştukları yerde ikisi bir isme sığarmış.

Düzeltilme ve Özür:

Yazarımız Ergül Çiçekler’in 35. sayımızda yer alan “Yarım Kalan Bir Öykü-İso ve Zeyno” öyküsünün son iki paragrafı teknik bir hatadan dolayı eksik yayınlanmıştır. Eksik olan bölümü aşağıdaki gibidir. Yazarımız ve okurlarımızdan özür dileriz.

“(…) Ya da biri önde diğeri arkada avareler gibi sallana sallana, kimi zaman da söğüt ağaçlarının gölgesinde yan yana uzanmış olarak görürdünüz. Oyunda oynarlardı yaramaz çocuklar gibi hatta bir defasında Mam İso’yu sudan geçerken resmen paçasından tutup suya düşürdüğünü bile görmüştüm. Sonra da köye yürümüşlerdi, Sterk on metre kadar önde ve yüzünde sırttır gibi bir ifade, Mam İso ge-

ride. Baştan ayağa suları süzülerek, ıslak kasketi elinde ama çocuklar gibi şen. Yani istisnai anlar hariç hiç ayrılmazdı Sterk İso’dan.

“Alın ak akıtmalı saf kan bir attı Sterk. Hızlı olduğu kadar da yamandı. Sahibinden başka herkese yabaniydi. Başka hiç kimse ona eyer vuramaz, kantarına takamazdı. Ve İso’dan başkası 3 saniyeden fazla sırtında duramazdı. Tarlaya girmez, ekini bozamaz, sürüden kaçmazdı. Sınırlarını bilirdi. Size de sınırlarınızı hatırlatırdı. Sonuçta o Mam İso’nun atı ve arkadaşıydı. Haliyle Mam İso’ya gösterilen saygıdan hatırı sayılır bir payım da ona düşmesi hiç şaşırtıcı değildi.”

Son dönemde bana sıklıkla sorulan sorulardan biri şu olmuştur: “Tiyatroya dair okumalar yapmak istiyorum, ama nereden başlamam gerektiğini bilmiyorum. Ne önerirsiniz?”

Bu sevindirici soru bu rehberi yazmama vesile olmuştur.

Tiyatroya başladığım yıl bana okumam için Stanislavski'nin “Bir Aktör Hazırlanıyor” adlı kitabını vermişlerdi. Henüz bir lise öğrencisiydim, ilk kez elime bir tiyatro kitabı almıştım ve açıkçası okuduğum kitaptan hiçbir şey anlamamıştım. Dolayısıyla, kendi okuma serüvenimi de gözden geçirdiğimde, başta tiyatroyu genel olarak tanıtan ve anlamlandırmaya yarayan kitaplarla başlamanın daha uygun olduğuna karar verdim.

Elbette yer verdiğim kitaplar benim kendi isteğimle seçtiğim kitaplar. Bir başkası hazırlasa muhtemelen farklı kitaplara da yer verirdi. Ben kuramsal kitaplarda basit okumadan detaylı okumaya doğru giden bir listeye, oyunlarda ise dünya tiyatro tarihinde en çok tercih edilmiş iyi oyunlara yer vermeye çalıştım. Ayrıca anı / söyleşi kitaplarının okuyucuya çok yararlı olacağını düşündüğüm için birkaç kitap ismine yer verdim.

Rehberde özellikle basımı olan kitaplara yer ver-

meye çalıştım. Yayınevi adlarını bilinçli olarak yazmadım. Çünkü birçok kitabın yayınevi yeni basımlarla birlikte değişti. Yeni basımını kitabevlerinde, eski basımlarını sahaflarda bulabilirsiniz. Öncelikle internette arama yapmak ve kitaba nereden ulaşacağınızı öğrenmek daha sağlıklı olabilir.

Okuyucu bu listeyi bir başlangıç olarak kabul etmeli ve daha sonra okuma listesini genişletmelidir.

İyi okumalar ve yararlı üretimler dilerim.

KURAMSAL KİTAPLAR

- Oyunculuk Atlası / Cüneyt Uzunlar
- Tiyatronun İlkeleri / Yıldırım Keskin
- Tiyatronun ABC'si / Aziz Çalışlar
- Yeni Başlayanlar İçin Tiyatro Tarihi / Nerio Tello / Alejandro Ravassi
- Tiyatro Kavramları Sözlüğü / Aziz Çalışlar
- Bir Aktör Hazırlanıyor / Stanislavski
- Sinema ve Tiyatro Oyunculuğu / Kemal Oruç
- Dramaturgi -Tiyatroda Düşüncellik- / Zehra İpşiroğlu
- Oyuncuya / Michael Chekhov
- Alıştırmalı Diksiyon Sanatı (ya da Söz ve Diksiyon Sanatı) / Nüzhet Şenbay
- Oyunculukun Yolculuğu / Selda Ergün vd.

Sahne Bilgisi / Özdemir Nutku
Poetika / Aristoteles
Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi / Sevda Şener
Tiyatro Tarihi / Oscar G. Brocket ve Franklin J.

Hildy

ANI / SÖYLEŞİ KİTAPLARI

Sanat Yaşamım / Stanislavski
Benden Sonra Tufan Olmasın / Muhsin Ertuğrul
Tiyatronun Cadısı / Macide Tanır
İki Kalas Bir Heves / Erol Günaydın
Yaşamdan Sahneye / Jale Sancak

OYUN KİTAPLARI

ANTİK YUNAN DÖNEMİ

Antik Yunan Tragedyaları
Kral Oidipus / Sophokles
Oidipus Kolonos'ta / Sophokles
Antigone / Sophokles
Elektra / Euripides
Bakhalar / Euripides
Medea / Euripides
Persler / Aiskhylos
Zincire Vurulmuş Prometheus / Aiskhylos

Antik Yunan Komedyaları

Kadınlar Savaşı / Aristophanes
Kuşlar / Aristophanes
Eşekarlıları / Aristofanes
Kurbağalar / Aristophanes
Barış / Aristophanes
Huysuz Adam / Menandros

ANTİK ROMA DÖNEMİ

Latin Tragedyaları
Phaedra / Seneca
Medea / Seneca
Troialı Kadınlar / Seneca

Latin Komedyaları

Palavracı Asker / Plautus
Amphitryon / Plautus
Buğday Kurdu / Plautus
Andros Güzeli / Terentius
Kaynana / Terentius
Erkek Kardeşler / Terentius
Hadım Ağa / Terentius
Phormio / Terentius
Kendinin Celladı / Terentius

ORTAÇAĞ DÖNEMİ

Ortaçağ Tiyatrosu / Murat Tuncay (Bu kitapta
“Nuh Tufanı” ve “İnsanoğlu İbret Oyunu” adlı iki
oyunun çevirisini okuyabilirsiniz.)

RÖNESANS DÖNEMİ

Shakespeare Oyunları (Elizabeth Dönemi İngiliz
Tiyatrosu)

Hamlet
Macbeht
Romeo ile Juliet
Yaz Gecesi Rüyası
Kral Lear
Othello
III. Richard
Venedik Taciri
Fırtına
Atinalı Timon

Cristopher Marlowe Oyunları

Dr. Faustus
Kartaca Kraliçesi Dido
II. Edward
Paris'te Katliam
Maltalı Yahudi

Moliere Oyunları (Fransız Tiyatrosu)

Cimri
Kibarlık Budalası
Hastalık Hastası
Tartuffe
Scapin'in Dolapları
İnsandan Kaçan

Carlo Goldoni Oyunları (İtalyan Halk Tiyatrosu)

İki Efendinin Uşağı
Yabanlar
Yalancı
Otelci Kadın
Yelpaze
Kahvehane

ROMANTİK TİYATRO

Faust / Goethe
Haydutlar / Schiller
Cyrano de Bergerac / Edmond Rostand

GERÇEKÇİ TİYATRO

Rus Tiyatrosu

Ayaktakımı Arasında / Maksim Gorki
Küçük Burjuvalar / Maksim Gorki
Sonuncular / Maksim Gorki
Yazlıkçılar / Maksim Gorki
Bir Delinin Hatıra Defteri / Gogol
Bir Evlenme / Gogol
Müfettiş / Gogol
Martı / Anton Çehov
Vanya Dayı / Anton Çehov
Vişne Bahçesi / Anton Çehov
Üç Kız Kardeş / Anton Çehov

Amerikan Oyunları

Satıcının Ölümü / Arthur Miller
Cadı Kazanı / Arthur Miller
Arzu Tramvayı / Tennessee Williams
Sırça Kümes / Tennessee Williams
Aç Sınıfın Laneti / Sam Shepard
Allahın Ayısı / Eugene O'neill

İskandinav Oyunları

Nora, Bir Bebek Evi / Henrik Ibsen
Bir Halk Düşmanı / Henrik Ibsen
Peer Gynt / Henrik Ibsen

EPIK TİYATRO

Bertolt Brecht Oyunları
Üç Kuruşluk Opera
Yuvarlak Kafalar Sivri Kafalar
Carrar Ananın Silahları
Cesaret Ana ve Çocukları
Sezuan'ın İyi İnsanı
Puntila Ağa ile Uşağı Matti
Kafkas Tebeşir Dairesi
Turandot veya Aklayıcılar Kongresi
Ana

ABSÜRT TİYATRO

Samuel Beckett Oyunları
Godot'yu Beklerken
Oyun Sonu

Eugene Ionesco Oyunları

Ders
Kel Şarkıcı
Gergedanlar
İki Kişilik Hırgür
Amedee

Jean Genet Oyunları

Hizmetçiler

Balkon
Paravanlar

ÇAĞDAŞ İTALYAN HALK TİYATROSU

Dario Fo Oyunları
Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölümü
Klaksonlar, Borazanlar ve Birt
Kadın Oyunları
Elizabeth, Neredeyse Kadın
Ödenmeyecek, Ödemiyoruz
Japon Kuklası

TÜRK TİYATROSU

Şair Evlenmesi / Şinasi
Vatan Yahut Silistre / Namık Kemal
Keşanlı Ali Destanı / Haldun Taner
Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım / Haldun Taner
Sersem Kocanın Kurnaz Karısı / Haldun Taner
İnek / Nazım Hikmet
Ferhad ile Şirin / Nazım Hikmet
Kafatası / Nazım Hikmet
Asiye Nasıl Kurtulur? / Vasıf Öngören
Taziye / Murathan Mungan
Ayak Bacak Fabrikası / Sermet Çağan
Çıkmaz Sokak / Tuncer Cücenoglu
Midasın Kulakları / Güngör Dilmen
Kurban / Güngör Dilmen
Ben, Anadolu / Güngör Dilmen
Sınır / Muzaffer İzgü
Rumuz Goncagül / Oktay Arayıcı
Analık Davası / Mehmet Akan
Ful Yaprakları / Civan Canova
Yedi Kocalı Hürmüz / Sadık Şendil
Yaşar ne Yaşar ne Yaşamaz / Aziz Nesin
Hadi Öldürsene Canikom / Aziz Nesin
Hisseli Harikalar Kumpanyası / Haldun Dormen
Töre / Turgut Özakman
İçerdekiler / M. Cevdet Anday
Çok Uzak Fazla Yakın / Adalet Ağaoğlu
Paydos / Cevat Fehmi Başkut
Köşebaşı / Ahmet Kutsi Tecer
Ay Tedirginliği / Özen Yula
Ayrılık / Behiç Ak
Karagöz Metinleri (Cevdet Kudret'in "Ortaoyunu"
adlı kitabından)

18.06.2017

“Her Genç Kızın Rüyası”

Gulares

Her genç kızın hayali diye geçer adı cümlelerde. Daha küçükken büyüdüğünde gelin olacağını söyleyen afacanlara rastlamak mümkündür. O şatafatlı beyaz gelinliğin içinde herkesin ilgi odağı olmayı kim istemez ki? İlgi odağı olmamızı sağlayan o şatafatlı elbisenin, ‘beyaz gelinliğin’ tarihi nerelerden başladı acaba?

Gelinliğin hikayesi eski Mısır’a kadar uzanıyor. 4 bin yıl önce, eski Mısır’da gelinler, üzerlerine kat kat pileli beyaz renkte keten kumaştan dikilen elbiseler giyerdi. Eski Yunan’da beyaz renk kutlamayı temsil ettiği için, gelinler, evlenme töreni için beyaz kıyafetler diktirirdi. Eski Roma’da evlenecek genç kızlar genellikle sarı rengi tercih etti.

Ortaçağ’da ise gelinliğin renginden çok kumaşının kaliteli ve gösterişli olmasına özen gösterildi. Daha düşük sosyal sınıflara mensup gelinler, ellerindeki en güzel elbiselerini düğün günü giyerler.

Bir düğünde beyaz kıyafet giydiği kayıtlara geçen ilk gelin 1499 yılında 12. Luis ile evlenen İngiltereli Anne oldu. Beyaz gelinliğin yaygınlaşması ise 16. yy’da oldu. 1854 yılında Kraliçe Victoria’nın Prenses Albert ile evlenirken giydiği, tamamen beyaz saten kumaştan oluşmuş 5.5 metre kuyruğu olan gösterişli gelinliği, günümüzdeki gelinlik modellerinin temeli olmuştur.

Şimdi gözlerinizi kapatın ve hayal edin. Bembeyaz tüller içinde, hayatınızın geri kalanını yanında geçireceğiniz adamın kollarında tatlı bir rüyadasınız. Bütün yüzlerde mutlu ifadeler sizi izliyor. Çocuklar neşe içinde etrafınızda koşuyor. (Arada gelinliğe basıyorlar ama siz gözlerinizi yine de açmayın!)

.....

.....

Eveeet, şimdi hep birlikte uyanalım başa saralım.

Üzerimize giydirilen beyaz gelinlik bir rüya gibi yaşamlarımıza işlenirken bizi bir kabusun parçası kılmaya yarıyor.

Beyaz gelinlik toplumsal anlamı ile saflık, temizlik ve bekareti simgeliyor. Bunun üzerine bir de kırmızı kurdele bağladık mı... Paketimiz tamamdır. Paketimizin kurdele kırmızısı, bekaret kanını temsil eder ve o kırmızıyı göremeyen akrabalarımız kanımızı dökebilirler. Toplumsal olarak bekaretimizi evlenene kadar korumak babamız, abimiz velhasıl bütün 'erkek' akrabalarımızın görevidir. Onlara ait olan bu şeyi 'himeni' onların bizi 'verdiği' kişiye teslim etmemiz gerekmektedir. Bunu yapmadığımız zaman ölüm, hapsedilme, köleleştirilme gibi büyüyen bir yelpazede cezalara çarptırılabiliriz. Üzerimizdeki beyaz gelinlik gibi 'saf', 'temiz' kalmaya özen göstermemiz gerekmektedir.

Hayallerimizi süslemesi gerektiğine inanılan bu beyaz gelinlikler içerisindeki bireylerin sosyo-ekonomik durumlarını da yansıtır.

İşçi sınıfından bir kadının gelinliği, bir küçük burjuva kadının gelinliğinden ve küçük burjuva bir kadının gelinliği de burjuva bir kadının gelinliğinden farklıdır. Dolayısıyla "dünya evine" giren bu kadınların, o dünyada, kadın olarak yaşayacakları da farklıdır. Kocaman tarlaları ile içinde en ufak hareketi yapamayan, etrafındaki herkesin düğün boyunca gelinliğine bastığı bir gelinle, giydiği gelinlik üzerine oturan, rahatça hareket eden iki gelinin "dünya evi" de tıpkı düğünün bir devamı gibi olacaktır.

Her genç kızın hayali diye adı geçer cümlelerde... Sistem tarafından, bir yanı ayakta kalmaya zorlanırken bir yanı sürekli aşındırılan kurum "evlilik"...

Bize mutluluk vaat eden aile yaşamı kapitalizmin sınırları içerisinde kadın ve erkeğin sisteme bağlanmasının bir aracıdır aslında. Evlenerek 'yuva' diye sahiplendiğimiz yere kadar girer sistem. İyi bir kadın, iyi bir eş, iyi bir gelin, iyi bir komşu, iyi bir anne diye uzayan bir listeye bütün yaşamımız zincirlenir. Bu kadar köleleşmiş bir toplumda iyi bir evlilik hayali göle maya çalmaya benzemiyor mu? Her güne yıkım, sömürü ve savaş içinde uyanan bir toplumun sağlıklı ilişkiler üretmeyeceği açıktır.

'Peki ne yapmalı?' diyoruz değil mi? Bu sistemi temellerinden sarsmalı ve yıkmalıyız. Aile toplumun temel taşı ise eğer toplumsal bir devrim ailenin sınırlarını yeniden belirler. Toplumsal devrim içerisinde aile bağları devrime hizmet edecek bir biçim alır. Kadın bir anne, eş ya da fahişe olmaktan çıkarak devrime hizmet eden bir nefer olur.

Kadınlar mücadelenin çelikleştirdiği bir irade ile toplumsal bir devrime yürümeli... Sarsmalı temelleri ve kendi temellerini dikmeli...

SESİN SENİN

*Dağıtıyor sesin bütün hüznümü
Gülüştün güvercin taklası
Tutuyorsun kör ellerimden
Dünya açılıyor önümde*

*Hareket etmeden bekliyoruz
Rüzgar süpürüyor tozumuzu
Bir adım var aramızda
Korkuyoruz uçurum derin*

*Bir fikir buluyoruz değişecek dünya
Büyümüyor çocuk resimlerinde kalıyor
Göğe yükselmenin yolunu bulmuşuz
Mesai saatlerimiz denk gelmiyor*

BİR RESİM İKİ BOYUT

*Seni bir evde hayal ediyorum
Kırmızı çatısı üçgen
Çocuk resimlerindeki gibi
Bir nehir akıyor önünden
Dağ suyunu getiriyor ellerimize
İki çocuk hayal ediyorum
Bir kız bir erkek ikisi de çalışkan*

*Bu evde hiç gece olmuyor
Parlıyor turuncu bir güneş
Parlıyor yirmi dört saat
Beyaz toprak kaplı küçük bahçemiz
Bir sürü papatya ile çevrili*

*İki boyuta sığıyor hayallerim
Saçlarını savurmazsan tamamdır*

Onur Abalı

İşe Gidiş

Hülya Hoşgıt

“Ne oldu Ayşe, bugün üzgün görünüyorsun evde bir sorun mu var?”

“Hiç” dedi Ayşe, dalgın görünüyordu. Eldivenlerini çıkartıp üşüyen ellerini kalorifer peteğine tuttu. Oysa sabah evden çıktığında hiçte böyle hissetmiyordu. “Anlat, yine bir şeye takıldın anlaşılın.” dedi Elif, arkadaşına. İşe başlamadan kısa bir yol hikâyesi konuşması olurdu aralarında.

Yaz kış hava nasıl olursa olsun geminin dışında yolculuk yapardı Ayşe. O sabahta öyle yaptı. Bulutlu, sakın ama oldukça soğuk bir hava vardı. Ne kadarda çok martı vardı gemiyi takip eden, yine yemeksiz kalmışlar anlaşılın diye düşündü. “Hay Allah, bugün simit almayı unuttum,” diye geçirdi içinden. Her sabah simidinin yarısını martılarla paylaşmakta vardı alışkanlıkları arasında. Gökyüzünü seyretmek, martıların, geminin ardından telaşla gelişini izlemek, geminin denizi köpürttüğü dalgalara bakarak hayal kurmak onun için güne iyi bir başlangıç oluyordu.

“Öf!” dedi Elif, “Bu sabah bütün aksilikler üst üste geldi.” “Bir kere çalar saati duymadım.” “Akşam misafir vardı, geç yattım.” “Sekiz saat uyamazsam zor uyanırım bilirsin.” “Servisi kaçırmamak için apar topar giyinmeye çalışırken cart diye çorabım kaçmaz mı?” “Anında sinirler tepede bende tabi.” “Ay hemen kaçan çoraba eş bul, karışık ayakkabılıkta topuklu sarı botları ara, hızlıca merdivenleri in, iki gündür asansör çalışmıyor, yöneticiye saydır, kan ter içinde servise yetiş, birde baktım yolda çantaya, telefon evde kalmamış mı?” “Ne yapacağım bütün gün telefonsuz ça-

lışmam, konsantre olamam işe valla.” “Eee sen anlat, ne bu surat?”

Gerilmişti Ayşe Elif’i dinlerken. Dünya kendi sorunlarından ibaret sanki diye düşündü. Nedense bu sabah, onun bu küçük dünyasındaki, sıradan şikâyetlerini dinlemek istemiyordu. Ne anlatayım, ya da nasıl anlatayım diye geçirdi içinden. Gemi iskeleye yanaşırken, inmek için merdivenlere yaklaşmıştı. Mendil satan küçük bir kızın içini çekerek ağladığını gördü. İncecik elbisesinin üstüne giydiği eski hırkasının kollarını elleri üşümesin diye parmaklarının ucuna kadar sündürmüş, bir yandan burnunu çekerek gözyaşlarını siliyor, bir yandan da yere saçılmış kâğıt mendil paketlerini topluyordu. Bu kez kalem de eklemişti sattıklarına. Bu soğuk kış günü ayaklarına giydiği eski sandaletin içindeki pembe yırtık çoraplardan parmakları çıkmıştı. Gemi yanaştı iskeleye, küt diye bir ses duyuldu. İnsanlar koşuşmaya başladılar. İnmek için aceleleri vardı, kimsenin gördüğü yoktu tabi bu zavallı küçük kıızı, hatta bazıları dökülen kâğıt mendillerin ve kalemlerin üstüne basıp gidiyorlardı.

“Ne oldu sana böyle?” diye sordu Ayşe küçük kıza, “Yardım edeyim sana çabucak çıkalım olanları dışarıda anlatırsın olur mu?” “Hemen yere eğilip birlikte topladılar ezilip dağılan mendil paketlerini, kalemleri. Elinden tutup hızla indirdi kıızı vapurdan. En yakın banka oturdular birlikte. İçini çekerek ağlamaya devam ediyordu zavallı kız. Çenesinden tutup ağlamaktan şişmiş kara iri gözlerine, soğuktan kıpkırmızı kesilmiş burnuna, elma yanaklarına baktı

Ayşe. Ne kadar da korumasız ve ürkekti. “Ne oldu anlat bakalım, belki bir yardımım dokunur.” “Dokundu zaten sağ ol abla.” dedi burununu çekerek. “Sen olmasan bırak bunları toplamayı, belki de ezilmiştim şimdi ben.” dedi kucağına yığıldığı mendil ve kalemleri göstererek. “Ama satamadım, bir tane bile satamadım.” diye hayıflandı. “Bunları satmadan okula gidemem, kardeşim de gidemez.” “Önce eve yiyecek bir şeyler götürmemiz gerekiyor.” “Annem de işe gitti bir küçük kardeş de evde var.” “Ne yapsam ben şimdi?” diye yine hıçkırıklara boğuldu. “Bir de her gün su satan şu oğlan kasten bana çarpıp yerlere düşürüyor.” “Ne kadar şanssızım, ama görür o gününü, bir daha böyle yaparsa, ben de dalardım, yıkar yere, üstünde tepinirim.” Kızgınlıktan sesi kısılmıştı. “Sana bir teklifim var.” dedi Ayşe küçük kıza. “Bugün bunların hepsini ben alıyorum,” “Çünkü bizim iş yerinde herkes nezle, kâğıt mendile çok ihtiyaç var anlayacağım.” “Kaleme de öyle, o kadar çok yazı yazılıyor ki bunlar bile yetmez.” “Sahi mi?” dedi küçük kız, kara gözleri sevinçten parlayarak. Çantasını açıp doldurdular kızın kucağındaki mendil ve kalemleri. Ederine bakmadan cüzdanındaki son parasını da verdi kıza. Nasılsa bugün maaş günüydü. Artık yarın ne yapar bu zavallı küçük kız kim bilir, yarın ve daha sonraki günler diye içi burkularak yutkundu. Döndü, bir gemiye baktı. Sonra martıların sesleri geldi kulaklarına, gökyüzündeki bulutlara takıldı gözü, denizin maviliği siyahlaşmıştı birden. Soğuk bir gün olacak bugün, soğuk ve hüznü diye düşündü.

“Şimdi anladın mı, suratım niye asık?” dedi Ayşe Elif’e. Sorunlarımız ne kadarda benzer birbirine değil mi? Üstelik böyle yüzlerce çocuk sokakta.

“Öfff moral bırakmadın insanda, içim şişti sabah sabah valla, ne yapayım benim suçum mu Allah aşkına?” diye karşılık verdi Elif mahcup bir ses tonuyla.

“Değil tabi, ama bunları görmemek de suçmuş gibi geliyor bana.” Artık keyifle geçemeyecekti her sabah boğazı.

eylemsizlik

*hadi gel meleşim
ellerini ruhuna kavuştur da gel
anımsa
kaç güneş söndü apolet egemenliğindeki
kuytu koridorlarda
bir yürek gibi delişmenken sancılı doğumlar
kaç aşk öleyazdı
kaç ölüm aşktandı
biliyorum ağlayorsun meleşim
kırık tüm düşlerin
çünkü düşlerindeki gül kokulu ferhat değilim
kadife şehvetinde de değil ellerim
yemin billah sevgilim
çaresizliğe hüküm giymişliğimden
sevdayı şehvetle yaşarken bile
kan pazarına can iletmekteyim
çağ biçmiş hükmünü
her doğumda kendi cenazemdeyim
doğarken ölmekteyim
her ölüm kanatmakta ruhumu
kadın-erkek-yaşlı
ya da sübyan
ve ben anadan doğma insan
gözlerime dolan yaş kadar üryan
sen ki aşksın
coşkunun doğurganlığısın
de bana
hangisinin yerine öleyim
söyle hadi
ben
sıradan bir adem
neyleyim?*

16 02 2006

21:38

Selah Özakin

Haziran Hal'leri...

Avaşın

Oku!

Yaratan hareketin sancısıyla oku!

O'dur yeryüzüne cenneti sunan...

Şiire verdik her ne varsa şuramızda bizden uzak..hepten şiire. Ki sahici dizelerinden doğduk mevsimli sevdanın. Dedik biraz güzele dönüşün yüzü dünyanın, dedik biraz yaşamak gibi şeyler işte..dokunduk yeryüzü toprağının su veren iklimlerine. Bir işçi suretindeydik, bir aşk mesafesindeydik. Ve nasıl da esmerdik. Yaratanın soylu sesinde biriktik meydanlara, yaratanın soylu sesinde çoğaldık sevdalara. Dağlara ve kentlere yayıldı soluğumuz. Adımız Ahmed, Nazım... Şair adımlarla geçtik aranızdan. Böyle Haziran, öyle kırgın ve suskun. Sesini yitirmiş gibi zaman.

Yine Haziran'dı. Tutsak düşmeyen bir göğün altında yazılıyordu tarihin kitabı. Duvarlara çarpan kalplerde, su damlasının inadı. Güm gümgüm. İçeriden bir şarkı başladı yürümeye... İzmir televizyonlarının gri haber bültenlerinde duydum sesini. Biraz bildiğim ve

biraz bilmediğim cümlelerde yakın bir tanıdıkta yüzün. Henüz kitaplara inanmıyordum. Abilerden toplanan inançlardı beni günlere taşıyan. Dağ başlı çocuklar vardı ve ötesi hep bilinmeyen bir uzaktı. Ki onlar bile az merhabaydı. Dedim ya; henüz kitaplara inanmıyordum. İşte ilk böyle karşılaştık seninle, o kuru soğuk izmir gecesinde. Sen, ezile-meye-n marşların sol yumruğundan geliyordun..ben, iki parmağın zaferi muştuladığı Mardinden. Dört gündüzü geceye ve dört geceyi güneşe kavuşturmuştu direncin. Sonra seni duymaya devam ettim açlık ve ölüm dilinde. Sadece kitaba inançsızlıktan değil, kavgaya omuz vermek inancını da yitirdiğimdendi herhal o şaşkın bakışlarım. Anlamamıştım. Sorma neden..uzunca başka öykülerde anlatırım. Yine çok sonra, şu şiiri okumuştum kitaplara inandığım günlerin birinde: "Hayır iki gözüm hayır/ Unuttuk açlıkta açlığımızı/ Unutmadık/ Açlığa ve zulme karşı/ Savaşımızı" diye adı Sibel olan sen gibi bir kimlikte. Öyle anladım...

Haziran'a yaklaşık Mayıs diyordu takvim. Ben ise kitaplardan mümkün düşler biriktiriyordum. Bir mer-

diven çıkmıştım sanki göğünde yüzün.
Nasıl da gülümsüyordu papatlar ara-
sında yaz sıcaklığı diye dişlerin. Dedi
Aysun, dediler Bahar, dediler Ayı-
şığı..dedim hepsi. Seni böyle bildim.
Sözü eyleme kavuşturandır bilge
kişi..dilinde kitap taşıyanlar değil.
Aynen bunu söylemiştin. Tarihin say-
faları acı ve mağrurdu..26 Haziran'dı...

Bitmedi Haziran. Çok uzak sus-
kunluklardan gelen başkaldırı ilanları
asıldı muhtelif yerlerine şehirlerin.
Hep beraber söylediler: Susturulmuş
şarkılar ağzındayız kaç demdir/ Biri-
ken öfkenin son haddindeyiz. Ve de-
diler: Uçurun kuşlarını göğün, kırmızı
gülüşünden öpün çocuğun. Durmadı-
lar ve dediler: Kapital iktidarlar Kâbe
değil; Mina dağıdır ey inananlar!
Bunu duydum. Milyonlarca sokağın-
dan geçtiler umudun. Yeminler ettiler
uzun uzun. Bunu da gözlerinde gör-
düm. Göğsümüzden ayaklanan bir
devrimdi soluksuz, bugünlerin sancı-
sına doğurgan. Böyle yazıldı. Şiiri-
mizle boyadılar duvarları ve birer şiir
oldular bize. Sonra ne de çok güzeldi-
ler. Ve sonra ne de çok düştüler.
Ethem, Memet, Medeni, Berkin...
Kaydı tutulsun öfkenin.

Suriçi'nde de Haziran'dı. Yaza ve
suskunluğa giden bir günün, yazısız
saatlerinden geçiyordu zaman. Kur-
şunların mola verdiği bir zamandı. Bir
yanı, yıkılmış evlerin karşı tarafın-
daydı gövdem. Bir yanı, eksik kalmış
direnişin ortasında düşlerim. Bu yazı-
nın ilk satırı o vakit başladı. Düşün-
düm ve Haziran'dı. Düşündüm ki
Haziran; en güzel öykülerden yollar
düşürerek payıma, gidişlerin acı tadını
yazmıştı tarihime..günlerim ve düşle-
rim göçebe... Düşündüm ki Haziran;
en güzel öykülerden yollar düşürerek
payıma, insanın sevinçli adımlarını
yazmıştı tarihime..günlerim ve düşle-
rim göçebe...

katlanmanın tarihi

*yaşamak katlanmaktır —başka ne
ermiş-derviş değil ki 'can' suspus olsun
evet rüzgâr var ılık ve fırtınalara gebe
serçeden şahin yaratmaz yer-gök tanrı*

*yaşamak katlanmaktır 'acı'ya
hiçbir hayvan kanmaz 'insan'ın yüzüne güldüğüne
geçmez közü yalayan dilin türküsü ağıtı
kanyaşından süzülür yazgı*

*yaşamak katlanmaktır 'kendi'ne
hangi öz varmış ki 'töz'e
"var biraz da sen oyalan" diyor ya yünüs
içinden geçen 'bulut'ları seyret ve öl*

*yaşamak katlanmaktır 'hayat'a
bir ormanda bir 'yaprak' düştü-düşecek
kalabalık olduğunca ıssızdır her yol
ayağına takılan taşı dostun bil*

*yaşamak katlanmaktır 'zaman'a
göz kırpan her yıldız er-geç söner evren'de
evindeki su-emek senin için bir gün biter
gül'ün kül hâlidir 'tarih' hem at hem it izinde*

*yaşamak katlanmaktır —başka ne
b 'aşk'a yaslanmaktır yaşamak bir de*

tan doğan

Bizim Büyük Ütopyamız

Gökçe Şahin

Var olan düzeni beğenmiyorum. İnsanların mutsuz olmasına katlanamıyorum. Umutsuz bakışlarla, bakışlarımın çarpışmasını istemiyorum. Sistemin değişeceğine inanıyorum. Kadınların, LGBTİ bireylerin, erilliğini yok eden erkeklerin ve çocukların özgür olduğu bir dünyanın ütopyasını düşünüyorum ve modernleşen dünya ile savaşımı ilan ediyorum.

Tanrıya inanan insanların çoğu devlet ve aile kurumuna da inanıyor. En romantik haliyle kendilerini tanrının huzuruna, bayrağı altında yaşayacağı devlete ve yemek masasında bir araya gelen aile kurumuna bırakıyor.

Tanrıya inanmayan insanlar ise ilk büyük reddedişi gösterdikleri için özgürlüklerinin ilk adımını atmış oluyor. Hem tanrıya inanan hem de özgür olduğunu söyleyenler ise yolun yarısına dahi gelmeden özgürlük için ders kitaplarında öğretilmiş tanım cümlelerini alıyorlar. 'Başkalarının özgürlüğünü kısıtlamadan...' şartı konulan açıklamalar ile kendilerini daha iyi bir birey haline getirdiğine inanıyorlar.

Bizim çağımızda özgürlük en ağır mesele. Sirtına yüklediğin zaman seni kambur eden ağırlıktaki yüklere benzemiyor. Seni daha güçlü yapıyor. Eğilmek yerine daha dik duruyorsun.

Dünyada özgür olduğumuzu söyleyenler var. Devlet yöneticileri halkına her zaman özgür olduğunu söyler. Patronlar, işçilerine özgür olduğunu söyler. Babalar çocuklarına özgür olduğunu söyler. Çünkü özgürlüğü, birileri tarafından bize sunulan bir şey zannederler. Bunu fark edenler şanslı insanlar olup en çok bedel ödeyenlerdir. Fark etmeyenler ise zincirlerini zorlayacak o son adımı atmadıkları için hep özgür olduklarına inanırlar. Bu büyük bir yanılsamadır.

Özgürlük için mücadele eden insanlar düşledikleri yeni dünya ile yola düşer. 'Yol öyle güzel ki, ölüm yokmuş gibi' der Melih Cevdet. Fakat ardında ki ölüm de gerçektir, ölümü bir son olarak görmemek de...

İnsanların yaşam hakkının olmadığı dünyada, ne için yaşadığımız sorusunu düşünmek gerekir. Ege-

menler tarafından yönetilen dünya, sınırları ile var olmuş ülkeleri oluşturuyor. Ardından yine egemenler tarafından belirlenen savaşları sürdürüyor. Savaşlar ile insanlara nefret duygusu sunuluyor. Bu yapılırken resmi kanallar, sokaklar, toplu taşıma araçları ve dini kurumlar kullanılıyor. Her ulus başka bir ulusa tehdit gözüyle bakıyor. Kendilerini hiçbir ulusa ait hissetmeyen mülksüzler ise dünyanın denizlerine gömülüyor. Bu ait hissetmeme duygusu bazen tercih olmaktan çıkıp zorunluluğa dönüyor. Savaştan kaçan insanlar ya da istediği ülkeye giriş hakkı verilmeyen insanlar il-

legal yollarla yaşamlarını devam ettirmeye çalışıyor. Ve bu insanların büyük bir kısmı yolculuğun başında yaşama veda ediyor.

Bu dünya bize göre değil. Yaşamak her gün daha anlamlı olup, her gün daha zor bir hal alıyor.

Her türlü şiddete en başta maruz kalan kadınlar ve çocuklar için de dünya yaşanabilecek bir yer değil. Ataerki karşısında bir savunma geliştiremeyen kadınlar bunu ya ölümlerle ya da yaşanır sayılmayacak bir ömürle geçiriyor. Ataerkiyle mücadele eden kadınlar için de durum farksız değil.

Çevresindeki erkeklerle mücadele edebilse dahi, sokakta, iş yerinde kısacası her alanda bu erkeklerle ve onların şiddetine maruz kalıyor. Öz savunma ile başarılı olan bir kadın olsa bile eril devlet tarafından hemen cezaevine gönderiliyor. Kendisine tecavüz eden erkeği öldüren Nevin Yıldırım'a müebbet hapis cezasının verilmesi de bunun bir örneği olarak karşımıza çıkıyor.

Çocuklar, çocukluklarını yaşayamadığı için bu dünyanın onlara en başta borcu var. Onları her alanda sömürüyor sistem.

Her şeye karar veren ve bizlere nasıl olması gerektiğini söyleyen sistem duygularımızı öylece kendi kararımıza bırakamazdı. Her alandan verilen nefret duygusu yine ince ince işleniyordu. Bu sisteme göre kadın erkeği sever, erkek de kadını... Eğer bunun aksi olursa, 'hatalı' kişilikler meydana gelmiştir. Onlar iç-

Bizim büyük ütopyamızda sen varsın, umut var, yaşam var. Hareket etmediğin için zincirlerinin farkına varamadığın bu toplumla bir kavgan var. Neden duruyorsun?

Okur

renç ve mide bulandıran, dini değerlere uygun olmayan ve ölümü hak eden insanlardır. Kimliklerinden dolayı yaşam hakkı ellerinden alınan LGBTİ bireyler için bu dünya yeterince renksiz ve acı dolu...

Doğar doğmaz aslan diye sevilen ve aslan olmak istemeyen erkekler için de bu dünya yaşanılır gibi değil. Toplum değer yargısıyla her zaman erkekliği ölçer. Bunu kabul edip erkekliğini sürekli kanıtlamaya çalışanlar gerçekle yüzleştiklerinde yarattığı erillik ile boğuşur. Kendi kimliğini var edemez. Askere gitmesi, çocuk yapması, şiddeti sevmesi, güçlü olması, kadınların hayatına dair karar veren egemen kişi olması gerekir. Ataerkil sistemden kendini sıyıran erkekler, askere gitmeyişi, şiddet sevmeyişi, güçlü olmak istemeyişi ve kadınlar üzerinden kendini inşa etmeyişi ile her zaman öteki olacaktır bu düzende. Ve ötekilerin yeri bu dünya değil...

Özgür dünyada; bu dayatmaların, ölümlerin, nefretin, tutsaklığın yeri olmayacaktır şüphesiz. Devletler ellerindeki bütün güçle bu sistemi oturtmaya çalışsa da sistem oturmuyor, oturmuyacak. Nasıl ki betonların arasında her zaman açan bir çiçek vardır, dünyanın da bu düzenine uymayan insanlar hep böyle var olacaktır. Ütopya bir kere düşlendi. Artık gerisi onun için süren hazırlıktır. İnşasıdır. Özgürlük düşüncelerde oldukça adımlar, kalemler ve sesler hiç durmayacaktır.

Bizim büyük ütopyamızda sen varsın, umut var, yaşam var. Hareket etmediğin için zincirlerinin farkına varamadığın bu toplumla bir kavgan var. Neden duruyorsun?

ZOZAN

Bir bilsen;

*Ben nelerin üstesinden gelmişim Zozan
Çocukluğum yıkık dökük köy evlerinde büyümüş
Aşsız,aşksız sofralarda
karın tokluğuna yaşamışım
yine de kopamamışım toprağımdan,insanımdan
Ah Zozan ah!
Yaşanmıyor köksüz,soysuz
ırksız,vatansız*

Bir Bilsen Zozan;

*Gençliğim yarım sevdalara mesken olmuş
Arkamda ; ilk aşkın yürek dağılayan kırıklığı,
önümde bitmeye yakın bir hayatın ölümü...
Hep duraksayarak,
yavaştan atmışım adımlarımı
Tetiklenmişim tedirgin hayatlara
Ah Zozan Ah!
Bahçesiz demir parmaklıklılı,
bodrum katlarında rutubetlendi senelerim*

Gençliğim Zozan gençliğim!..

*En yakın ihanetlere karartmış gözlerini
Bavulum elimde;
kimsesizliklere atmışım kalan yıllarımı
Bir bilsen ;
İçi yaşlanmış,dışı taşlaşmış halimi
Nasır bağlatıyor kalbime
Bir bilsen Zozan!*

*Yine de yeni güne umut ekmek,
doğan güneşe merhaba demek
Alışkanlık olmuş bende..*

Güneş Helvacı

SELAMIN YERDE KALMADI

(İbrahim Kaypakkaya'nın onurlu anısına)

Güneş ışınları Hattuşşa'dan pırl pırl doğuyordu
Anadolu'nun çiselenmiş çimenlerine.

Her çiçeği kanla sulanmış rüzgârla yayıldı
İsyan sesleri büyüdü yine çan çiçeğinde.

Rıhtımda sular kabardı dalgalar azgınlaştı Karadeniz'de
Ak köpükleri ulaştı Ege'den Akdeniz'e

İsyan sesleri karıştı çapa seslerine
Tohum toprağa düştü
Sevda yürekteki yüreğe
Gün yeniden doğdu.

Nasırlı yüreğinde dalgalanırdı sarı saçları
Yeşil gözleri ah oğul hasreti.

Dilden dile yayıldı bayrak açtığı devlete karşı
Çığ gibi büyüdü sel oldu aktı üstüne zulmün.

Yıl Bin Dokuz Yüz Kırk Dokuz
Hattuşşa uzak düşlerde sevişir
Taze bir gül büyür Karamahmut ve Ortakışla Köyünde.

Alacaköy'de kök saldı toprağına Hasanoğlan'da direngenleşti yürek.
Yayıldı toprağına yüreğinin ılıman düşleri
Köy halkı dirildi sıcak düşlerinde.

Yeşil düşlere isyan etmişti, kızıl ekmişti sevdalarına
Vietman'dan, Çin'den, Rusya'dan.

Çapa'da dalgalandı sevdalı bayrak
Yankılandı sesi kentin sokaklarından meydanlarına.

Kavga alev alev yükseliyor,
Birleşiyor Canlar asi yüreğin etrafında.
Nakış nakış örülüyor, geleceğin umutlu ülkesi.

Altuncu filoya karşı aktı, bütün kinleri,
Fabrika çarkları arasında tarlada toprakta çoğaldı kızıl düşleri.

Yılın ilk ayıydı soğuk titriyordu direnen son yaprakta,
Umut Dersim, Malatya, Antep'te Nurhaklarda,
Düzgün dağlarında serpiliyordu.
Firari bir güvercin uçuyordu Maltepe'de sevincine direncine akıyordu.

Filistin'de kızılaştı Gülün dalı
Malatya'da gülümsedi Uranos'un gri bulutlarına karşı
Bütün dinginliğiyle akıp gidiyordu Mayıs
Üç gülün, Yeniden Dirildiği Gün
Altı mayıs'ın haberi ulaştı kinine kin, inancına inanç katıyordu.

Uzaklaşırken dağ başlarına doğru yükselirdi arkasından çocuk sesleri
“ez ji devrimcime”

Sevdalı yıldızlar süzöldüler Düzgün dağlarından,
Haydaran Köylerinde, rüzgârın uğultusunda hışırdayan yapraklar altında
Çalınan kapı eşiğinde dost yürekler gülümser.

Vartinik, Mirik Mezralarında kümeleşti yıldızlar
Serpilmek için yurdunun acı içinde kıvranan toprağına.

Vartinik'te buluştu, seveda yüklü bulutlar,
Bir bedende can oldu, gecenin ayazını ulutan.

Yetmiş Üç Yılının, Ocak Ayının Yirmi Dördü
Gün derin sancılar içinde kıvranyor
Doğmak istemiyor Şafak perdeliyor göğün gözlerini
Kan damlıyor Uranos'tan gün yeşili yerine.

Düşmüştü sere serpe upuzun boylu boyunca
Karlar kızıla kesip,
Buzların içinden dirildi göğün doğru,
Yarı açık donuk bakışlarından bir kardelen.

Yüreğini koydu yüreğinin üstüne,
Kaldıramadı yaralı bedeni düşen yaralı çınarı,
Gözlerine bakıp ant içti,
Öfkesi Munzur Vadilerinden Hattuşşa'ya vardı.

Dokunmak istedi elleri yaralı
Bir yıldızın alnından öpmek yüreğine konmak
Yüreğini yüreğine koyup alıp gitmek istedi.

Kaymıştı göğün en parlak yıldızı,
Çobana yol gösteren, denizciyi peşinden sürükleyen,
İçi elvermiyordu onu bir başına koyup gitmek,
Donup kalan karlar üzerinde boylu boyunca
Uzanmış halkının yiğit neferi Ali Haydar'ı
Kızıl kâkülüyle aklındaydı yaralı serçenin sabahın ayazından
Uzaklaşıp giden sıra neferin.

*Bu sabah Palu'nun Erhuran Köyünden
Bir yıldız kaydı görmüştü onu herkes
Çin'den, Vietman'dan, Rusya'dan Afrika'dan
Asya'dan, Doğu'dan, Batı'dan,
Sarısı, Siyahı, Beyazı Herkes
Görmüştü yeni insanın doğuşunu.*

*Sinmişti gecenin alevli parlaklığı kuytuluk bir kenara
Soğuk işlemeye başlamıştı, bütün hücrelerine
Donmaya yüz tutmuştu
İnce uzun boyu
Yeşil Gözleri doğuyordu hiç hesapsız Munzur dağlarında.*

*Süzdü karların içinden uzak dumanlı köy bacalarını
Kapı eşiklerini
Dert ekmek istemiyordu köylünün nasırlı dertlerine.*

*Yüreği uçtu kondu bir köy evine
Dört döndü durdu acılı yürekler yaralarına merhem sürüp
Temiz giymekler verdiler
Taşdırlar uzayıp giden gecenin ıssızlığın kenarındaki bir kovuğa.*

*Mitria gülümsedi iki gün boyunca sarı saçlarına, yeşil gözlerine,
Ölümsüzlük ekti sıcak düşlerine
Altay Dağları'ndan koşup gelmişti Mucera*

*Nabu Kızıl düşlerini not alıyordu
Puşhan diriltmek istiyordu kil tabletlerde*

*Cellâtlar dört açmıştı gözlerini
Banmak için ekmeklerini kızıl kana.*

*Yirmi Dokuz Ocak sabahıydı,
Dayandı kapıya, kanlı postal
Salyaları dökülüyordu kanlı katilleriyle.*

*Tutsak düşmüştü yaralı bedeni
Kan revan içinde sürüklediler
Kutu deresi boyunca Aruna denizden ulaşım kolundan
Tutup almak istedi*

*Sorgular akıp gidiyordu gecenin karanlık ardına doğru
O karakol bu karakol işkence tezgâhları çaresiz
Salyalı ağızlar şaşkın.*

*Otuz Ocak gecesini Gökçe karakolunda
Zincire vurulmuş yaralı bedeni
Sabaha akıyordu hücrelerinde inançlı ve direngen.*

*Uğultulu tepelerden akacağım vadilerden
Sel olup varacağım bir sabah serinliğinde
tarlada çapadayken akan alın terinize, toprağa ektiğiniz tohuma.
Hain bakışlar ürperirdi,*

Yeşil gözlerine baktıkça,
Beden lime lime gözlerde cesaret ve inanç zindanı aydınlatır
Nin elini uzatır sarı saçlarını okşar.

Baba yüreği dolandı Diyarbakır surlarını
Duyumsadı zindanda açan kızıl çiçeğin direnişini
Yüreğine ekti hüznünü.

Zindan baharı müjdeliyor, uyanıyor toprak, su yürüyor dalda
Yaprak tomurcuğa gebe,
Güneş gözlerin gözlerin!
Doğuyor mayıs'ın kızılığında bir ülke uyanıyor,
Akıyor sel gibi meydanlar dolup taşıyor.

Mayıs kızıl şafağa gebe doğuyor On Sekizinde
Dicle'nin, Fırat'ın sularından yayılır Anadolu'ya
Baştan başa feryatlar yükselir anaların yanık yüreklerinde
Türkülerde çoğalır sevda söylenir her dilden yayılır kuşaktan kuşağa

Güneşi olur nazlı yurdunun, her düğünde,
Halaylarda,
Horonlarda,
Zeybeklerde,

Kavgada alanlarda,
İşkencede zindanda,
Tarlada, fabrikada grev çadırında
Romanda,
Öyküde,
Şiirlerde

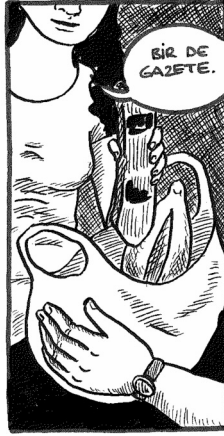
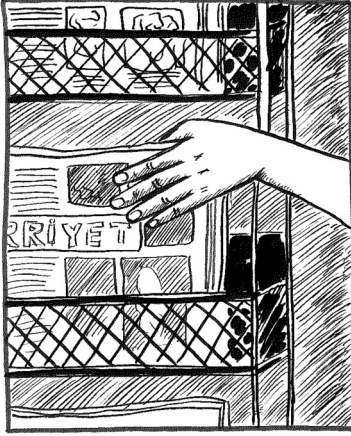
Senin gülüşünle hayat bulur her canlı
Artarak yürüyor kervanımız
Sürüyor uzun yürüyüşümüz
Son bulduğunda dalgalanacak açtığım bayrak
Her karış toprağında Anadolu'nun.

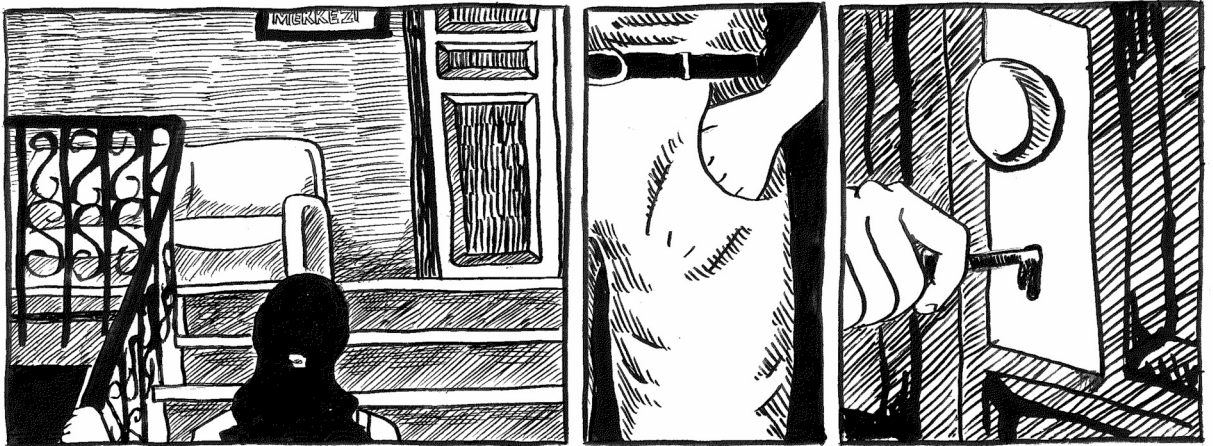
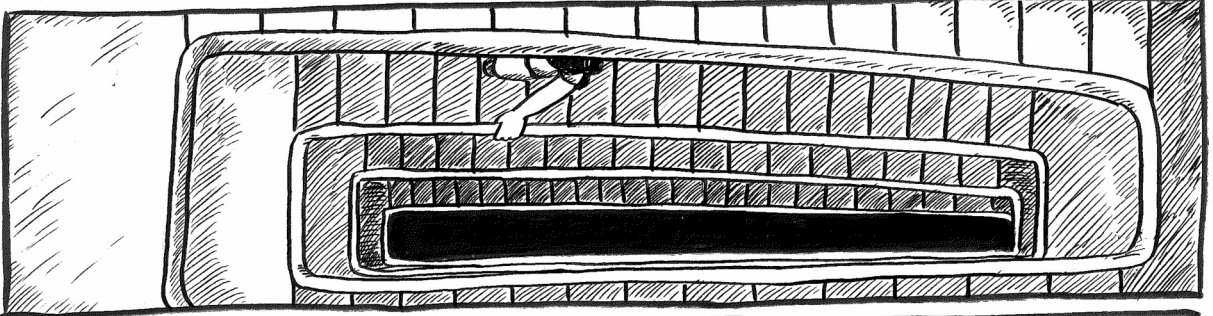
Ne güzel bir sabah bu sabah
Mavi bir ışık seli gibi güneş doğuyor sarısında başağların
Dalgalanır saçlarında yeşil bir deniz, gözlerin gözler umudu her sabah
Hattuşşa harabelerinden.

Unutmadık On Sekiz Mayıs'ı
Artık her gün On Sekiz Mayıs
Gülüşün hep taze kalsın
Selamın yerde kalmadı.

Mitria: güneş tanrısı
Mucera: yoksulları koruyan tanrı
Nabu: yazı ve bilgi tanrısı
Puşhan: rahatlık ve bereket tanrısı
Aruna: deniz tanrıçası
Nin: yer altı tanrısı. (karınlıklar âleminde oturduğu halde her şeye
güneş gibi hayat ve rahatlık verir)

Atıla Oğuz

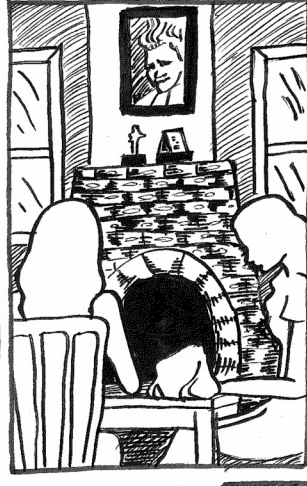

AĞLIK GİVENİ EYLEMLERİNDEN
BİRİNDE TUTUKLANMIŞTİM.
BİR KAĞ HAFTA AYNIL'LE
BİRLİKTE AYNI KÖŞEŞTA
KALDIK.

SORMADIM AMA KARNIN AÇI MI?

ÇOK DEĞİL, TEŞEKKÜR.

PEKİ,
SANA
YORDIM
EDEYİM.

YUMURTAMIZ VAR, BEN DE DA-
HA KAHVALTI YAPMADIM.
BİRLİKTE YERİZ, HI?

SEN İSTANBUL'A
YENİ Mİ GELDİN?

ÇOK
OLMADI.

- NEREDE KALYORSUN PEKİ?
- ŞİMDİLİK BİR YURDA YER-
LEŞTİM.

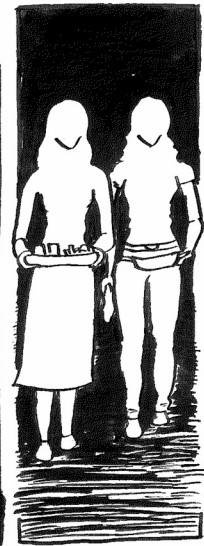
- AMA ÇOK SIKI-
YORLAR. GİRİE
ÇIKIŞLARDA YOKLA-
MA ALIYORLAR.
- OKUYORSUN DEMEK?
- EVET, İSTANBUL ÜNİVERSİ-
TESİNDE EDEBİYAT OKUYORUM.

ANNENLER
SEN KAZANINI
ÇA ÇOK SEVİN-
NİŞTİLER ...

OKUMAMA
İZİN VERNE-
DİLER. BEN
DE KAĞTİM.

ŞEY, BU KADAR ŞEY OLURKEN, DIŞINDA KALMAK HOŞUMA GİT MİYOR. POLİTİKAYLA ÇOK İLGİM OLMADI BU ZAMANA KADAR AMA BÖRENMEK DE İSTİYORUM. BELKİ O ZAMAN BENİM DE BİR KATKIM OLABİLİR SİZE?

İSTERSEN SENLE BİRŞEYLER OKUYUP TARTIŞABİLİRİZ.

GERÇEKTEN DE YETİNMEDİM... O GÜNDEN SONRA ARTIK DİŞARIDAN İZLEYEN BİRİ OLMADIM. AY-SUN'LA UZUN BİR SÜRE YANAYANDIK. BİR YANDAN ZİNDANLAR. YİNE HAREKETLENMİŞTİ.

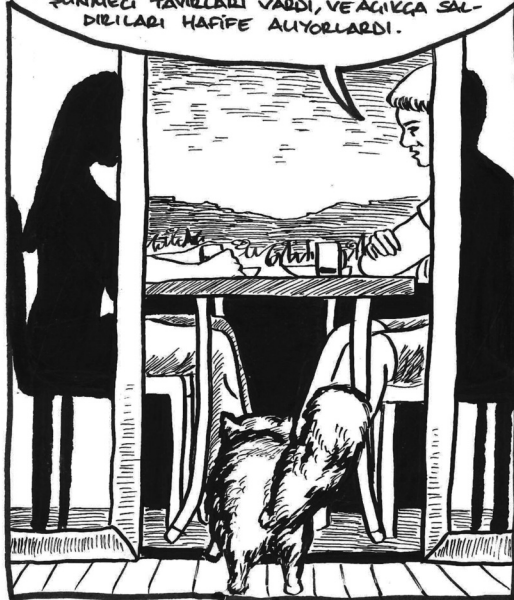

196'DAKI 69 GÜNLÜK İRADE SAVAŞINI TUTSAKLAR KAZANMIŞTI. CEZAEVLERİNDE BİRÇOK ÜYŞULAMA SON BULDU. TUTSAKLARIN TALEPLERİNİ KABUL ETMEK ZORUNDA KALDILAR. AMA BİR YANDAN DA DEVLET, ELİNDEKİ EN GÜÇLÜ SİLAHLARDAN BİRİNİ; ZİNDANLARINI KAYBEDİYORDU.

'96'DAN SONRA, YAĞAŞ YAĞAŞ DAHA KÜÇÜK, ÖRGÜTÜLÜĞÜ AZ ZİNDANLARDA HAK GAŞPLARI BAŞLADI. '98'DEN İTİBAREN BU SALDIRILAR DAHA SİSTEMATİK HALE GELDİ...

SERMAYE, KENDİ PAYINA DÜŞENİ YAPIYORDU. AMA BİZİM TARİHSEL SKINTIMIL SİPER YOLDAŞLARIMIZIN DÜŞTÜĞÜ YANILEYDİ. BAZI ÖRGÜTLERİN UZLAŞMACI, PROVOKASYONA GELMEYECİ, UZUN ELİMLİ DÜŞÜNMEYECİ TAVIRLARI VADDİ, VE AÇIKÇA SALDIRILARI HAFİFE ALIYORLARDI.

TABİİ Kİ BUNUN SONU, BİR NOKTADAN SONRA DEVLETLE UZLAŞMAYA KADAR GİDECEKTİ.

SALDIRI DEVAM EDERKEN NASIL BÖYLE BİR TAVİR ALABİLDİLER? NEDENİNİ NASIL KOYDULAR ORTAYA?

BİRİZ DA '96'DAKI KAZANIMIN ETKİSİYLE DEVLETİN BURJUVA DEMOKRASİYE YÖNELDİĞİNİ İDDİA EDİYORLARDI.

İYİ DE BUNU SÖYLEYİKLERİ YILLARDA YÜZLERCE FAİLİ MEĞHUL, GÖZALTINDA KAMP YOK MUNDU? SADECE 197'DE NEREDEYSE 30 BİN İNSAN GÖZALTINA ALINMIŞTI.

EYET TATLIM, BUNLAR DOĞRU.

